

Papukaija lemmikiksi?

Sisällysluettelo

1.	Esipuhe.....	4
2.	Papukaija lemmikkinä.....	6
3.	Papukaijalajin valinta.....	14
4.	Linnun hankkiminen.....	20
5.	Lintuhäkki ja muut tarvikkeet.....	26
6.	Laadukas ruokavalio.....	32
7.	Perushoito ja turvallisuus.....	36
8.	Papukaijan virikkeellistäminen.....	42
9.	Käyttäytyminen ja koulutus.....	48
10.	Papukaijojen pesittäminen.....	56

Papukaija lemmikiksi?

© 2011 Jarmo Tuutti

Kyseinen versio on Papukaija.fi-sivustolla levitettävä matalan resoluution versio.

Teksti, kuvat ja taitto: Jarmo Tuutti / papukaija.fi

1 Esipuhe

Luet tätä opasta ehkä siksi, että harkitset papukaijan hankkimista lemmikiksesi tai olet suunnittelemassa sellaisen ostoa. Saatat myös olla pitkäaikainen harrastaja, joka haluaa päivittää tietojansa. Oli tilanne mikä tahansa, käsissäsi on tarkoitukseen sopiva teksti: tämä opas esittelee papukaijan hankkimiseen ja lemmikkinä pitämiseen liittyvät perusasiat alusta asti. Opas sisältää ajantasaista tietoa erityisesti lemmikkipapukaijan hyvinvointiin vaikuttavista asioista.

Hyvin hoidettuna papukaija on mielenkiintoinen ja hieno lemmikki, joka kanssa voi puuhailtaa monia asioita tai jonka tekemisiä voi seurata kaikessa rauhassa sivusta. Toisaalta huonojen olojen tai vääränlaisen käsittelyn seurauksena elämästä papukaijan kanssa voi tulla vaikeaa ja etenkin sen hyvinvointi vaarantuu.

Papukaija on haastava lemmikki

Papukaija eroaa paljon monista muista seuralemmikeistä ja onkin jossain mielessä haastavampi kuin perinteiset kissat ja koirat. Haastavuudesta kertoo esimerkiksi se, että eräässä tieteellisessä artikkelissa papukaijan sopivuutta lemmikiksi kuvailtiin seuraavasti: Parhaimmillaan kyseessä on laji, ”jolla on monimutkaisia vaatimuksia, jotka vaativat osaavaa ja tietävää omistajaa, joka on valmis käyttämään merkittävästi aikaa ja resursseja.”¹

Papukaijan pitäminen lemmikkinä ei ole mahdotonta, mutta vaatii omistajalta huolellista paneutumista aihepiiriin.

Tästä ei kannata kuitenkaan lannistua. Papukaijan pitäminen lemmikkinä ei ole rakettitiedettä, johon vain harvat ja valitut pystyvät. Kypsä ja vastuunsa kantava ihminen pystyy tarjoamaan hyvän kodin papukaijalle, kunhan valitsee olosuhteisiinsa sopivan lajin. Omistajan on ymmärrettävä, millainen lemmikki papukaija voi olla ja erityisesti mitä se vaatii voidakseen hyvin.

Papukaijan haastavuutta ei pidä kuitenkaan aliarvioida. Monet ihmiset ovat joutuneet ongelmiin, koska ovat lähteneet soitellen sotaan eivätkä ole ottaneet asioista selvää. Seurauksena on ehkä kaikkia ihmisiä pureva siniotsa-amatsoni, höyhenensä täysin nyppivä ja ihmisen perään huutava valkokakadu, tai apaattisena häkin nurkassa kyhjäyttävä undulaatti. Joskus papukaijaan taas kyllästytään nopeasti ja myydään se eteenpäin seuraavalla omistajalle. Tätä tapahtuu etenkin, jos lintu ei ollutkaan lemmikkinä sitä, mitä omistaja siltä odotti. Näin lintu voi päätyä ”kiertoon” – muuttamaan kodista toiseen – ja lopputuloksena on yleensä huonosti voiva eläin.

Papukaijan hankkiminen alusta loppuun

Tämä opas käsittelee papukaijan hankkimista prosessina alkaen tilanteesta, jossa ihminen harkitsee papukaijaa lemmikikseen ja käyden läpi tärkeimmät osa-alueet sekä linnun hankkimiseen että hyvän kodin tarjoamiseen liittyen. Opas kannattaa lukea loppuun saakka, sillä viimeiset virikkeellistämistä ja käyttäytymistä käsittelevät luvut ovat nekin äärimmäisen tärkeitä.

[1] M Engebretson: *The welfare and suitability of parrots as companion animals: a review*; *Animal Welfare* 2006, 15

Aihealue	Luku
Päätöksen teko	2. Papukaija lemmikiksi
Lajin valinta	3. Papukaijalajin valinta
Hankkiminen	4. Linnun hankkiminen
Fyysinen hyvinvointi	5. Lintuhäkki ja muut tarvikkeet
	6. Laadukas ruokavalio
	7. Perushoito ja turvallisuus
Psyykinen hyvinvointi	8. Papukaijan virikkeellistäminen
	9. Käyttäytyminen ja koulutus
Pesittäminen	10. Papukaijojen pesittäminen

Taulukko: Oppaan sisältö aihealueittain

Sisältö on jaettu seuraavan periaatteen mukaan:

1. Aluksi sinun on päätettävä, sopiiko papukaija elämäsi ja sinulle lemmikiksi. Tätä käsitellään toisessa luvussa.
2. Seuraavaksi on valittava sopiva laji. On tärkeää valita laji, jolle pystyy tarjoamaan hyvät olosuhteet ja jota jaksaa katsella seuraavat vuosikymmenet.
3. Eettisesti toimivan myyjän tai kasvattajan kautta saat suurimmalla todennäköisyydellä hyväkuntoisen linnun, jonka kanssa ei tule eteen tarpeettomia ongelmia. Tätä käsitellään luvussa neljä.
4. Tarvikkeet, ruokavalio ja perushoito ovat asioita, joiden on oltava kunnossa alusta asti, ennen linnun saapumista. Nämä turvaavat linnun välittömän fyysisen hyvinvoinnin.
5. Virikkeellistäminen sekä käyttäytyminen ja koulutus ovat asioita, joihin liittyen tulet oppimaan eniten uutta kokemuksen kertyessä. Nämäkin ovat kuitenkin asioita, joiden perusteet on syytä selvittää ajoissa ja turvaavat psyykkistä hyvinvointia.
6. Pesittämistä kannattaa harkita vasta, kun kokemusta on kertynyt enemmän. Viimeinen luku käsittelee muutamia tärkeitä seikkoja, joita kannattaa harkita ennen pesittämisen aloittamista.

Vaikka tämä opas käsitteleeekin papukaijan hankkimista monipuolisesti, se ei vielä yksin riitä tietopohjaksi. Opas käsittelee asioita yleisellä tasolla, muttei perehdy juurikaan lajikohtaisiin näkökulmiin muutamia esimerkkejä lukuun ottamatta. Lajikohtaiset tekijät on kuitenkin tärkeä selvittää ennen papukaijan ostamista. Oppaan luettuasi tiedät kuitenkin paremmin, mihin asioihin sinun tulee perehtyä.

Oppaan ensisijainen näkökulma on lemmikinä elävien papukaijojen hyvinvointi ja tähän liittyvä tuore tieto. Esimerkiksi harrastuksen ”helppous” tai ”hauskuus” ovat toissijaisia tähän nähden: jos harrastuksesta ei pysty nauttimaan tarjoten samalla lemmikilleen hyviä oloja, ei papukaijaa – tai muutakaan lemmikkiä – tulisi hankkia. Hyvinvoiva papukaija on myös omistajan kannalta helpompi ja elämä sen kanssa mukavampaa.

Lisätietoa ja kiitokset

Jos tämän oppaan lukemisen jälkeen syntyy kysymyksiä, vastaan henkilökohtaisiin yhteydenottoihin mahdollisuuksien mukaan. Suosittelen kuitenkin perehtymään ensin kirjan lopussa annettuun lisämateriaaliin sekä olemaan yhteydessä ajantasaista tietoa omaaviin lemmikkilintuharrastajiin esimerkiksi Kaijuleiden keskustelupalstan kautta.

Haluan kiittää monia Lemmikkilinnut Kaijuli ry:n aktiiveja ja muita ihmisiä, jotka ovat auttaneet tämän oppaan kirjoittamisen kanssa mm. lukemalla ja kommentoimalla sitä. Erityiskiitokset haluan esittää Janina Jarviselle, Mia Niemelle, Milla Koskiselle sekä Tiina Torikalle hyvistä ja asiantuntevista kommentteista sekä Birgitta Pohjalle ja Eveliina Pätsille avusta kieliasun kanssa.

Lemmikkilinnut Kaijuli ry:n sivuston löydät osoitteesta www.kaijuli.fi

2 Papukaija lemmikkinä

Millaisen suhteen haluat lemmikkiisi? Sopiiko papukaija tällaiseen? Jos haluat esimerkiksi ensisijaisesti sylissä pidettävää ja siliteltyä lemmikkiä, kannattaa harkita jotain muuta vaihtoehtoa.

Ennen ostopäätöksen tekemistä on ymmärrettävä, millainen lemmikki papukaija on. Papukaijoista luovutaan liian usein siksi, ettei todellisuus vastaakaan ostajan epärealistisen ruusuista kuvaa elämästä lemmikkinsä kanssa. Toisaalta jotkut linnut joutuvat elämään huonoissa olosuhteissa, sillä niitä ei kohdella papukaijana, vaan yritetään väkisin sovittaa johonkin muuhun muottiin. Luettuasi tämän luvun pystyt välttämään tällaisia ongelmia.

Lemmikin hankkimisen tulisi pohjautua ymmärrykseen siitä, mitä lemmikiltään haluaa. Esitä itsellesi seuraava kysymys: Mitä haluan tehdä lemmikkini kanssa? Koiran kanssa voi käydä lenkeillä ja agilyssä sekä osallistua muihin kilpailuihin ja omistajan seura on sille tärkeää. Kissa on itsenäisempi lemmikki, joka voi kuitenkin nauttia oleskelusta omistajansa sylissä. Monet jyrsijät ja matelijat taas viettävät vielä itsenäisempää elämää. Entä papukaija?

Papukaijasta ei ole kissan tai koiran korvikkeeksi, vaan kyseessä on omanlaisensa eläin. Kaiken lähtökohdana tulisi olla papukaijan hyväksyminen papukaijana. Utahin yliopistossa psykologian professorina toimiva Susan G. Friedman on ilmaissut asian hyvin: ”*Millä tavoin epäonnistumme kohtaamaan papukaijojemme tarpeet, koska tapanamme on ihaila niitä eniten niiden heijastaessa omaa kuvaamme?*”¹ Joskus tapanamme on ihaila papukaijaa sen käyttäytyessä mielestämme inhimillisesti samalla unohtaen sen lajikohtaiset tarpeet.

Eläinten hyvinvointi voidaan jakaa kahteen alueeseen: psyykkiseen ja fyysiseen. Fyysisen hyvinvoinnin turvaaminen on yleensä yksinkertaisempaa, mutta se ei vielä yksin riitä. Voidakseen psyykkisesti hyvin papukaijan on saatava käyttäytyä kuin papukaija.

Papukaijasta on moneen, muttei kaikkeen

Yksi papukaijan hyviä puolia on sen soveltuvuus elämään erilaisissa tilanteissa. Vaikka se ei voikaan olla ihan mitä tahansa omistaja siltä saattaisi haluta, voi ihmisen suhde lintuunsa tai lintuihinsa vaihdella eri omistajien välillä paljonkin. Merkittävä taustatekijä on se, mitä jokin lintu yksilönä on oppinut ihmisestä. Vaikka papukaija tarvitseekin seuraa, lajitoveriensa kanssa elävä lintu ei välttämättä tarvitse ihmistä muuhun, kuin hoitotoimenpiteisiin ja sopivan ympäristön tarjoamiseen.

Eräällä harrastajalla on useita amatsoneja ja yksi harmaapapukaija, ja ne kaikki elävät hieman omanlaista elämää omistajansa luona. Kyseisellä harrastajalla on pesivä kultaposkiamatsonipari, jotka eivät juurikaan välitä ihmisseurasta. Tällaiset linnut vaativat ihmisen lähinnä luomaan niille hyvinvointia edistävän ympäristön. Toisaalta hänellä on myös lintuja, jotka viihtyvät ihmisuurassa ja tarvitsevatkin sitä.

Itselläni on kaksi kultaposkiamatsonia. Niistä vanhempi on oppinut aiemmassa kodissaan pelkäämään ihmistä eikä viihdy ihmisuurassa, vaan elää olohuoneessani pääosin omaa elämäänsä. Toisen olen hankkinut poikasena eikä sillä ole huonoja kokemuksia ihmisestä. Se saattaa lentää omatoimisesti luokseni ja mm. opettelee mielellään temppuja kanssani. Tärkeintä kuitenkin on, että näistä linnuista on toisilleen seuraa.

[1] Susan Friedman: *Straight Talk about Parrot Behavior*; www.behaviorworks.org

Jollain omistajalla voi hyvinkin olla parvi villejä undulaatteja tai kaijasia, jotka eivät välitä ihmisestä, vaan elävät omaa elämäänsä. Tällaisen parven elämää on kuitenkin mielenkiintoista seurata. Toisella omistajalla saattaa olla pari lintua, jotka astuvat pyynnöstä kädelle, mutta ovat suurimman osan päivästä omissa oloissaan. Joku taas saattaa viettää lintunsa tai lintujensa kanssa paljonkin aikaa päivittäin, ehkä ajoittain rapsutellen niitä tai opettaen niille temppuja.

Papukaija on villieläin

Toisin kuin ihmisen kanssa elämään sopeutuneet lajit, papukaija on täysin villieläin. Esimerkiksi koirat ovat jalostuneet ja niitä on jalostettu vuosituhansien ajan: ne ovat sopeutuneet elämään ihmisen seurassa huomattavasti paremmin. Papukaijat taas ovat geneettisesti samoja, kuin viidakossa elävät sukulaisensa. Pidempään lemmikkeinä pidetyillä lajeilla merkittävimmän erot luonnossa eläviin yksilöihin ovat lähinnä värityksessä. Ne eivät ole sopeutuneet elämään ihmisten keskuudessa ja voidakseen hyvin ne vaativat mahdollisuudet tehdä samoja asioita, kuin niiden luonnossa elävät sukulaiset.

Papukaija elää ympäristössään siten kuin parhaakseen näkee – oli tämä ympäristö viidakko tai olohuone. Parhaimmillaan ihminen voi olla turvallinen ruoka-automaatti tai parven jäsenen korvike, jonka lähettyvillä voi viettää aikaa. Pahimmillaan ihminen voi olla linnun mielestä pelottava asia, jota tulisi välttää. Ei ole myöskään syytä olettaa, että papukaija tekisi asioita vain siksi, että haluat sen tekevän. Tai että se edes ymmärtäisi, mitä sen tulisi tehdä. Lintu ei ymmärrä, että rakastat sitä tai annat sille ruokaa eikä se voi olla kiitollinen sinulle siitä, että annat sille kodin. Papukaijan suhde sinuun pohjautuu vain sen aikaisempiin kokemuksiin sinusta tai muista ihmisistä.

Yhtenä ominaisuutena eläimelle voisi mainita myös ”itsekkyyden”. Itsekkyyks sinänsä on huono termi, sillä siihen sitoutuu vahva tunnelataus: ihmisellä itsekkyyks nähdään huonona ominaisuutena. Sen sijaan papukaijan kaltainen villieläin pyrkii kannaltaan parhaaseen lopputulokseen ja oppii asioita sen pohjalta: jos jokin asia ei toimi, sitä muutetaan ja jos jokin asia toimii, tätä tehdään jatkossakin. Jos esimerkiksi pureminen pitää linnun mielestä pelottavan ihmisen kaukana, lintu tulee puremaan ihmistä jatkossakin. Papukaija ei voi ymmärtää, ettei se ”saisi” purra eikä tätä ole mitään syytä yrittää sille opettaa. Ymmärtämällä papukaijaa ja sen oppimista pystymme käyttämään tätä ”itsekkyyttä” hyväksemme ja saamme linnun toimimaan, kuten haluamme. Voimme saada sen esimerkiksi kiipeämään häkkiin pyynnöstä aina, kun on tarve.

Vaikka eläinten monet käyttäytymismallit pohjautuvat oppimiseen sen sopeutuessa elämään ympäristössään, ovat monet käyttäytymiseen liittyvät taipumukset ja tarpeet perinnöllisiä. Papukaijat joutuvat avaamaan nokallaan pähkinöitä, siemeniä tai hedelmiä päästäkseen ruokaan käsiksi. Ne myös jyršivät luonnossa pesäkoloaan suuremmaksi. Jyršimistä esiintyy kotonammekin, halusimme tai emme.

Papukaijojen luonnollisia käyttäytymistaitumuksia ei tule yrittää tukahduttaa väkisin, vaan luoda linnulle mahdollisuuksia toteuttaa niitä.

Tällaisia käyttäytymistäipumuksia ei tulisi yrittää tukahduttaa, vaan rohkaista niitä ja tarjota siihen mahdollisuuksia. Vaikka papukaijat voivat sopeutua ja oppia elämään erilaisissa ympäristöissä, luonnolliset taipumukset ovat niiden hyvinvoinnin kannalta tärkeitä: niiden mahdollistaminen lisää ja estäminen heikentää hyvinvointia 2. Mahdolliset ongelmatilanteet, kuten huonekalujen jyrsiminen, voidaan ratkaista eläimen hyvinvoinnin huomioivilla tavoilla.

Saaliseläin on luonnostaan varovainen

Evoluution näkökulmasta papukaijan on luultavasti ollut edullista olla varovainen uusia asioita kohtaan: se ei voi ymmärtää, onko jokin asia vaarallinen vai turvallinen, vaan tämä on opittava jotenkin. Kantapään kautta oppiminen tarkoittaisi usein syödyksi tulemista, joten varovaisempi lähestymistapa on ymmärrettävää. Papukaija ei myöskään alistu väkisin käsiteltävänä olemiseen: et voi temmata paniikissa vastaan pyristelevää lintua ja olettaa, että se tottuisi tähän. Tämä on fyysisesti mahdollista, mutta tällainen toiminta heikentää linnun hyvinvointia oleellisesti. Luonnossa papukaijaa pidetään väkisin kiinni vain, kun saalistaja on saanut sen kiinni, joten väkisin kiinni pitäminen on linnun kannalta yleensä äärimmäisen stressaavaa.

Papukaijan luottamuksen saaminen ja pitäminen on haastavampaa kuin esimerkiksi koiran. Papukaija ei ole välttämättä välittömästi kesy ja ihmisen seurasta nauttiva lemmikki, vaan saatat joutua opettamaan sille, ettei ihminen ole uhka. Kesyttämistä käsitellään oppaan loppupuolella. Lemmikkipapukaija voi olla esimerkiksi kasvattajalta tullut poikanen, jolla ei ole juurikaan kokemuksia ihmisestä tai ihmistä edellisessä kodissaan pelkäämään oppinut yksilö.

Papukaijan luottamuksen voi menettää helposti, jos ihminen tarjoaa itsestään huonoja kokemuksia.

Saatu luottamus on myös helppo menettää. Joskus tämä ei vaadi kuin yhden riittävän pelottavan kokemuksen. ”Kesyttäminen” pitämällä väkisin vastaan räpistelevää papukaijaa paikoillaan pyyhkeessä ei johda kesyyntymiseen, vaan luovuttamiseen ja apaattisuuteen. Tämä on eläimen kannalta äärimmäisen stressaavaa ja johtaa luultavasti vakaviin psyykkisiin ongelmiin 3. Valitettavasti tällaisen käsittelyn aiheuttama apaattisuus on joskus helppo sekoittaa ”kiltisti” paikoillaan istuvaan lintuun.

Papukaijalle on luonnollista puolustautua epämiellyttäviltä asioilta jopa puremalla. Tämä on yleensä terveen papukaijan merkki, kun taas ”alistuminen” pelottaviin asioihin on huono merkki. Tärkeintä on luoda lintuunsa luottamukseen perustuva suhde ja pitää huoli, ettei syytä aggressiiviseen käyttäytymiseen synny. Aggressiivisuutta edeltävät yleensä pakenemisyriytykset ja elekielen käyttö, joten omistajan on helppo perääntyä tilanteesta ajoissa. Jos kuitenkin käy niin, että papukaija puree ihmistä, ei se ole sen vika, vaan yleensä ihminen on toiminnallaan provosoinut lintua ja se puolustautuu. Voiman käyttö tällaisessa tilanteessa tekee ihmisestä entistä suuremman uhkan ja lisää linnun ahdistusta.

Käsinruokittu papukaija voi vaikuttaa automaattisesti luottavaiselta ihmistä kohtaan ja ”alistua” monenlaiseen käsittelyyn. Tämä johtuu siitä, ettei käsinruokittu lintu näytä (tai välttämättä edes osaa näyttää) eleitään selvästi. Monet käsinruokitut papukaijat ovat tällaisen huolimattoman käsittelyn seurauksena muuttuneet myöhemmin aggressiivisiksi. Omistajan on vaikea ennakoida, mikä tilanne johtaa linnun päässä epämiellyttävään miellelyhtymään ja lintu voi joskus purra omistajaa ilman selkeää varoitusta.

Millainen on terve lemmikkipapukaija?

Arki papukaijan kanssa ei ole ruusuista median ja stereotyyppien luomaa kuvaa puhuvasta ja omistajan olkapäällä pitkiä aikoja ”lojaalisti” istuvasta papukaijasta. Jos seuraavat kohdat ovat sinulle ylipääsemättömiä, kannattaa harkita tarkkaan, onko papukaija sinulle sopiva lemmikki.

[2] Telkänranta Helena: *Pienlemmikkien virikeopas*; 2006, Sanasilta Oy

[3] Friedman, Susan G.: *Alternatives to Parrot Breaking*, www.behaviorworks.org

Fyysisesti ja psyykkisesti terve lemmikipapukaija...

...on aktiivinen.

S.G. Friedman on ilmaissut asian hyvin: ”Eläimet on rakennettu toimimaan, ei olemaan paikoillaan.”⁴ Luonnossa papukaijat joutuvat tekemään suurimman osan ajastaan jotain selvitäkseen hengissä, esimerkiksi etsimään ruokaa. Ei ole kohtuullista odottaa, että tällainen eläin olisi kotonamme koko päivän passiivinen. Papukaija on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Se saattaa tutkia paikkoja ja sille soveltuvan tekemisen loppuessa jyrsiä esimerkiksi huonekaluja tai ovien karmeja.

Ei myöskään ole kohtuullista odottaa, että papukaijan kaltainen villieläin ymmärtäisi, että se ei saisi jyrsiä jotain esinettä: jos se ylettää siihen, se on sen. Sopivalla ympäristön järjestelyillä ja riittäväällä virikkeellistämällä voimme luoda lemmikipapukaijoillemme ympäristön, jossa se ”voi onnistua” lemmikkinä emmekä joudu jatkuvasti pelottelemaan sitä samalla ei:tä huutaen.

...sotkee paikkoja.

Ei kannata aliarvioida papukaijan, varsinkin useamman, kykyä sotkea paikkoja. Ne pölyävät, ulostavat sekä levittävät ruoan ja tuhoamiensa lelujen palasia ympäri asuntoa. Sopivalla ympäristön järjestelyllä sotkua saadaan rajoitettua helposti siivottaviin paikkoihin, mutta tästä huolimatta säännöllinen siivoaminen tulee tutuksi lemmikipapukaijan omistajalle.

Papukaijat eivät myöskään sovi hyvin allergiasta kärsivän ihmisen lemmikiksi. Jotkin lajit pölyävät enemmän kuin toiset, mutta kaikista lähtee reilusti pölyä. Monet harrastajat käyttävät tästä syystä kotonaan ilmanpuhdistinta.

...pitää ääntä.

Hiljaista papukaijaa ei ole. Vaikka eri yksilöiden ja lajien väleillä onkin eroja, on hyvä ottaa tämä asia huomioon. Papukaija voi huutaa, jos sillä on tylsää tai kivaa, tai jos se innostuu huutamaan muiden lintujen kanssa. Varsinkin yksinäinen papukaija voi oppia huutamaan helposti ihmisen perään.

Erityisesti kakaduilta ja aroilta on mitattu ihmisen kipukynnyksen ylittäviä huutoja. Kovin kakaadulta mitattu huuto on mytoos.com-sivuston mukaan ollut 135 desibeliä. Jo toistuva 15 minuutin altistuminen 100 desibelin äänelle voi aiheuttaa kuulovaurion. Undulaateista ei lähde kovaa ääntä, mutta ne ovat lähes jatkuvasti äänessä, mikä voi ärsyttää joitain ihmisiä. Neitokakadujeni äänen voi kuulla helposti myös rappukäytävään asti. Mieti siis, mitä sinä tai naapurisi jaksatte kuunnella.

[4] Friedman, Susan G.: *He Said, She Said, Science Says*; *Good Bird Magazine*, Spring 2005

...puolustautuu epämiellyttäviltä ja pelottavilta asioilta.

Kuten aikaisemminkin mainittiin, papukaijalle on normaalia puolustautua pelottavilta asioilta jopa puremiseen asti. Sille ei pidä yrittää opettaa, ettei ihmistä saa purra, sillä tämä tekee ihmisestä usein vain suuremman uhkan. Yleensä pureminen on merkki siitä, että lintu on ahdistettu nurkkaan eikä sille ole annettu muuta mahdollisuutta. Nämä tilanteet ovat myös linnun kannalta stressaavia.

Papukaija ei pure ihmistä ilman syytä. Onnistuneen suhteen taustalla onkin se, ettei papukaijalle koskaan anneta syytä purra ihmistä. Tämä vaatii linnun elekielten tarkkailua sekä tarvittaessa tilanteesta perääntymistä.

...lentää.

Kakapo on papukaijalaji, joka ei lennä. Sellaista ei Suomessa ole saatavilla lemmikiksi, sillä kyseessä on erittäin uhanalainen laji. Kaikki Suomessa saatavilla olevat papukaijat lentävät ja niiden tulisikin saada lentää päivittäin. Lentäminen on erityisen hyvää liikuntaa, joka pitää lintua fyysisesti hyvässä kunnossa ehkäisten myös ylipainoa. Se on linnulle myös luonnollinen tapa paeta ja näin ympäristö muuttuu linnun kannalta turvallisemmaksi paikaksi.

Jos päättää hankkia lentävän linnun lemmikikseen, ei lentämistä tule estää esimerkiksi siipisulkien tyypistämällä tai pitämällä lintua päivät pitkän pienessä häkissä. Vaikka jotkin tahot perustelevat siipisulkien tyypistämistä mm. turvallisuudella, todellisuudessa tähän ei ole mitään syytä.

Mitä papukaija ei ole?

Yrittämällä sovittaa papukaijaa epäluonnolliseen muottiin, saa helposti aikaan huonosti voivan eläimen, joka ei saa käyttäytyä lajityypillisellä tavalla. Joskus oireilu on ilmeistä, kuten huutamista tai höyhenten nyppimistä, mutta joskus se näkyy vain apaattisuutena.

Papukaija ei ole...

...syleiltävä ja silittävä lemmikki.

Papukaijojen keskinäinen fyysinen vuorovaikutus luonnossa rajoittuu lajista riippuen pääosin toisten sukimiseen, ruokkimiseen ja paritteluun. Ne eivät syleile toisiaan, vaan tämä on ihmiselle tyypillinen tapa ilmaista kiintymystä. Papukaija voi elää onnellisena ilman ihmisen sylissä olemista ja joskus liiasta fyysisestä vuorovaikutuksesta on haittaa.

Papukaijoja voi rapsutella yleensä niskasta ja pään päältä. Nämä ovat alueita, joilta linnut sukivat toisiaan, joten tässä mielessä kyseessä on luonnollinen vuorovaikutus, joka voi kohtuudella olla linnunkin kannalta hyvä asia. Toiset lajit ja yksilöt vaikuttavat pitävän rapsuttelusta enemmän kuin toiset, mutta näidenkin kohdalla sitä kannattaa joskus rajoittaa.

Jotkin lajit, erityisesti käsinruokitut isot kakadut, voivat nauttia silittelystä ja halailusta pidempäänkin. Tässä on kuitenkin hyvä huomioida kaksi asiaa:

1. Käsinruokinnasta suositellaan luovuttavan, sillä se voi heikentää linnun hyvinvointia jopa merkittävästi. Tällaisia yksilöitä ei ole usein myynnissä.
2. Monesti halailu ja silittely muistuttavat linnun kannalta parittelua. Se siis vahvistaa käsinruokituksen linnun leimautumista ihmiseen ja voi johtaa jopa ihmisen valitsemiseen puolisoiksi.

Liiallinen leimautuminen ihmiseen voi aiheuttaa eläimelle jatkuvaa stressiä esimerkiksi ”parin” kadotessa työpäivän ajaksi ja johtaa mm. höyhenten nyppimiseen, joka on merkki pahoinvoinnista. Tästä syystä on tärkeää muistaa tässäkin asiassa kohtuus ja antaa linnun elää ensisijaisesti lintuna.

Lemmikipapukaijalta ei tule tyypistää siipiä ja täten viedä siltä lentokykyä.

Käsinruokinnassa poikasen otetaan pöntöstä ihmisen ruokittavaksi emojen sijaan. Tämä aiheuttaa voimakkaan leimautumisen ihmiseen.

...viisivuotias lapsi.

Papukaijoiden on sanottu olevan ”kuin viisivuotiaita lapsia, jotka eivät koskaan kasva”. Ne ovatkin älykkäitä eläimiä, jotka ”leikkivät” lelujensa kanssa ja kehittävät helposti omistajalle harmaita hiuksia aikaansaavaa tekemistä. Ne ovat kuitenkin eläimiä.

Papukaija ei tule koskaan ymmärtämään, että rakastat sitä tai että sen pitäisi tehdä tai olla tekevä jotain. Se ei voi ymmärtää ihmisen maailmaa ja sen sääntöjä, eikä sen tarvitsekaan. Lapsen pitää oppia elämään ihmisten yhteiskunnassa, mutta papukaijalle riittää, että se saa elää turvassa kotonamme. Jos papukaijaan suhtautuu kuin lapseen, on riski, että sitä ei huomioi lintuna.

...jääräpäinen, ilkeä, tuhma jne.

Kaikki tällaiset merkitykset sisältävät ihmisen näkökulmasta paljon tunnelatausta ja usein toimivat tekosyinä jollekin seuraukselle: ilkeää pitää rangaista esimerkiksi jäähyllä. Nämä sanat sisältävät oletuksen, että toimija tietää, mitä sen pitäisi tehdä, ja päättää tehdä toisin. Tällaisen oletuksen pohjalta ihmistä purevasta papukaijasta tulee ilkeä ja häkkiin menoa vastustelevalta papukaijasta jääräpäinen.

Papukaija ei kuitenkaan koskaan ole ilkeä, jääräpäinen tai mitään muuta, jolla kuvataan ihmisen luonnetta tai käyttäytymistä. Eläimiä ja niiden toimintaa ei pidä tulkita ihmisen näkökulmasta. Riskinä on päätyä valitsemaan eläimen kannalta huonot tavat reagoida tilanteisiin tai jättää puutumatta ongelmiin, vaikka se olisi helppoa myös linnun hyvinvointi huomioiden.

...koriste-esine.

Toisin kuin elokuvissa, papukaija ei ole pienessä häkissä päivät pitkät omistajan silmien iloksi istuva koriste. Kyseessä on aktiivinen eläin, joka voidakseen hyvin vaatii suuren häkin, riittävästi virikkeitä ja seuraa sekä mahdollisuuden viettää päivittäin aikaa häkin ulkopuolella.

Papukaija ei voi koskaan voida hyvin pienessä pyöreässä häkissä huoneen nurkassa, vaan vaatii paljon enemmän tilaa.

Papukaija on älykäs

Olet varmaankin kuullut papukaijan olevan älykäs eläin. Todellisuudessa älykkyyden määrittelyminen on haastavaa, sillä edes ihmisen älykkyydestä ei ole selkeää määritelmää. Lisäksi jokainen laji on älykkäin omassa ”ekologisessa lokerossaan”: se on sopeutunut elämään parhaiten omassa ympäristössään eikä sen edes tarvitse olla ”älykkäämpi”. Tässä yhteydessä älykkyyden määrittelyä voidaan pitää esimerkiksi eläimen kykyä oppia uusia asioita ja yleistää oppimaansa koskemaan myös muita asioita.

Tällainen älykkyyys voikin olla hauska asia papukaijan omistajalle, erityisesti jos sille haluaa opettaa temppuja. Se kuitenkin tekee papukaijasta entistä haastavamman lemmikin muutamalla tavalla:

- Papukaija oppii jatkuvasti uusia asioita vuorovaikutuksestaan ympäristönsä kanssa. Se pyrkii omiin tavoitteisiinsa ”itsekkäästi” ja muuttaa käyttäytymistään oppimansa pohjalta, joskus nopeasti. Jos omistaja ei osaa katsoa asioita lintunsa näkökulmasta, voi tämä johtaa ongelmiin.
- Älykkäänä eläimenä papukaija vaatii paljon mielekkäitä virikkeitä voidakseen hyvin. Omistaja joutuukin säännöllisesti miettimään lemmikkinsä virikkeellistämistä ja tarjoamaan sille mm. uusia leluja. Tämä koskee niin pieniä lajeja (esim. neitokakadu tai undulaatti) kuin perinteisesti ”älykkäinä” pidettyjä lajeja, kuten harmaapapukaijoja, amatsoneja ja muita isoja lajeja.
- Jos papukaijalla ei ole riittävästi mielekästä tekemistä, se voi helposti viihdyttää itseään ihmisen kannalta ikävillä tavoilla, jotka voivat aiheuttaa tuhoa tai vaarantaa linnun hengen. Joskus ympäristöstä löytyvät asiat voivat olla jopa omia leluja mielenkiintoisempia.

Papukaijan oppiminen voi tapahtua omistajan kannalta ”salakavalasti”, jos tämä ei ymmärrä eläinten oppimisen perusteita. Papukaija voi antaa aluksi laittaa itsensä häkkiin, mutta oppii hiljalleen, että häkkiä kohti kulkeva ihminen tarkoittaa häkkiin jäämistä. Asiaa voi vaikeuttaa myös se, että joskus papukaija haluaa häkkiinsä esimerkiksi syömään ja antaa laittaa itsensä sinne.

Papukaija on pitkäikäinen eläin

Osaatko sanoa, missä olet 10 vuoden kuluttua? Et ainakaan varmasti, mutta tästä huolimatta undulaattikin voi elää tätä pidempään. Jotkin lajit voivat elää jopa kymmeniä vuosia ja pisimpään eläneet isot papukaijat ovat ylittäneet sadan vuoden rajapyykin. Tosin monet lemmikkeinä elävät papukaijat myös kuolevat huomattavasti odotettavaa elinikää aikaisemmin, esimerkiksi sairautteen. Lähtökohtana tulisi kuitenkin olla lemmikin pitäminen sen tai oman eliniän ajan.

Vanhempiensa luona asuvalla nuorella tulee väkisin elämässä eteen suuria muutoksia, joita tulisi harkita jo lintua hankittaessa.

Erityisen tärkeää harkinta on vielä vanhempiensa luona asuvilla nuorilla. Edessä tulee olemaan suuria muutoksia:

- Muutto omaan asuntoon (Saako sinne viedä papukaijaa? Onko kyseessä soluasunto?)
- Mahdollisesti asepalveluksen suorittaminen (Kuka hoitaa linnun silloin?)
- Opiskelu ja sen aiheuttamat kiireet (Jääkö linnulle riittävästi aikaa?)
- Vaihto-opiskelijaksi lähteminen
- Muutto työn perässä, mahdollisesti ulkomaille

Valitettavan usein murrosikään tulleen nuoren lemmikki unohtuu, kun muu elämä tulee tärkeämmäksi. Joutuvatko vanhemmat tällöin hoitamaan päiväkausia häkissä istuvaa lintua vai myydäänkö se eteenpäin?

Myös aikuisille tulee monia muutoksia eteen elämässään. Yksin elävä voi muuttaa toisen kanssa yhteen. Miten kumppani suhtautuu lemmikkiin? Miten aika riittää papukaijan ja mahdollisten lasten kanssa? Yksinäisen papukaijan tapauksessa lapsen saaminen vaatii suunnittelua: lapsen aiheuttamat muutokset perheen rutiineissa voivat olla suuria. Siksi papukaijaa tulisikin totuttaa jo hyvissä ajoin ennakkoon uusiin rutiineihin.

Kaikkia tilanteita ei voi nähdä ennakkoon, mutta tärkeintä on kuitenkin linnun hyvinvointi. Linnusta on pystyttävä myös luopumaan, jos se on tarpeen. Moniin tilanteisiin voi kuitenkin löytää ratkaisun ja papukaijaa kannattaakin totuttaa muutoksiin ajoissa.

Papukaija on koko perheen lemmikki

Olet ehkä itse valmis sitoutumaan tulevaan lemmikkiisi, mutta entä muut kotonasi asuvat ihmiset? Ovatko he valmiita hyväksymään uuden perheenjäsenen, vai aiheuttavatko potentiaaliset ongelmat ja haasteet ongelmia perheenjäsenten jaksamisen suhteen?

Tässä muutamia yleisiä ongelmia, joita perheen sisällä voi syntyä:

- Jos papukaija huutaa, sille ei pidä antaa huomiota. Jos joku perheestä ei ole sitoutunut tähän eikä ole riittävän kärsivällinen, voi tämä opettaa lintua huutamaan kovempaa saadakseen huomiota.
- Osaat ehkä itse lukea linnun elekieltä, mutta kuuntelevatko muut perheenjäsenet varoituksia? Entä jos papukaija puree ihmistä, joka ei muutenkaan pidä siitä?
- Ovatko kaikki ihmiset valmiita sotkun lisääntymiseen ja linnun ääneen? Erityisesti huutava lintu voi käydä ihmisen hermoille ja tuloksena voi olla ”joko minä tai lintu lähtee” -tilanne.
- Osaavatko perheen muut ihmiset olla linnun kanssa sellaisessa vuorovaikutuksessa, etteivät he pelota lintua turhaan? Vai voivatko esimerkiksi perheen nuoremmat jäsenet liikkua ja meluta häkin vieressä ja samalla pelottaa lintua?

Jos lintu tulee sinulle eikä suoraan koko perheen lemmikiksi, joudut huomioimaan nämä asiat ja myös opettamaan muita kotonasi asuvia ihmisiä elämään linnun kanssa.

Näkökulma: Onko paikoillaan istuminen käyttäytymisongelma?

Keväisin linnun huutaessa ja etsiessä pesäkoloa ympäri asuntoa voi tuntua, että unelmalintu olisi hiljainen ja istuisi kiltisti paikoillaan. Mutta miten rauhallista tai "kilttiä" papukaijaa olisi realistista odottaa?

Puhuttaessa käyttäytymisongelmista puhutaan yleensä ihmisen kannalta ongelmallisesta käyttäytymisestä. Papukaija esimerkiksi huutaa, puree tai pakenee häkkiin laitettaessa. Joskus voi tuntua, että olisi helpointa, jos lintu vain istuisi tyytyväisenä paikoillaan huutamatta tai rikkomatta paikkoja.

Papukaija (kuten moni muukaan lemmikkinä oleva eläin) ei kuitenkaan ole tällainen. S.G. Friedman ilmaisee asian hyvin: *"eläimet on rakennettu toimimaan, ei olemaan paikoillaan, ja vastuullamme on rohkaista tätä toimintaa"*. Eläinten on luonnossa oltava kiinnostuneita ympäristöstään ja tutkittava sitä, jotta ne löytäisivät esimerkiksi ruokaa. Usein jo tällainen toiminta itsessään tuottaa niille mielihyvän tunteen. Lajityypillisiä käyttäytymistarpeita on erilaisia, ja monet niistä eivät sovi yhteen sen kanssa, että lintu istuisi päivät pitkät paikoillaan.

Aina ei voi tietenkään sanoa, että kyseessä on jokin ongelma, jos lintu istuu pidempiä aikoja paikoillaan. Uusi lintu ei välttämättä vielä ole kotiutunut uuteen ympäristöönsä ja on luonnostaan varovainen. Eri yksilöillä ja lajeilla on eroja, samoin nuoremmat linnut ovat usein aktiivisempia kuin vanhemmat. Papukaijoilla on myös päivän aikana erilaisia aktiivisuuden jaksoja ja joskus se lepää. Keväisin lintu taas saattaa etsiä pesäkoloa aktiivisemmin. Tarkempaa analyysiä varten pitäisi pystyä tarkkailemaan linnun käyttäytymistä hetki ja tuntea hieman sen historiaa sekä esimerkiksi sitä, miten lintua on käsitelty aikaisemmin.

On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että aina mahdolliset ongelmat eivät näy selvästi ulospäin: päivät pitkät paikoillaan istuvaa papukaijaa on helppo pitää "kilttinä" tai "rauhallisena" lintuna. Se istuu paikoillaan, käy syömässä ja sukii. On kuitenkin mahdollista, että esimerkiksi pitkää jatkunut virikkeiden puute saa aikaan apaattisuutta. Huutamisen tai nyppimisen sijaan (jotka on helppo tulkita ongelmiksi) on mahdollista, että eläin ei vain enää esitä lajityypillistä käyttäytymistä.

Kyse ei ole siitä, että papukaija tykkäisi vain istua pitkiä aikoja tekemättä mitään. Virikkeellistäminen on paljon muutakin kuin leluja: siihen liittyvät niin ympäristön vaihtelevuus kuin sosiaaliset suhteet. Sitä ovat mm. ympäristön tutkiminen, lelujen rikkominen, ruoan etsiminen tai omistajan kanssa tempujen harjoittelu. Vaihtoehtoja varmasti löytyy jokaisen linnun aktivointiin.

Yksilöiden ja lajin eroista huolimatta on hyvä muistaa Friedmanin kommentti: *"Eläimet on rakennettu toimimaan, ei olemaan paikoillaan"*. Papukaijalle on luonnollista tutkia paikkoja: jo pelkästään tämä on sen kannalta mielekästä tekemistä, varsinkin jos omistaja pystyy tarjoamaan vaihtelevia ympäristöjä. Sille on luonnollista nakerrella palikoita ja muita esineitä sekä "leikkiä" eri tavoilla saatavilla olevien esineiden kanssa. Omistajina vastuullemme jää mahdollistaa tätä toimintaa riittävällä määrällä erilaisia virikkeitä.

Miettimällä huolella, mitä lemmikiltäsi haluat, voi valita itsellesi parhaiten sopivan lemmikin. Näin edessä on todennäköisemmin pitkä ja mukava yhteinen taival lemmikkisi kanssa. Papukaijan kohdalla kannattaa huomioida seuraavat asiat:

- *Kyseessä on erilainen lemmikki, kuin esimerkiksi kissa ja koira. Monet papukaijat suhtautuvatkin ihmisiin aluksi varauksella.*
- *Papukaija on vaativa, älykäs, pitkäikäinen ja koko perheen lemmikki. Sellaisen omistaminen ei ole rakettitiedettä, mutta vaatii omistajalta paljon.*

Jos olet sitä mieltä, että papukaija on sinulle sopiva lemmikki, seuraavasta luvusta saat apua lajin valintaa varten.

3 Papukaijalajin valinta

Olet päättänyt hankkia itsellesi papukaijan, mutta nyt pitäisi valita oma laji. Ensiksi kannattaa heittää romukoppaan lukemasi luonne-esittelyt, sillä nämä ovat usein vain kasvattajien mainospuhetta eikä niillä ole mitään tekemistä lajin todellisen käyttäytymisen kanssa. Tässä luvussa käydään läpi muutamia tärkeitä huomioitavia asioita, kun valitset omaa lajiasi.

Millä tavalla käyttäytyy esimerkiksi ”tunteellinen” lintu? Luultavasti jokainen ihminen antaisi tälle oman määritelmänsä.

Papukaijalajeja kuvaillaan yleensä ympäripyöreillä termeillä: ystävällinen, seurallinen, leikkisä, tunteellinen, oman arvonsa tunteva jne. Nämä eivät kuitenkaan kerro mitään, vaan ovat usein vain omistajan antamia leimoja linnulle. Usein ne pohjautuvat enemmän yksilön oppimishistoriaan kuin lajityypilliseen käyttäytymiseen. Samoja kuvauksia käytetään lähes kaikista lajeista. Pahimmillaan jotkin kuvaukset, kuten miellyttämishaluinen tai helposti ihmiseen leimautuva, voivat luoda vääriä odotuksia.

Lajia valitessasi kannattaa myös huomioida, että Suomesta löytyy vain kourallinen papukaijoiden kasvattajia ja monia lajeja ei edes kasvateta Suomessa. Joskus ainoaksi vaihtoehdoksi jää linnun tuominen ulkomailta.

Yksilöillä on eroja

Erot yksilöiden välillä ovat yleensä suurempia, kuin keskimääräiset erot eri lajien välillä. Yksilöiden ”luonteissa” on eroja: yksi poikanen voi tehdä ihmiseen tuttavuutta rohkeasti, kun toinen pysyttelee kaukana. Nämäkin erot eivät kuitenkaan merkitse paljoa, sillä tärkeintä on linnun oppimishistoria: ”rohkea” ja ”ulospäin suuntautunut” lintu voi olla saanut hyviä kokemuksia erilaisista tilanteista, kun taas varauksellisesti ihmisiin suhtautunut lintu ei välttämättä ole saanut tavata paljon ihmisiä.

Monet ovat tottuneet miettimään, mikä koirarotu sopisi kenellekin parhaiten. Koiria on kuitenkin jalostettu niin erilaisiin tarkoituksiin (työkoira, metsästyskoira, seurakoira jne), että samantyyppisiä eroja ei kannata odottaa eri papukaijalajien väliltä. Yksilöllisten erojen takia on monesti vaikea tai jopa mahdoton sanoa, että tietty laji sopisi juuri tiettyyn kotiin. Yleensä paras vaihtoehto onkin valita laji, jolle pystyy sen vaatimusten pohjalta tarjoamaan hyvän kodin ja jonka olemus miellyttää itseä.

Linnun koko

Linnun fyysinen koko on merkittävä tekijä lajia valittaessa: iso lintu vaatii paljon tilaa ja suurimmat eivät välttämättä mahdu kerrostaloasuntoon.

Lajin fyysisen koon tulisi olla merkittävä tekijä valittaessa lajia. Iso lintu vaatii enemmän tilaa – suuremman häkin ja enemmän tilaa lentää. Ison papukaijan kanssa käytännössä kaikki on isompaa: sotku, meteli, lelujen ja tarvikkeiden hinta sekä tuhon määrä, jos lintu päättää tuhota jotain. Älä hanki liian isoa papukaijaa liian pieneen tilaan! Papukaijaa ei voi verrata esimerkiksi samanpainoiseen koiraan, sillä lähes metrin pituinen lintu vaatii paljon tilaa lentääkseen eikä sovi tavalliseen kerrostaloasuntoon.

Kookkaimpia saatavilla olevia – ja monien mielestä myös näyttävimpiä – papukaijoja ovat suuret arat, kuten sinikelta-ara. Maa- ja metsätalousministeriön häkkikokosuositusten mukaan ne vaati-

sivat vähintään kolmen neliömetrin häkin, mutta usein paras vaihtoehto on kokonaan oma huone. Tämän lisäksi siirtyminen orrelta metrin päähän toiselle on vain pieni hyppy tällaiselle lajille, kun esimerkiksi neitokakadulle se on jo pieni lentopyrähdyks.

On olemassa paljon lajeja, joilla sanotaan olevan ”ison” papukaijan luonne pienessä koossa. Tästä esimerkkejä ovat muun muassa Poicephalus-suvun edustajat, joille riittävien tilojen järjestäminen on huomattavasti helpompaa, mutta jonka mukana saa ”ison” papukaijan luonteen, haasteet ja äänenkäytön.

Moniin pienempiin papukaijalajeihin voi luoda samankaltaisen suhteen, kuin isompaankin lintuun. Niille pystyy kuitenkin luomaan rajoitetussa tilassa paremmat olosuhteet ja helpommin hankkimaan seuraksi toisen linnun. Esimerkiksi neitokakadu voi olla sosiaalinen lemmikki, joka voi lajitoverien lisäksi viihtyä ihmisseurassa ja jolle on mahdollista opettaa erilaisia temppuja.

Senegalinkaija on tyypillinen pienikokoinen papukaija ”ison linnun luonteella”

Yksi vai useampi papukaija?

Voi vaikuttaa houkuttevalta hankkia vain yksi papukaija, jotta se kiintyy ihmiseen ja olisi seurallisempi lemmikki. Onkin yleistä, että harrastaja hankkii aluksi yhden papukaijan ja myöhemmin tälle seuraa. On mahdotonta sanoa, miten onnellinen lintu voi olla (onnellisuuden ja hyvinvoinnin määrittely jo itsessään on haastavaa), jos sillä on vain ihminen seuranaan, mutta lajikumppani on merkittävästi parempi vaihtoehto. Papukaija tarvitsee seuraa, sillä yksikään Suomessa lemmikkinä elävä laji ei elä yksin luonnossa. Varsinkin ilman lajitoveria elävä lintu on seuralemmikki, jonka tulee saada osallistua perheen arkeen ihmisten ollessa kotona. Lajitoverin kanssa tai parvessa elävä yksilö voi pärjätä myös ilman ihmisseuraa.

Luonnossa papukaija on parvensa tai kumppaninsa kanssa usein ympäri vuorokauden, joten esimerkiksi kymmenen tunnin työpäivän viettäminen yksin on linnulle pitkä aika. Jos hankit samoilta emoilta useamman linnun, pidä huoli, että ne ovat samaa sukupuolta. Sisaruksia tai lähisukulaisia ei saa päästää pesimään keskenään ja vastuuntuntoisen kasvattajan ei tulisi myydä tällaista paria.

Kahden papukaijan omistajan ei tarvitse pelätä, että linnut villiintyisivät. Jos linnuille ei muodostu syytä pelätä ihmistä ja niille annetaan miellyttäviä kokemuksia vuorovaikutuksesta ihmisen kanssa, ei niille synny tarvetta pyrkiä ihmistä karkuun.

Uuden papukaijan hankkimista kannattaa kuitenkin harkita huolella, sillä se ei ole ihmeratkaisu käyttäytymisongelmiin. Oikein tehtynä se todennäköisesti parantaa yksinäisen papukaijan elämänlaatua, mutta esimerkiksi useamman vuosikymmenen yksin ihmisten kanssa ollut papukaija ei välttämättä hyväksy lajikumppania.

Tyypillisesti lajikumppani on paras vaihtoehto seuraksi. Jotkin käsinruokitut yksilöt voivat muodostaa poikkeuksen ja vaatia enemmän harkintaa.

Toisen linnun kanssa on hyvä varautua siivoamisen määrän, tilantarpeen ja metelin lisääntymiseen. Tarvitset myös toisen, riittävän ison häkin tai häkin, jonka saa jaettua keskeltä kahteen riittävän suureen osaan. Pienempien lajien yksilöitä voi joskus totuttaa toisiinsa samassa riittävän suuressa häkissä, mutta kaksi häkkiä on turvallisempi vaihtoehto. Isommille papukaijoille kaksi häkkiä on käytännössä välttämättömyys. Myöhemmin ne voi siirtää asumaan samaan häkkiin, jos kyseessä on riittävän suuri häkki ja linnut tulevat keskenään toimeen.

Käsinruokitut papukaijat ovat joskus erikoistapauksia. Vaikka käsinruokintaa ei suositellakaan, käsinruokittuja lintuja on ajoittain myynnissä. Tällainen yksilö, joka ei täysin ymmärrä olevansa papukaija, ei välttämättä osaa arvostaa lajitoiverin seuraa. Voi olla, että seuran hankkiminen tällaisellekin linnulle auttaa, mutta erityisesti isojen papukaijojen kohdalla se on tehtävä varovasti: käsinruokittu papukaija voi nähdä uuden linnun kilpailijana. Tosin laji- ja yksilökohtaisia eroja löytyy, ja esimerkiksi käsinruokitut neitokakadut tulevat isoja käsinruokittuja papukaijoja todennäköisemmin toimeen keskenään.

Eri lajien edustajat yhdessä

Parasta seuraa linnulle olisi lajitoiveri.

Yksi yleinen kysymys keskustelufoorumeilla vaikuttaa olevan se, että voiko n-lajin kanssa pitää x-lajin edustajaa. Yksinkertainen vastaus on, että parasta seuraa linnulle on lajitoiveri. Poikkeuksiakin voi löytyä, mutta ennakkoon ei voi tietää, miten asiat sujuvat. Papukaijan seurantarve voi olla niin suurta, että se hyväksyy kaverikseen toisenkin lajin edustajan, mutta joskus tällaiset järjestelyt voivat aiheuttaa ongelmia.

Läheskään kaikkia lajeja ei voi pitää edes samassa häkissä. Erityisesti tämä koskee tilanteita, joissa lajeilla on paljon kokoeroa: isompi lintu voi nokallaan tehdä pahaakin jälkeä, vaikkei yrittäisikään tappaa toista. Joskus tosin undulaatit ja neitokakadut viihtyvät samassakin häkissä, mutta käytännössä tämä vaatii suuren lentohäkin, jotta se olisi varmasti turvallista.

Poikkeuksena vaikuttaisivat olevat jotkut saman heimon lajit. Esimerkiksi amatsonit viihtyvät usein toistenkin amatsonien seurassa ja isot kakadut toisten isojen kakadujen seurassa. Tosin tässäkin kannattaa pitää järki mukana: yli 40 cm kokoista jauhoamatsonia ei kannata pitää samassa häkissä hieman yli 20 cm kokoisen valko-otsa-amatsonin kanssa. Muutenkin turvallisinta on aloittaa eri häkeillä ja miettiä tilannetta rauhassa.

Lajikohtaisia huomioita ja varoituksia

Usein harrastajat varoittavat tiettyjen lajien haastavista ominaisuuksista. Yksilöllisistä eroista huolimatta nämä varoitukset kannattaa ottaa tosissaan. Nämä ovat kuitenkin yleistyksiä ja eroja eri yksilöiden väleillä on aina. Lisäksi lintu muuttaa käyttäytymistään, jos kokee sen omalta kannaltaan edullisemmaksi. Seuraava lajilista ei ole kattava, vaan esittelee muutamia yleisimpiä lajeja.

Pienet parvilinnut, kuten undulaatit, kaijaset ja neitokakadut

Pienemmätkin papukaijat ovat älykkäitä eläimiä ja vaativat omistajaltaan perehtymistä.

Varsinkin undulaattia ja kaijasia pidetään pienikokoisina lajeina usein isommissakin parvissa, sillä muutaman yksilön lisääminen parveen on helppoa. Lisäksi nämä lajit viettävät luonnossakin paljon aikaa parvissa. Undulaatit liikkuvat joskus tuhansien yksilöiden parvissa ja monet kasvatijat suosittelvat niitä pidettävän vähintään neljän linnun parvissa. Nämäkin lajit voivat kesyntyä: kysymys on siitä, oppivatko ne ihmisen olevan turvallinen vai pelottava. Undulaatti voi oppia temppuja, kuten isompi papukaija – tähän vaikuttaa vain kouluttajan osaaminen. Myöskään monimutkaisia temppuja (kuten renkaiden nouto, koripallo yms.) osaavat neitokakadut eivät ole harvinaisia.

Neitokakadu on undulaatin ohella yleisimpiä lemmikkipapukaijoja ja niitä voi pitää hyvin myös pareittain. Neitokakadun yksi haaste on sen pesimisinto. Luonnossa ne pesivät sopivissa olosuhteissa, mutta kotona olosuhteet ovat yleensä aina pesimisen kannalta sopiva (kosteus, veden ja ruoan määrä jne). Jatkuva tarve pesiä voi olla linnun kannalta stressaavaa ja voi johtaa naaraila terveydelle vaaralliseen krooniseen munimiseen.

Neitokakadu on yleinen lemmikipapukaija.

Vaikka näitä lajeja pidetään helppoina lajeina, ei niitä pidä aliarvioida. Helppoutta on jopa liioiteltu, sillä pienten lajien ongelmia ei näe niin selvästi. Kun ahdistunut ja pelokas amatsoni puree sormeen tikkejä vaativan reiän, pienempi neitokakadu lentää tilanteesta pako. Ja kun isompi kakadu alkaa nyppiä virikkeiden puutteen takia, undulaatti saattaa vain istua apaattisena orrellaan.

Pienet papukaijat stressaavat ahdistavissa tilanteissa ja kärsivät virikkeiden puutteesta aivan kuten isotkin, mutta ihmisen on vaikea havaita tätä. Keskustelufoorumeilla on tullut vastaan yllättävän usein aggressiivisesti käyttäytyviä undulaatteja, mutta tällaista ei koeta niin suureksi ongelmaksi, kuin aggressiivisesti käyttäytyvää amatsonia. Aggression syyt ovat kuitenkin linnun kannalta aivan yhtä tärkeitä, riippumatta eläimen koosta.

Pienten papukaijojen käsittely on erilaista kuin esimerkiksi jyräjoiden. Linnun omistaminen vaatii aikuisen vastaamaan lapsen opastamisesta ja linnun hyvinvoinnista. Papukaijaa ei voi vain kaapata käteen silittelyä varten, sillä sellainen käsittely aiheuttaa yleensä ihmisen välttelyä. Tämä on valitettavan usein tulkittu linnun ”villiintymiseksi”, vaikka kyseessä on opittu ihmisen pelko. Käsiruokittujen papukaijojen kanssa riskinä on myös edellä mainittu arvaamaton aggressiivisuus, vaikka lintu antaisikin ihmisen käsitellä itseään.

”Hormonaaliset” amatsonit

Yleisin varoitus amatsonista liittyy niiden hormonaaliseen käyttäytymiseen. Pahimmillaan ”suloinen vauva” on muuttunut ”hirviöksi” sen tultua sukukypsäksi. Osaava omistaja voi kuitenkin selvittää amatsonien kanssa ilman suurempia ongelmia. Hormonaalinen/aggressiivinen käyttäytyminen liittyy yleensä pesimiseen: kun olosuhteet ovat sopivat pesimisen kannalta, lintu puolustaa pesäpaikkanaan pitämäänsä paikkaa (joka voi olla esimerkiksi sen häkki) tai puolisoaan (joka käsiruokittelulle linnulle voi olla ihminen). Tällöin se voi käydä pienemmänkin ärsykkeen takia ihmiseen kiinni.

Amatsonit eivät ole aina tasapainoisia lintuja ja vaativat omistajaltaan herkkyyttä sekä tilannetajua.

Tätä ongelmaa ei ratkaista rankaisemalla lintua. Pahimmillaan rankaiseminen johtaisi vain tilanteeseen, jossa lintu pitää ihmistä suurempana uhkana ja käy tämän kimppuun pienimmästäkin ärsykkeestä. Amatsoni vaatii omistajalta herkkyyttä: on ymmärrettävä, milloin perääntyä tilanteesta. Toisaalta jos linnulla ei ole huonoja kokemuksia ihmisestä, ei sille välttämättä tule tarvetta puolustautua. Myös ympäristön avulla voidaan hillitä linnun tarvetta pesiä.

Suomessa on käytössä termi ”hot 3” -amatsoni. Tällä viitataan kolmeen lajiin, joiden kohdalla nämä ongelmat ovat yleensä voimakkaampia: siniotsa-amatsoni, keltapääamatsoni sekä keltaniska-amatsoni. Käytännössä näihin lajeihin voidaan lukea myös amazonianamatsoni (Suomessa tunnettu yleensä keltaotsa-amatsonina), jonka alalajeja keltapääamatsoni ja keltaniska-amatsoni ovat. Tämä ei tarkoita, että elämä näiden lintujen kanssa olisi mahdotonta, mutta varoitukset on hyvä ottaa tosissaan, jotta ongelmia ei tulisi.

”Halailtavat” isot kakadut

Isoja kakaduja on monesti pidetty nyppimiselle herkkinä lajeina.

Isoja kakaduja, joista yleisin Suomessa vaikuttaisi olevan valkokakadu, pidetään yleensä herkkänä lajina erilaisille käyttäytymisongelmille. On mahdoton sanoa, ovatko ne oikeasti muita lintuja herkempiä eri ongelmille vai näkyvätkö ongelmat niiden kohdalla vain selkeämmin.

Yhdysvaltalaisen Gabriel-säätiön puheenjohtaja, hyvinvointikysymyksiin perehtynyt Shauna Robers arvioi, että yksi merkittävä syy ongelmiin voi olla kakadujen suhtautuminen fyysiseen kontaktiin. Erityisesti käsinruokitut kakadut vaikuttavat nauttivan pitkistä rapsuttelusessioista ja halailusta niin paljon, että harrastamme sitä liikaa. Tämä johtaa linnun voimakkaaseen leimautumiseen ihmiseen, mistä voi seurata ongelmia.

Isot kakadut vaativat myös paljon tilaa, riittävästi virikkeitä sekä seuraa. Kakaduista lähtee tämän lisäksi ajoittain todella kova ääni ja ne ovat tunnettuja pölyämisestään.

”Itsenäisemmät” avoparikaijat ja jakot

Ei ole mitään takeita, että harmaapapukaija, tai minkään muunkaan lajin yksilö, oppisi puhumaan koskaan.

Harmaapapukaijoja (jako) ja avoparikaijoja pidetään yleensä rauhallisina lajeina, jotka eivät aina innostu rapsuttelusta ja seurailevat mieluummin asioita taustalta. Tosin vaikuttaisi siltä, että erityisesti monet harmaapapukaijat kärsivät virikkeiden puutteesta, kun niille ei anneta mahdollisuutta käyttää älyään.

Harmaapapukaijojen sanotaan suhtautuvan muihin lajeihin varautuneesti. Taustalla voi olla se, että ruokaillessaan luonnossa maassa ne muodostavat yhtenäisen ”massan”, josta mikä tahansa muu lintu erottuisi. Avoparikaijat taas ovat herkkiä huonolle ruokavaliolle, eikä niille suositella syötettävän esimerkiksi pellettejä.

”Näyttävät” isot arat

Iso ara vaatii käytännössä oman huoneen häkikseen sekä riittävästi tilaa lentää.

Isot arat vaativat erityisen paljon tilaa. Luonnossa ne ovat pitkien matkojen lentäjiä, mutta pienessä asunnossa ne eivät mahdu käyttämään tätä lajityypillistä liikkumistapaa. Liian pienissä häkeissä ne taas eivät pysty pitkän pyrstönsä takia edes liikkumaan kunnolla.

Aroilla on myös valtavan voimakas nokka, joka on kehittynyt avaamaan luonnossa kovia pähkinöitä. Nokka pystyy tarvittaessa tekemään nopeasti selvää myös kodin irtaimistosta. Eräs Suomesta löytyvä sinikelta-arapariskunta sai aikaiseksi reiän tiiliseinään. Luonteeltaan aroja kuitenkin pidetään suhteellisen helppoina ja leppoisina lintuina.

Iso papukaija ensimmäiseksi linnuksi?

Olet saattanut kuulla kokoneiden harrastajien varoituksia siitä, ettei isoja papukaijoja pitäisi ottaa lemmikiksi ilman kokemusta. Huonompi vaihtoehto on kuitenkin hankkia pieni papukaija ”harjoituslinnuksi”, josta myöhemmin luovutaan. Isoista papukaijoista ei kuitenkaan ole lasten lemmikeiksi, vaan ensisijaisesti ne ovat koko perheen lemmikkejä, joista vanhemmat kantavat vastuun.

Oikealla asenteella uusi harrastaja voi pärjätä myös isomman papukaijan kanssa ilman aikaisempaa kokemusta. Tämä kuitenkin vaatii huolellista perehtymistä, jos aikaisempaa kokemusta lemmikkilinnuista ei ole. Ei ole tavatonta, että ihmiset ovat harkinneet jopa useamman vuoden ison papukaijan hankkimista, minkä aikana he ovat perehtyneet saatavilla olevaan tietoon sekä vierailleet omistajien luona. Itsekseen pohtiminen kahden vuoden ajan ei vielä riitä, vaan tähän on sisällytettävä myös riittävästi opiskelua.

Oli kyseessä iso tai pieni laji, papukaijaa ei tule hankkia kevein perustein ja ilman huolellista valmistautumista. Niin sanotut helpommatkaan lajit eivät ole erityisen helppoja lemmikkejä. Undulaattia ja neitokakadua pidetään usein hyvinä aloittelijan lajeina ja ”helppoina” papukaijoina. Osittain tämä onkin totta, ja neitokakadu on monessa mielessä esimerkiksi amatsonia tai isoa kakadua helpompi lemmikki. Mutta neitokakadukin vaatii riittävästi perehtymistä, jotta sille pystyy tarjoamaan hyvät olot.

Tutustu eri lajien edustajiin

Löydettyäsi mielenkiintoisia lajeja kannattaa näiden lajien edustajiin tutustua ennen ostopäätöksen tekemistä. Tapahtumissa ei näe täysin, mitä elämä oikeasti näiden lintujen kanssa on, joten kannattaa etsiä omistajia, joiden luona voisit vierailla.

Kaikilla omistajilla tietopohja ei tietenkään ole samalla tasolla ja joskus kommentteihin kannattaa suhtautua terveen skeptisesti. Tietoa on tärkeä hankkia ajan tasalla olevista lähteistä.

Älä koskaan hanki papukaijaa vain yhden ominaisuuden, kuten oletettujen puhelajien, takia. Arki voi olla täysin erilaista, kuin romantisoitu kuva linnusta tekemässä siltä haluttua asiaa.

Valitsemalla sinua eniten miellyttävän lajin jaksat luultavimmin pitää siitä huolen linnun elinajan ajan ja tuloksena on todennäköisemmin pitkän ja onnellisen elämän elävä lintu. Huomioi seuraavat asiat valitessasi itsellesi sopivaa lajia:

- *Tärkeintä on valita laji, jolle pystyy tarjoamaan riittävän hyvät olosuhteet, esimerkiksi suuren häkin ja tilaa lentää.*
- *Vaikka on vaikea sanoa, miten onnellinen papukaija olisi yksin, on lajitoveri lähes aina parempi vaihtoehto.*
- *Papukaijat ovat yksilöitä, mutta lajikohtaiset varoitukset kannattaa aina ottaa tosissaan.*
- *Isot papukaijat vaativat erityisen huolellista perehtymistä, mutta pienetkään papukaijat eivät ole erityisen helppoja lemmikkejä, vaan vaativat omistajalta hyvän tietopohjan.*

Löydettyäsi sinulle sopivan lajin joudut selvittämään, mistä saisit hankittua sen edustajan. Seuraava luku antaa sinulle paremmat valmiudet arvioida lintujen myyjiä, jotta saisit mahdollisimman terveen linnun.

4 Linnun hankkiminen

Et välttämättä löydä haluamasi lajin edustajaa helposti: joskus voit joutua odottamaan vuosiakin, jotta löytäisit hyvän yksilön. Joitain lajeja löytyy helposti, mutta hyvän kasvattajan löytäminen ei välttämättä ole helppoa, sillä kasvatustoimintaan mahtuu ihmisiä laidasta laitaan. Tämä luku auttaa sinua löytämään eettisesti toimivan kasvattajan tai myyjän, jolta saat suurimmalla todennäköisyydellä ongelmattoman linnun.

Joskus voi tehdä mieli oikoa kulmia. Ehkä haluamaasi lajia ei löydy helposti vastuulliselta toimivalta kasvattajalta tai jokin taho myy lintuaan selvästi halvemmalla kuin toiset. Saatat ajatella, että hankit linnun tältä henkilöltä, etkä ole enää häneen yhteydessä. Eettisesti toimivalta myyjältä ostettu lintu on kuitenkin hintansa ja vaivansa arvoinen.

Yhteen myyjään ei kannata luottaa ainoana tietolähteenä. Jos kyseinen henkilö on ainoa kontaktisi lemmikkilintumaailmaan ja jos et hae tietoa muualta, on helppo ”lumoutua” hyvin asiansa esittävän myyjän kommentteista ja neuvoista. Vastuuntuntoinen kasvattaja ei loukkaannu, jos haet tietoa jostain muualtakin vaan luultavasti arvostaa oma-aloitteisuuttasi.

Miksi ostaa lintu hyvältä myyjältä?

On kaksi painavaa syytä, miksi lintu kannattaa ostaa hyvästä paikasta: saat itse suuremmalla todennäköisyydellä hyväkuntoisen linnun sekä tuet omalta osaltasi eettistä lemmikkilintuharrastusta Suomessa, vieden samalla pohjaa epäeettiseltä toiminnalta.

Seuraava lista esittelee joitain näkökulmia siitä, mitä vastuuntuntoinen myyjä voi tarjota sinulle:

- Saat suurella todennäköisyydellä terveen linnun, etkä esimerkiksi huonokuntoista yksilöä, joka voi kuolla nopeasti uudessa kodissaan.
- Jos lintu kuolee nopeasti uudessa kodissaan, pystyt sopimaan asiat hyvässä yhteisymmärryksessä, eikä asiaa tarvitse käsitellä esimerkiksi oikeudessa.
- Poikanen saa mahdollisimman hyvän alun elämäänsä uudessa kodissa, eikä sen kanssa ilmene esimerkiksi käyttäytymisongelmia, joita tulee vastaan huonoista oloista tulleilla linnuilla.
- Saat kasvattajalta ajan tasalla olevaa tietoa lintusi hoidosta ja hyvinvointiin vaikuttavista asioista, etkä vanhaa tietoa.

Joskus voi käydä tuuri ja hämärästi toimivalta taholta saa terveen lemmikkipapukaijan. Tällöin olet kuitenkin juuri edistänyt epäeettistä harrastusta Suomessa: maksamasi hinnan ansiosta kyseinen myyjä pystyy jatkamaan toimintaansa entistä paremmin. Eläintä ei koskaan pidä ostaa säälistä, sillä tätä seuraa yleensä vain uusi eläin yhtä huonoihin oloihin.

Älä tule huijatuksi tai osta luonnosta pyydettyä lintua

Olet ehkä nähnyt Internetin kauppapaikoissa huonolla suomella kirjoitetun ilmoituksen, jossa myydään kallista lintua murto-osalla sen tavallisesta hinnasta. Yleensä nämä linnut ovat

Ostamalla eläimen epäeettisesti toimivalta myyjältä tuet tämän toimintaa. Älä siis tee niin.

ilmoituksen mukaan ”kilttejä, kesyjä ja hyvin koulutettuja”. Lähes varmasti kyseessä on huijaus, jolla menettää rahansa. Näitä ei siis kannata edes noteerata.

Jos tämän kautta saisi linnun, olisi se suurella todennäköisyydellä luonnosta suoraan pyydetty yksilö. Tällöin kyseessä on kasvattajan valintaakin merkittävämpi eettinen valinta ja tällaisesta linnusta voit saada vielä ongelmallisemman. Papukaijojen luonnosta pyydystäminen ja lemmikiksi myyminen uhkaa monien lajien olemassaoloa. Luonnosta pyydystäminen lemmikkikaupan vuoksi on merkittävä uhka esimerkiksi harmaapapukaijalle ja monille muille lajeille. Tällaista lintua ei missään tapauksessa pidä ostaa! Luonnosta pyydettyjen lintujen maahantuonti on nykyisin EU:n alueella kiellettyä. Tästä huolimatta on mahdollista törmätä salakuljetettuihin lintuihin. Salakuljetuksessa ei myöskään välitetä eläimen hyvinvoinnista, vaan niitä kuljetetaan äärimmäisen huonoissa oloissa niin, että jokaista elossa säilynyttä yksilöä kohti kuolee useita.

Eräissä laajassa harmaapapukaijoilla tehdyssä tutkimuksessa taas havaittiin luonnossa pyydettyillä linnuilla omanlaisia käyttäytymisongelmia verrattuna vankeudessa syntyneisiin. Voidaan olettaa, että luonnossa elämään tottuneen eläimen on huomattavasti vaikeampi sopeutua elämään ihmisen luona. Toisaalta taas poikasen kaappaaminen pesästä häiritsee herkkää kehitysvaihetta ja on omiaan aiheuttamaan vakaviakin ongelmia.

Pidä huoli, että paperit ovat kunnossa

Olet innoissasi hakemassa uutta lemmikkiäsi, joten linnun saatuasi haluat päästä vain mahdollisimman nopeasti kotiin. Paperit on helppo unohtaa kokonaan, tai ehkä myyjä lupaa lähettää ne perässä. Suomestakin löytyy useita tapauksia, joissa paperit eivät ole koskaan päätyneet myyjältä ostajalle, kun ne on ”vahingossa” unohdettu.

Pidä huoli, että saat lintusi mukana tarpeelliset asiakirjat. Syntymätodistuksesta tai alkuperäistodistuksesta tulisi löytyä ainakin alla olevat tiedot.

- Lajin nimi (suomeksi, englanniksi ja tieteellinen nimi)
- Alkuperä (syntymäpaikka ja -aika)
- Yksilöllinen tunnistetieto (umpirenkaan tai sirun numero)
- Sukupuoli (sekä tieto mahdollisesta DNA-testistä)
- Muut tunnistemerkit
- Kasvattajan, myyjän ja ostajan yhteystiedot
- Myynnin päivämäärä ja paikka
- Allekirjoitukset

Luonnosta pyydystäminen lemmikkikauppaa varten on uhka monien lajien olemassaololle.

Vaadi, että saat linnun mukana tulevat paperit mukaasi heti. On tapauksia, jolloin ostaja ei ole saanut alkuperäistodistusta koskaan, vaikka se luvattiin lähettää perästä.

Syntymätodistusohjan löydät mm. Lemmikkilinnut Kajuli ry:n kotisivuilta osoitteesta www.kajuli.fi.

[1] Rachel Schmid, Marcus Georg Doherr, Andreas Steiger: *The influence of the breeding method on the behaviour of adult African grey parrots (Psittacus erithacus)*; 2005; *Applied Animal Behaviour Science*

Myyjällä ei ole mitään syytä kieltäytyä tarjoamasta todistusta. Myytävästä linnusta kannattaa tehdä myös kauppakirja, josta löytyy ainakin kaupan osapuolet, kaupan kohde, kaupan ehdot sekä maksuehdot. Kannattaa myös sopia kirjallisesti, mitä tapahtuu, jos lintu kuolee uudessa kodissaan nopeasti ostajasta riippumattomasta syystä, kuten synnynnäiseen terveydelliseen ongelmaan.

CITES-sopimus

CITES-sopimuksen tarkoituksena on suojata eläinkaupan uhkaamia luonnonvaraisia lajeja ja varmistaa, etteivät myynnissä olevat linnut ole luonnosta pyydettyjä. Luonnosta pyytäminen ja lemmikiksi myyminen on merkittävä uhka monille lajeille, joten tästä asiasta ei tulisi tinkiä.

CITES I -liitteen lajien myynti vaatii luvan. Lisätietoa CITES-sopimuksesta:

www.ymparisto.fi/cites

Valtaosa Suomessakin myytävistä papukaijalajeista kuuluu tämän sopimuksen piiriin. Tiukimmin säädelään CITES-liitteen I (EU-liite A) lajeja, joihin lukeutuvat myös monet papukaijalinnut. Näiden lajien myynti on luvanvaraista ja ilman lupaa myyminen on luonnonsuojelulain rikkomus. CITES-liitteen II (EU-liite B) lajeja voi myydä hieman vapaammin, mutta niidenkin mukaan pitäisi antaa ainakin alkuperäis- tai syntymätodistus.

Kaikki papukaijalinnut, lukuun ottamatta neitokakadua, undulaattia, ruusukaijasta ja kauluskaijaa, kuuluvat joko CITES-liitteeseen I tai II. Myöskään CITES I -lajit uudenseelanninvierkaija (*Cyanoramphus novaehelandiae*) ja huppuparatiisikaija (*Psephotus dissimilis*) eivät vaadi todistusta, muttei ole mitään syytä, miksi niille ei voisi antaa mukaan syntymätodistusta.

Mistä ostaisin papukaijani?

Voit ostaa papukaijasi poikasena tai hieman vanhempana lintuna. Ohessa on listattuna muutamia yleisimpiä tapoja ostaa lintu, sekä niihin liittyviä huomioita.

Eläinkauppa

Et löydä koiraa tai kissaakaan myynnistä eläinkaupasta, joten miksi löytäisit sieltä ison papukaijan? Kysessä on monesti vielä paljon herkempi lemmikki.

Eettisesti toimivassa eläinkaupassa myydään yleensä vain pieniä papukaijoja, sekä mahdollisesti tilataan ostajan pyynnöstä isoja lajeja esimerkiksi ulkomaisilta kasvattajilta. Näitä isoja papukaijoja ei kuitenkaan pitäisi myydä ”hyllyltä” – et löydä eläinkaupasta kissoja tai koiriakaan.

Eläinkaupassa olevilla linnuilla on oltava hyvät olot, kuten riittävästi tilaa, ruokaa, vettä sekä virikkeitä. Eläinkaupalla on myös oltava käsitys siitä, mistä heidän myymänsä linnut tulevat. Eri-tyisen tarkkana pitää olla ulkomailta tuotujen harvinaisten lintujen kohdalla, jotta varmistutaan, että ne tulevat eettisesti toimivilta kasvattajilta, eivätkä esimerkiksi ole luonnosta pyydettyjä.

Jos ostat lintusi eläinkaupasta, kannattaa varautua siihen, että sen kesyntyminen voi viedä hieman kauemmin. Sen ainoa kontakti ihmiseen on yleensä pyydystämisen kuljettamista varten, joten se voi jossain määrin jopa pelätä ihmisiä. Tällainenkin lintu voi kuitenkin kesyntyä hyvin, varsinkin jos sitä ei ole käsitelty kohtuuttoman kovakouraisesti.

Pesittäjä ja kasvattaja

Suomessa ei ole olemassa virallista määritelmää kasvattajalle, mutta kasvattajaksi mielletään yleensä säännöllisesti ja suunnitelmallisesti lintujaan pesittävä henkilö, jolla on jo pitkä kokemus

Muun muuassa keltaniska-amatsoni (Amazona auropalliata) kuuluu CITES-liitteeseen I ja vaatii myyntiluvan.

ja paljon tietoa. Valitettavasti joskus tulee vastaan ihmisiä, jotka kutsuvat itseään kasvattajaksi ilman kokemusta, jolloin ihmisen itselleen antama titteli ei välttämättä tarkoita mitään.

Vastuulliselta pesittäjältä tai kasvattajalta voit saada terveen ja mahdollisesti jo jonkin verran ihmiseen luottavan poikasen. Etuna on myös se, että linnun taustat ovat tiedossa. Monesti hyvän kasvattajan linnut maksavat hieman enemmän ja niitä saattaa joutua odottamaan kauemmin, mutta yleensä ne ovat sen arvoisia.

Ulkomailta tuominen

Useita Suomesta lemmikkeinä löytyviä lajeja ei löydy Suomesta myynnistä, jolloin tällaisen linnun voi joutua tuomaan ulkomailta. Tällöin edessä on mahdollisesti erilaisia byrokratian kiemuroita, karanteenia ja muutenkin enemmän valmistelua. Jos kuitenkin haluat tietyn lajin edustajan, jota Suomessa ei ole tarjolla, voi tämä olla ainoa vaihtoehto. Jos harkitset linnun tuomista ulkomailta, kannattaa pyrkiä etsimään joku, jolla on asiasta kokemusta ja joka pystyy neuvomaan sinua paremmin edessä olevista haasteista.

Kovin kaukaa lintua ei välttämättä tarvitse lähteä hakemaan. Esimerkiksi Ruotsissa valikoima on jo huomattavasti laajempi ja Saksasta eri lajeja löytyy vielä paremmin. Monet kasvattajat eivät kuitenkaan osaa englantia, joten saatat tarvita avuksi jonkun paikallista kieltä puhuvan.

”Käytetyt” linnut

Uutta kotia etsiviä papukaijoja on myynnissä käytännössä jatkuvasti. Voitkin löytää helposti muutaman vuoden vanhan linnun, josta omistaja joutuu luopumaan elämäntilanteen muutoksen tai esimerkiksi puhjenneen allergia takia. Jos lintua on kohdeltu hyvin, saat tällaisesta linnusta hyvän lemmikin. Kannattaakin seurata esimerkiksi yhdistysten keskustelupalstojen myyntiosioita tämän varalta. Erityisesti pari vuotta vanhoja neitokakaduja on usein myynnissä.

Lemmikkilinnut Kaijuli ry:llä on olemassa myös sijoitusrinki, joka etsii uusia koteja yhdistyksen piiriin tulleille ”sijoituslinnuille”. Näiden kotien tietotaito tarkastetaan hieman tarkemmin, sillä sijoituslinnuissa voi olla myös huonoista oloista tulleita, enemmän osaamista vaativia lintuja.

Miten voit tunnistaa hyvän myyjän?

Hyvän ja eettisesti toimivan myyjän tunnistaminen voi olla joskus vaikeaa. Tämä kuitenkin voidaan kiteyttää seuraavaan: Vastuuntuntoista myyjää kiinnostaa ennen kaikkea lintujen hyvinvointi. Tämä koskee sekä myytäviä että kasvattajan omia lintuja. Häntä kiinnostaa tarjota omille linnuilleen mahdollisimman hyvät olot ja tarjota myymille linnuilleen mahdollisimman hyvä alku uuteen elämään. Hän haluaa myös myydä lintunsa varmasti hyvään kotiin.

Eettisesti toimiva myyjä...

...huomioi lintujen hyvinvoinnin.

Myyjän lintujen tilojen sekä lintujen kohtelun on oltava kunnossa. Suurikaan määrä lintuja ei ole tekosyy tarjota linnuille riittämättömiä olosuhteita. Tärkeää on, että tilat ovat riittävän suuret, lintuja kohdellaan hyvin aiheuttamatta niille tarpeetonta stressiä ja niillä on laadukas ruokavalio sekä riittävästi virikkeitä. Myyjä myös päivittää tietämystään aktiivisesti ja soveltaa sitä käytäntöön.

Liian raju kohtelu (mm. lintujen tarpeeton pyydystäminen ja pitäminen kiinni tai häkkien hakkaaminen lintujen hiljentämiseksi) aiheuttaa tarpeetonta stressiä linnuille. Lisäksi se voi opettaa myös myytävät linnut pelkäämään ihmistä entistä enemmän, mikä tuo lisää haasteita.

Eettisesti toimivaa myyjää kiinnostaa myös varmistaa, että hänen kasvattinsa pääsevät mahdollisimman hyviin oloihin. Hän siis saattaa kysellä sinulta paljonkin varmistaakseen, että sinulla on hyvä asenne ja riittävästi tietoa. Enemmän kannattaa huolestua, jos myyjää ei vaikuta kiinnostavan, millaiseen kotiin hänen myymänsä linnut päätyvät.

Lemmikkilinnut Kaijuli ry on työstänyt kasvatustajalistaa, jolle päässeiden on täytettävä tietyt kriteerit liittyen kasvatustoimintaan.

Esimerkiksi kaksi vuotta vanhalla neitokakadulla voi olla vielä reilusti yli vuosikymmenen elämää edessä.

Käsinruokintaa ei nykytiedon valossa suositella käytettävän, ellei se ole tarpeen poikasen hengen pelastamiseksi. Kesyn lemmikin saa ilmeisesti sitä.

...ei käsinruoki poikasia automaattisesti.

Poikasen käsinruokinta on ollut aikaisemmin yleinen tapa ”kesyttää” poikanen. Sen ottaminen emojen luota ihmisen hoidettavaksi on luonut näennäisesti kesyn linnun, joka on ollut heti käsiteltävissä sen tultua uuteen kotiin. Todellisuudessa käsinruokinta luo voimakkaan leimautumisen ihmiseen ja on haitallista linnun hyvinvoinnin kannalta ². Se esimerkiksi herkistää stressiä aiheuttaville tilanteille pesimisviettiin liittyen.

Käsinruokinnan ongelmia:

- Lintu leimautuu ihmiseen seksuaalisesti, luoden sille herkemmin tarpeen pesiä. Koska tämä ei ole mahdollista, tilanne aiheuttaa paljon stressiä.
- Puolisoksi valitun ihmisen katoaminen työpäivien ajaksi voi aiheuttaa eroahdistusta ja tämän kautta stressiä.
- Krooninen stressi aiheuttaa jopa fyysisiä terveysongelmia sekä käyttäytymisongelmia, kuten höyhenten nyppimistä.
- Käsinruokitut papukaijat voivat käyttäytyä herkemmin aggressiivisesti ihmisiä kohtaan tultuaan sukukypsiksi, sillä ne kokevat ihmiset kilpailijoina.
- Käsinruokitut papukaijat eivät välttämättä tule hyvin toimeen muiden papukaijojen kanssa, sillä ne eivät ymmärrä olevansa papukaijoja.

Käsinruokittu lintu tarvitsee myös monesti enemmän osaamista omistajaltaan, vaikka lintu vaikuttaisikin alkuun helpolta. Nykyisin käsinruokintaa suositellaan käytettävän vain poikasen hengen pelastamiseksi eikä kasvattajan pitäisi käsinruokkia poikasiaan automaattisesti. Käsinruokinta ei myöskään ole tarpeen, jos haluat kesyn ja ihmiseen luottavan lemmikin. Tärkeintä on se, miten itse kohtelet lintuasi.

Jos käsinruokinta kuitenkin on tarpeen, on kasvattajan tehtävä se loppuun asti. Hänen ei koskaan tule edes ehdottaa poikasen luovuttamista käsinruokittavaksi uudelle omistajalle, sillä tämä vaarantaa poikasen hengen ja johtaa entistä ongelmallisempaan leimautumiseen.

...luovuttaa lentokykyisen ja täysin vieroittuneen poikasen.

Myytävän papukaijan, varsinkin poikasen, siipisulkien tyypistämiseen ei ole olemassa mitään hyvää syytä.

Myyjällä ei koskaan saa olla niin kiire päästä eroon poikasesta, että hän luovuttaisi sen liian aikaisin. Keskustelufoorumellakin on usein ollut kyselyjä, miksi poikanen käyttäytyy oudosti. Vastaus on usein se, että poikanen on luovutettu liian aikaisin. Poikasen kannattaa antaa olla emojen ja lajitoverien seurassa jopa hieman kauemmin, kuin perinteisesti on suositeltu. Ei ole olemassa ”liian vanhaa” poikasta.

Esimerkiksi kultaposkiamatsoneille on suositeltu luovutusikä ollut aikaisemmin 3-4 kuukautta. Eräs suomalainen kasvattaja kuitenkin luovuttaa poikasensa aikaisintaan viiden kuukauden ikäisinä, sillä ne oppivat vanhemmiltaan asioita senkin jälkeen, kun alkavat ruokailla itsenäisesti. Luonnossa kultaposkiamatsonit voivat viettää vanhempiensa seurassa pisimmillään jopa vuoden.

Myytävältä linnulta ei myöskään tule koskaan tyypistää siipisulkia. Poikasen kehittymiselle lentämään oppiminen on erityisen tärkeää. Eettisesti toimiva kasvattaja ei koskaan ehdota sinulle tätä, eikä suostu tyypistämään lintunsa lentosulkia pyydettyään.

...toimii läpinäkyvästi.

Sinulla on oikeus saada riittävästi tietoa linnusta, jota olet ostamassa. Varsinkin, jos et tunne myyjää, olisi hyvä saada nähdä lintu ennen sen maksamista. Vaadi ainakin laadukkaita kuvia sekä pyri saamaan tietoa luotettavan kolmannen osapuolen kautta. Halutessasi voit myös päästä näkemään myyjän kasvatustilat sekä tulevan poikasesi emot, kunhan et häiritse pesintää.

[2] Fox, Rebecca: *Hand-Rearing: Behavioral Impacts and Implications for Captive parrot Welfare*; 2006; *Manual of Parrot Behavior* (Blackwell Publishing)

Saat myös totuudenmukaista tietoa linnusta, jota olet ostamassa, eikä ominaisuuksia esimerkiksi liioitella tai mainosteta jonain muuna, mitä ne ovat. Suomessa on muun muassa myyty neitokakaduja platina-väriytyksenä, joka on harvinainen värimuunnos eikä sitä pitäisi olla Australian ulkopuolella myynnissä, sillä sieltä ei ole pitkään aikaan saanut viedä lintuja. Nämä ovat paljastuneet myöhemmin tavallisemmaksi – ja näin ollen halvemmaksi – värimuunnokseksi.

Myös linnun sukupuoli voi aiheuttaa epäselvyyttä. Joiltain lajeilta voi joskus tietää sukupuolen ilman DNA-testiä (esimerkiksi riittävän vanhasta neitokakadusta tai aikaisemmin mahdollisesti sen väriytyksen perusteella, jos jokin väri periytyy vain toiselle sukupuolelle), mutta jotkut kaupat ja jopa pesittäjät ovat saattaneet väittää sukupuolta varmaksi virheellisesti. Usein DNA-testi on ainoa tapa varmistua sukupuolesta ja esimerkiksi myyjän arvaus pohjautuen linnun käytökseen ei vielä takaa mitään. Vain harvan lajin sukupuolesta voi olla varma ilman DNA-testiä; yksi tällainen on avoparikaija, jonka koiraat ovat vihreitä ja naaraat punaisia.

Hyvältä myyjältä saat tarvittavat paperit ja hänen mahdollisesti tarvitsemansa luvat ovat kunnossa. Häneltä saat myös suoria vastauksia, et epämääräisiä ja ympäröivä kiertelyitä tai välttelyä.

...pystyy opastamaan myös sinua.

Viimeisen viiden vuoden aikana Suomessa saatavilla olevan lemmikkilintuharrastukseen liittyvän tiedon määrä on lisääntynyt merkittävästi. On tärkeää, että myös lintujen myyjät ovat selvillä siitä, miten linnuille voidaan tarjota lemmikkinä olosuhteet, jossa ne voivat hyvin. Myyjä saattaa olla ostajan ainoa kontakti lintumaailmaan, joten myyjän tietoihin tulisi voida luottaa.

Papukaijoiden käsittelyssä ja kouluttamisessa on siirrytty yhä pidemmälle siihen suuntaan, että niitä pystytään arvostamaan villieläiminä, eikä niille tuoteta stressiä liian rajulla käsittelyllä. Esimerkiksi oletukset siitä, että papukaijalla olisi tarve dominoida ihmistä ja nousta parviahierarkiassa tämän yläpuolelle, ovat joutaneet romukoppaan, joten asiansa tuntevalta kasvattajaltakaan et tällaista kuule.

...toimii suunnitelmallisesti.

Pesittäjiltä ja kasvattajilta vaaditaan suunnitelmallisuutta toiminnassa. Muuten riskinä on, että hän päätyy pesittämään tarkoitusta varten sopimattomia lintuja, tai toisaalta kerää suuren määrän lintuja lyhyessä ajassa ja joutuu sitten luopumaan näistä yhtä nopeasti.

On tärkeää pesittää terveitä ja vanhemmiksi sopivia lintuja. Tiedetysti paljon nyppivät tai aggressiiviset emot vaarantavat jopa poikasten hengen ja suurella todennäköisyydellä poikaset joudutaan ottamaan nuorena käsinruokintaan. Toisaalta huonokuntoiset vanhemmat saavat suuremmalla todennäköisyydellä myös huonokuntoisia poikasia.

Ostamalla lintusi vastuuntuntoisesti toimivalta myyjältä sinulla on parhaat mahdollisuudet saada terve lintu, jonka kanssa harrastuksen aloittaminen on mukavaa. Joskus myyjän löytäminen voi kuitenkin olla haastavaa, sillä Suomessa kasvatetaan suhteellisen harvoja lajeja.

Huomioi seuraavat asiat valitessasi myyjää:

- Myyjä kohtelee lintujaan hyvin ja tarjoaa niille hyvät olosuhteet.
- Myyjä on rehellinen ja luotettava sekä tietää asioista riittävästi.
- Poikasia myyvä henkilö tarjoaa poikasille mahdollisimman hyvän alun elämää varten.
- Myyjällä on riittävästi tietoa, jotta hän pystyy opastamaan sinut harrastuksessa alkuun.

Linnun lisäksi tarvitset myös kaikki tarpeelliset tarvikkeet, jotka on hyvä olla valmiina hyvissä ajoin ennen linnun hankkimista. Näitä tarvikkeita esitellään seuraavassa luvussa.

Varmista, että myytävä lintu on oikeasti se, miksi sitä väitetään. Jos olet jostain ominaisuudesta yhtään epävarma, kannattaa kysyä kokenemmalta harrastajalta.

5 Lintuhäkki ja muut tarvikkeet

Papukaijan vaatimien tarvikkeiden hinta voi tulla aloittelevalle harrastajalle yllätyksenä. Ei ole tavatonta, että ison papukaijan tarvikkeet jopa tuplaavat sen hinnan. Tarvikkeissa voi tosin säästää ostamalla käytettyjä tarvikkeita tai tekemällä niitä itse.

Hieman yli 1 000 euroa maksavan amatsoninpoikasen tarvikkeisiin uppoaa helposti toiset yli 1 000 euroa. Neitokakadun ja undulaatin häkki voi maksaa jopa monta kertaa linnun hinnan. Suurin kuluerä on laadukas ja riittävän iso lintuhäkki, mutta tarvitset myös muita tarvikkeita, jos haluat tarjota linnullesi hyvän kodin.

Lintuhäkki

Olet saattanut nähdä elokuvassa papukaijaa pidettävän pienessä pyöreässä tai muuten huoneen nurkkaan sopivassa koristeellisessa häkissä. Tällaiset häkit voi unohtaa: riittävän suuri lintuhäkki on tärkeimpiä tarvikkeita, joita lintuasi varten ostat. Pieni häkki ei ole vaihtoehto, ellei sen ovi ole aina auki ja lintu saa viettää kaiken aikansa turvallisessa huoneessa.

Lintuhäkin koosta ei tulisikaan tinkiä säästösyistä. Käytettyjä häkkejä tulee myyntiin säännöllisesti, joten jos sen hankkimisella ei ole kiire, voit löytää myyntipalstoilta käytetyn häkin uutta halvemmalla. Monet harrastajat ovat tehneet lintuhäkkejä myös itse.

Häkin koko

Yksi isojen papukaijojen haaste on niiden tilantarve. Tällöin myös häkin on oltava riittävän suuri. Esimerkiksi isolle aralle tulisi tarjota vähintään kolmen neliömetrin häkki. Tällaista et löydä Suomesta valmiina, vaan joudut yleensä joko tuomaan häkin ulkomailta tai tekemään sen itse.

Myös häkissä vietetty aika on merkittävä tekijä häkkiä valittaessa. Jos lintu on häkissä vain yöt ja ehkä muutaman tunnin ajoittain, sopii sille pienempi häkki. Jos lintu taas viettää häkissä omistajansa työpäivät, kannattaa hyvään häkkiin panostaa ja hankkia suosituksia suurempi häkki. Esimerkiksi kaksi kultaposkiamatsoniani elävät kahden neliömetrin häkissä, jossa niillä on tilaa kiipeillä ympäriinsä.

Viereisen sivun taulukosta löydät yleisesti käytetyt *minimisuositukset*.

Häkin pohjan pinta-ala lasketaan kaavalla pituus kertaa leveys. Jos häkki on 80 cm pitkä (0,8 metriä) ja 50 cm leveä/syvä (0,5 metriä), saadaan pinta-alaksi $0,8 \text{ m} \times 0,5 \text{ m} = 0,4$ neliometriä. Suositusten mukaan tällaisessa häkissä voi vielä pitää esimerkiksi paria undulaattia, muttei sitä isompia lajeja, kuten neitokakadua.

Joillekin lajeille kannattaa ostaa taulukkokokoa suurempi häkki: esimerkiksi kultaposkiamatsoni voisi mahtua 0,75 neliömetrin häkkiin, mutta tämä on suhteellisen pieni häkki amatsonille. Samoin taulukon mukaan jotkin jakot voisivat mahtua samankokoiseen häkkiin, mutta varsinkin monet kongo-alalajin yksilöt ovat merkittävästi tätä isompia ja vaativat suuremman häkin. Älä tee tyypillistä virhettä ja osta suositukset juuri ja juuri täyttävää häkkiä vain huomataksesi, että tarvitset uuden isomman häkin.

Minimikoko on nimensä mukaisesti pienin koko häkille. Liian isoa häkkiä ei voi olla ja monesti kannattaakin tarjota linnulle suosituksia suurempi häkki.

Linnun pituus (cm) *	Häkin pinta-ala (m ²)	Lisää pinta-alaa / lintu (m ²)	Lyhin sivu min. (m)	Korkeus min. (m)	Esimerkkilajeja
Alle 16	0,31	0,03	0,40	0,6	kaijaset
16 - 20	0,31	0,04	0,45	0,6	undulaatti
21 - 25	0,45	0,06	0,50	0,6	senegalinkaija
26 - 35	0,75	0,10	0,55	0,8	neitokakadu, pienet amatsonit
36 - 45	1,20	0,30	0,60	1,0	isot amatsonit, isot jakot
46 - 55	1,60	0,50	0,70	1,2	valkokakadu, muut isot kakadut
56 - 65	2,00	0,80	0,80	1,4	isokauluskaija
66 - 75	2,50	1,00	0,90	1,6	
Yli 76	3,00	1,50	1,00	1,6	isot arat (mm. sinikelta-ara)

* Mitattuna linnun nokan päästä pyrstöön

Monissa paikoissa myydään korkeita häkkeitä, joiden pohjan pinta-ala on pieni. Ei kannata antaa korkeuden hämätä. Vaikka siitä ei olekaan haittaa ja jotkin kiipeilevät lajit pystyvät hyödyntämään korkeutta paremmin, eivät linnut lennä kovin taitavasti suoraan ylös tai alas. Häkin suositellaankin olevan enemmän pitkä kuin korkea, jotta siellä mahtuu pyrähtämään.

Häkin pinnaväli ei saa olla myöskään liian iso: liian pienistä pinnoista lintu voi saada tungettua päänsä läpi ja jäädä hengenvaarallisesti siihen kiinni. Yleinen 2,5 cm pinnaväli on liian suuri mm. neitokakaduille ja pienemmille lajeille. Muita hyödyllisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi:

- helposti vaihdettavat ruokakipot
- ulos vedettävät pohjalaatiko, jotta pohjamateriaalin vaihtaminen on helppoa
- riittävän suuri ovi

Lintuhäkin sijoittaminen

Häkin sijoittamisen ensimmäinen kriteeri ei saisi olla se, missä häkki näyttää parhaalta. Häkin sijoittamisella pyritään tarjoamaan linnulle sen näkökulmasta turvallinen koti. Noudata häkin sijoittamisessa seuraavia periaatteita:

- Häkin ylimpien orsien tulisi olla ihmisiä korkeammalla, jotta lintu varmasti kokisi olonsa turvalliseksi. Tämä myös tekee varsinkin villimmän linnun palaamisesta häkkiin helpompaa.
- Sijoita vähintään yksi häkin seinä huoneen seinää vasten, jotta linnun mahdollisesti olettama saalistaja ei voisi tulla jokaisesta suunnasta.
- Älä sijoita häkkiä aivan ikkunan viereen vetoisaan paikkaan tai paikkaan, jossa lintu ei pääse aurinkoisena päivänä varjoon.
- Sijoita häkki riittävän rauhalliseen paikkaan, jottei linnulle aiheudu turhaa stressiä. Varsinkin yksin elävän papukaijan pitäisi silti saada olla häkistään kontaktissa ihmisiin.

Suosi enemmän pitkää kuin korkeaa häkkiä. Lintu pystyy käyttämään tällaista tilaa paremmin hyväkseen.

Papukaijahäkki on kaikkea muuta, kuin elokuvista tuttu pieni ja pyöreä häkki. Kuvassa vasemmalla on 1 × 2 metrin tehdasvalmisteinen häkki ja oikealla saman kokoinen itse tehty aviaario. Molemmat häkit pimennetään yöksi katosta roikkuvien verhojen avulla.

Häkin pohjamateriaali

Lintuhäkki tarvitsee pohjalle säännöllisesti vaihdettavia kuivikkeita. Yleisimmin käytössä ovat sanomalehdet, mutta luonnossa maassa ruokaileville lajeille kannattaa harkita jotain muuta materiaalia. Esimerkiksi hiekkapuhallushiekka mahdollistaa siementen ja muun ruoan etsimisen myös häkin pohjalta ja toimii näin virikkeenä. Silputtu sanomalehti on myös joillekin lajeille hyvää pesänrakennusmateriaalia, joten välttämällä sitä pystyt hieman paremmin hillitsemään ei-toivottua pesimisviettä.

Kannattaa välttää pölyviä materiaaleja. Esimerkiksi tavallinen puru lentelee herkästi ympäri huonetta linnun lähtiessä lentoon häkin pohjalta. Hiekkapuhallushiekkaa käytettäessä kannattaa taas ostaa pestyä hiekkaa, joka ei sisällä ”nollakoon” hiekkaa.

Itse tehty lintuhäkki

Itse tehtyä häkkiä varten tulee valita linnulle turvalliset materiaalit.

Lintuhäkki on mahdollista tehdä myös itse. Itse tehdystä häkistä voi tehdä niin ison, kuin kotiin mahtuu. Lisäksi pienemmille lajeille sopivia isoja häkkeitä ei tunnu löytyvän helposti valmiina, vaan pinnaväli on lähtökohtaisesti 2,5 cm.

Pienemmille linnuille rungon materiaaliksi sopii hyvin puu, mutta isommat papukaijat saattavat jyrsiä tällaisen rungon rikki, joten ne voivat vaatia metallikehikosta tehdyn häkin. Älä käytä käsiteltyjä materiaaleja, jotka ovat vaarallisia linnuille, vaan esimerkiksi puun on oltava täysin käsittelemätöntä.

Yleensä vaikein osuus papukaijahäkin rakentamisessa on verkon löytyminen. Käytännössä kaikki papukaijat kiipeilevät verkossa, joten esimerkiksi kanaverkko tai muovitettu verkko ei niille sovi. Myös sinkitystä verkosta voi liueta sinkkiä hiljalleen linnun elimistöön. Paras verkko-materiaali on ruostumaton teräs, mutta sinkitty ja pulverimaalattu verkko on myös toimiva ja halvempi vaihtoehto.

Aviaario eli lentohäkki

Ideaalinen asuinpaikka papukaijalle olisi aviaario eli lentohäkki. Sen tarkkaa kokoa ei voi määrittellä, sillä se riippuu linnun koosta. Esimerkiksi neitokakaduille aviaario on yleensä yli kahden neliömetrin kokoinen. Aviaarion joudut käytännössä tekemään itse. Yleensä se on järkevintä koota erillisistä elementeistä, jotta sen saa helposti purettua ja siirrettyä uuteen paikkaan. Aviaarion voi rakentaa myös suoraan huoneesta ja monilla harrastajilla onkin erillisiä lintuhuoneita.

Lintuhäkin tarvikkeet

Häkki yksin ei vielä riitä, vaan lintuhäkkiin tarvitsee erilaisia tarvikkeita. Seuraavaksi esitellään perustarvikkeet leluja lukuun ottamatta. Virikkeellistäminen on niin tärkeä aihealue, että sitä käsitellään omassa luvussaan.

Ruoka-astiat

Joskus häkin mukana tulee muutama ruoka- tai juoma-astia. Näitä voi kuitenkin joutua ostamaan muutaman lisää. Ruoka-astioita tulisi olla riittävän monta, jotta häkissä oleville linnuille ei tule tarpeetonta kiistaa ruokailujärjestyksestä, vaan kaikki pääsevät halutessaan syömään. Vettä papukaijoille tarjotaan yleensä omasta astiasta, mutta jotkin linnut ovat tottuneet juomaan myös jyräjän juomapullosta.

Yleensä metallista tai kovemmassa muovista tehdyt astiat kestävät kauemmin. On myös hyvä, jos astioita ei pysty heittämään häkin pohjalle. Lisäksi ruokakipot tulee asetella niin, etteivät linnut pysty ulostamaan niihin korkeammilta orsilta.

Orret

Häkkien mukana tulevat muoviset tai sileät puiset ”luudanvarsiorret” voit heittää pois saman tien: ne ovat linnun kannalta tylsä valinta. Myöskään hiekkapaperiorsia ei kannata käyttää, sillä ne voivat hiertää linnun jalkapohjia.

Paras vaihtoehto on tarjota linnulle monipuolisesti eri paksuisia ja erilaisia pihkattomia luonnonpuisia orsia. Orsia ei kannata kuoria, sillä näin ne pysyvät karheampina ja orsien kuoriminen voi olla linnulle mielekästä tekemistä. Ennen häkkiin laittamista orret kannattaa pestä kuumalla vedellä ja mahdollisuuksien mukaan desinfioida kuumassa saunassa.

Orsien sijoittelulla kannattaa pyrkiä tekemään häkistä ja siellä liikkumisesta mielenkiintoista: pyri välttämään tilannetta, jossa lintu pystyy liikkumaan vain kiipeillen häkin pinnoissa. Huomioi myös lajityypillinen liikkuminen: esimerkiksi neitokakadu lentää paljon, muttei kiipeile kovin taitavasti. Näin sen tulisi pystyä pyrähtelemään myös häkin sisällä. Amatsonit taas kiipeilevät taitavasti pystysuoraakin puuta pitkin, joten niiden kohdalla voit painottaa enemmän kiipeilyä. Tarjoa linnulle kuitenkin sopivan paksuinen orsi riittävän korkealla uniorreksi. Useammalle linnulle voit joutua tarjoamaan useamman orren hyvissä paikoissa, jottei orsista tulisi kiistaa.

Sijoittamalla eri paksuisia orsia ympäri häkkiä eri kulmiin voit myös pystyä pitämään linnun kynnet lyhyinä. Tämä tosin vaatii sen, että lintu käyttää kaikkia näitä orsia; kannattaakin pyrkiä tarjoamaan sille lelujen ja ruoka-astioiden asettelun kautta syy kiipeillä ympäriinsä.

Häkin valaisu ja pimentäminen

Suurin osa lemmikkeinä elävistä papukaijoista on tottunut luonnossa suunnilleen yhtä pitkiin pimeään ja valoisan jaksoihin. Paras unirytmisi olisikin yleensä 12h/12h. Suomen pitkät kesäpäivät ja pimeät talvet eivät kuitenkaan tätä mahdollista. Siksi häkki tarvitsee lisävaloa ja se kannattaa pimentää yöksi. Valon määrän lisääntyminen laukaisee usein tarpeen pesiä, joten tasaiset yönunet auttavat pitämään pesimistarpeen kurissa ja tekevät elämästä linnun kanssa helpompaa.

Lisävalaistuksena tulisi käyttää linnuille suunnattua UV-valoa, joita löytyy lemmikkikaupoista. UV-valo auttaa D-vitamiinin tuotannossa sekä mahdollistaa ympäristön kaikkien yksityiskoh- tien näkemisen, sillä linnut näkevät valoa UV:n aallonpituuksilta, toisin kuin ihmiset.

Loisteputket ovat tehokkaimpia isompien tilojen valaisuun. Loisteputkia käytettäessä pitäisi kuitenkin varmistaa, että valaisimessa on elektroninen liitäntälaite. Tavalliset loisteputkivalaisimet välkkyvät sellaisella taajuudella, että linnut pystyvät havaitsemaan tämän välkkeen, vaikka ihminen ei siihen pysty. Pienemmissä tiloissa hyvä vaihtoehto on tavalliseen lampun kantaan sopiva UV-valo. Yleisesti käytetyt Arcadian lintulamput antavat 12 % valosta UV-A:na sekä 2,4 % UV-B:nä. Esimerkiksi matelijalampuissa tämä suhde voi olla erilainen. Jotta UV-valosta olisi hyötyä, valaisin tulee sijoittaa maksimissaan 50 cm:n päähän linnusta sen ollessa ylimmällä or-

Häkin mukana tulleet orret ovat harvoin linnun kannalta mielenkiintoisia. Ne kannattaa korvata luonnonorsilla.

Lintulamppu on linnuille suunnattu myös UV-valoa (UVA ja UVB) antava lamppu.

rella, mutta kuitenkin niin, ettei lintu siihen pysty koskemaan. Tämän lisäksi lintulampun johto kannattaa suojata huolella.

Rauhallisten yöunien tarjoamiseksi häkki kannattaa pimentää yöksi. Erityisen tärkeää tämä on kesäisin, tai jos huoneessa on muita valoja linnun käytyä nukkumaan. Tavalliset kankaat päästävät usein valoa läpi, joten paras vaihtoehto on pimennyskangas. Isojen häkkien päälle kattoon kannattaa laittaa verhoiskot, jolloin häkin eteen voi vetää verhot yöksi.

Linnulla tulee olla ajanviettopaikkoja myös häkin ulkopuolella.

Häkistä olohuoneeseen

Tavallisessa häkissä elävän papukaijan tulee päästä sieltä ulos päivittäin. Mitä tekemistä linnulasi on kotonasi sen ollessa häkin ulkopuolella? Verhotangot tai kaappien ja hyllyjen päälliset eivät vastaa paikkoja, joissa lintu viettää aikaa luonnossa. Papukaijat tarvitsevatkin huoneistossa itselleen sopivia ajanvietto- ja kiipeilypaikkoja. Jälleen kannattaa huomioida lajityypillisen liikkumisen mahdollistaminen: lentelyä telineiden väleillä ja kiipeilyä riittävän monipuolisissa rakennelmissa.

Usein harrastajat rakentelevat linnuilleen kiipeilynurkkia, jotka on myös helppo pitää siistinä. Rajana on vain omistajan mielikuvitus. Toisaalta erilaisia telineitä voi helposti sijoitella ympäri huoneistoa sopiviin paikkoihin, jolloin linnulla ei ole tarvetta viettää aikaa ei-toivotuissa paikoissa.

Ei kuitenkaan ole tarpeen luoda olohuoneeseesi viidakkoa. Vankeudessa syntynyt lintu tuskin osaa kaivata viidakon kasveja, vaikka turvalliset kasvit voivatkin olla linnulle mielenkiintoisia virikkeitä (usein ne syödään). Tärkeintä on mahdollistaa linnulleen samojen asioiden tekeminen, joita se tekisi luonnollisessa ympäristössään: lentäminen, kiipeily ja ravinnon hankkimiseen liittyvä toiminta.

Ulkoa tuodut kiipeilypuut

Helppointa on hakea orsien tavoin ulkoa sopivia puita, jotka voi pystyttää joulukuusen tai päivänvarjon jalan avulla (riippuen puun ja linnun koosta). Puiden puhdistusta koskevat samat suositukset, kuin orsienkin puhdistusta. Erityisesti omenapuiden oksat vaikuttavat olevan käytännöllisiä lintupuiksi. Jos et löydä täysin sopivaa puuta, voit helposti lisätä puuhun oksia esimerkiksi ruuvaamalla.

Lattialla olevat telineet

Erilaisia lattialla olevia telineitä (standeja) löytyy joistain eläinkaupoista, mutta niitä on helppo tehdä itse esimerkiksi putkien kulmamuhvien avulla. Tällaisen telineen voi helposti rakentaa kaukalon sisään, jolloin roskat ja jätökset on helppo puhdistaa.

Katosta roikkuvat kiipeilytelineet

Jos voit porata kotonasi kattoon reikiä, voit helposti hyödyntää huoneesi ilmatilaa kiinnittämällä kattoon erilaisia kiipeilytelineitä. Katosta on helppo laittaa roikkumaan joko ostettuja tai itse tehtyjä kiipeilytelineitä. Katosta roikkuvan kehikon teet helposti esimerkiksi ruuvaamalla ulkoa tuotuja puita yhteen.

Kuljetus- ja sairashäkki

Kuljetushäkin ostaminen on tarpeen jo saadaksesi lintusi kotiin. Kuljetushäkki on muutenkin järkevää ostaa ajoissa, sillä voit tarvita sitä kiireellisesti sairastapauksissa. Sairastunut lintu tulee erottaa muusta parvesta ja ensiapuna laittaa lämpölampun (tavallinen hehkulamppu kelpaa) alle erilliseen pieneen häkkiin, jossa sen vieressä on ruokaa ja juomaa. Näin pystyt viemään sen tarvittaessa myös eläinlääkäriin.

Ihanteellinen matkahäkki on riittävän suuri, jotta lintu mahtuu levittämään siipensä siellä. Erikseen papukaijoille suunnattuja matkahäkkeitä löytyy muutamista liikkeistä, mutta voit myös käyttää koirien kuljetus- tai näyttelyhäkkeitä. Kannattaa opettaa lintu ajoissa menemään vapaaehtoisesti matkahäkkiin, sillä ennakkoon ei aina tiedä, koska tämä on tarpeen.

Lintu kannattaa opettaa kiipeämään kuljetushäkkiin vapaaehtoisesti heti, kun tämä on mahdollista.

Papukaija tarvitsee tekemistä myös häkkinsä ulkopuolella. Kuvassa useita erilaisia itse tehtyjä ratkaisuja, joista pystyy takentamaan helposti linnun kannalta mielenkiintoisen kokonaisuuden.

Esimerkiksi oikean reunan puu on kiristetty katon ja lattian väliin, jolloin sen pystyttäminen ei ole vaatinut poraamista. Etualalla näkyy myös sateenvarjon jalkaan kiinnitetty kiipeilypuu ja huoneen yli kulkee paksumpi puu, joka on toisesta päästä kiinnitetty seinään L-raudalla ja toinen pää lepää häkin päällä.

Lintujen kiipeilynurkka on rajattu ja sen alla lattialla on kuiviketta, jonka ansioista sotkun määrä rajoittuu paremmin tälle alueelle.

Perustarvikkeet on syytä olla valmiina jo hyvissä ajoin ennen linnun hakemista. Erityisesti hyvän ja riittävän suuren häkin hankkiminen on tärkeää jo linnun hyvinvoinninkin kannalta. Tarvitse ainakin seuraavat perustarvikkeet lintuasi varten:

- Lintuhäkki ja sen orret
- Ruokakipot (ja mahdollisesti juomapullo)
- Lelut ja virikkeet
- Kiipeilytelineet
- UV-valo ja häkin pimennysverhot
- Matkahäkki

Yksi pitkän ja terveen elämän kulmakiviä on laadukas ruokavalio. Pelkkä pellettiruokavalio tai siemenet eivät vielä yksin riitä. Tätä aihepiiriä käsitellään seuraavassa luvussa.

6 Laadukas ruokavalio

Haluat varmasti papukaijasi elävän mahdollisimman terveellisen ja pitkän elämän. Ruokavalio ja sen laatu on yksi tärkeimpiä tekijöitä sen saavuttamiseksi. Ei ole olemassa yleistä kaikille lajeille sopivaa ruokavaliota, vaan joudut selvittämään, mikä sopii omalle lajillesi parhaiten. Huonon ruoan vaikutus ei näy heti, mutta kun se näkyy, on yleensä myöhäistä tehdä mitään ja linnun elinikä voi lyhentyä merkittävästi. Iso papukaija voi elää helposti vuosia ilman huonon ruokavalion aiheuttamia helposti havaittavia oireita.

Ruoansulatushiekka ei ole tarpeellinen papukaijalinnuille, eikä sitä suositella niillä käytettävän.

Papukaijat ovat evoluution myötä mukautuneet elämään tietyltä alueelta löytyvällä ruoalla. Ihanneruokavalio pyrkiikin jäljittelemään tätä luonnosta löytyvää ruokaa. Vankeudessa elävät papukaijat eivät kuitenkaan kuluta niin suurta määriä energiaa kuin luonnossa elävät. Esimerkiksi amatsonit ovat latvustoruokailijoita, joten niiden ruokavalio painottuu enemmän lehtiin, vihanneksiin ja hedelmiin, sekä osittain hedelmien siemeniin. Neitokakadut taas ruokailevat paljon myös maassa, josta ne etsivät siemeniä. Molemmat lajit tarvitsevat sekä tuoreruokaa että siemeniä, mutta niiden osuus ruokavaliossa on erilainen.

Selvitä omalle lajillesi sopiva ruokavalio. Tässä luvussa annetut esimerkit ovat vain yleistyksiä ja monet lajit voivat vaatia erikoisempia ruokavaliota. Esimerkiksi isot arat voivat vaatia enemmän rasvaa, kun taas jotkin lurit tarvitsevat nektareita. Tämä lista on ideoita antava, mutta ei kattava kaikista erilaisista mahdollisuuksista.

Kaiken ruoan kanssa hyvä periaate on tarjota vähintään ihmiselle suunnattua laatua (esimerkiksi ihmiselle myytäviä maapähkinöitä ulkolinnuille myytävien sijaan).

Älä syötä lintuasi hengiltä

Lemmikkilintu voi elää laadukasta elämää ilman, että sille syötään ihmisen ruokia. Huono ruokavalio päinvastoin heikentää sen hyvinvointia.

Voidaan sanoa, että lemmikkieläin on helppo ”rakastaa hengiltä”, jos osoittaa rakkauttaan tarjoilemalla sille liikaa epäterveellisiä herkkuja. Erityisesti koirilla vaikuttaisi olevan tällaisia ongelmia paljon, mutta vastaan tulee myös ylipainoisia tai epäterveellistä ruokaa syöviä papukaijoja. Hyvä periaate on olla tarjoamatta linnulleen mitään ihmisen ruokia, ellei ole varma sen sopivan linnulle.

Kaikki roskaruoka, sipsit, karkit ja muu vastaava ihmisten ruoka on linnulta ehdottomasti kiellettyä. Muutenkaan linnulle ei ole mitään tarvetta tarjota ihmisten ruokia: se ei paranna linnun elämänlaatua millään tavalla. Linnulle löytyy paljon monipuolisia terveellisempiä herkkuja.

Seuraavat ruoat ovat vaarallisia linnuille:

- Kaikki ihmisten roskaruoka, kuten karkit ja sipsit
- Suolainen ja rasvainen ruoka
- Kahvi ja muu kofeiinipitoinen juoma
- Suklaa
- Avokado (aiheuttaa pienissäkin määrissä tukehtumisen)
- Omenan siemenet (sisältävät syanidia, joka kertyy elimistöön)

Seuraavia yleisiä ruokia tulisi välttää tai rajoittaa:

- Banaani sisältää paljon sokeria ja näin ollen paljon energiaa. Banaania ei tarvitse välttää täysin, mutta sen antamista kannattaa rajoittaa.
- Viinirypäleiden ravinteet ovat kuoressa, jota harvat papukaijat syövät. Sisältö on lähinnä sokerivettä.
- Persilja sisältää paljon rautaa, joten sitä kannattaa välttää.
- Viljatuotteet eivät kuulu luonnossa papukaijien ruokavalioon, joten niiden antamista kannattaa rajoittaa.

Tämä ei vielä ole täysin kattava lista myrkyllisistä tai haitallisista ruoista, vaan lähinnä harrastajille tarkoitettuja yleisiä varoituksia. Jos olet epävarma jonkin ruoan soveltuvuudesta linnulle, selvitä se ennen tarjoamista.

Nirsoilu ruokien suhteen

Monet papukaijat vaikuttavat nirsoilta joidenkin ruokien suhteen, joten ruoka-astioihin saattaa jäädä pohjalle vähemmän mielekkäitä ruokia. Yleensä linnut syövät ensimmäisenä siemenet ja jättävät vihannekset ruokakipon pohjalle.

Yksi syy nirsoiluun voi olla se, etteivät linnut luonnossa voi tietää, mitkä ruoat ovat myrkyllisiä, vaan niiden on opittava se jostain. Kasvattaja pystyy vaikuttamaan tähän jonkin verran totuttamalla poikasta monipuoliseen ruokavalioon. Voit myös itse yrittää näyttää esimerkkiä: joskus varsinkin ihmisten seurassa viihtyvälle linnulle riittää se, että se näkee ihmisen syövän samaa ruokaa.

Toinen taktiikka on tarjota eri ruokia eri aikana: tarjoa tuoreruoat aamulla linnun ollessa nälkäinen, jolloin se syö niitä mieluummin. Herkulliset siemenet voit tarjota illalla ennen nukkumaanmenoa. Tämä auttaa yleensä myös linnun saamisessa häkkiin päivän päätteeksi: sinne on mukavampi mennä, kun sieltä löytyy herkkuja.

Siemenet ja pähkinät

Siemenet ja pähkinät ovat yleensä papukaijien suurinta herkkua, mutta niiden sisältämien rasvojen takia niitä ei pidä syöttää linnuille liikaa. Monesti siemeniä ja pähkinöitä käytetäänkin erityisesti lintujen kouluttamisessa niiden palkitsemiseen.

Siemenet ja siemensekoitus

Siemenet ovat lähtökohtaisesti papukaijien perusruokaa; esimerkiksi niiden nokka on sopeutunut siementen kovien kuorien avaamiseen. Siemenet sisältävätkin monia linnun kannalta hyödyllisiä rasvoja, mutta pidä huoli, ettei lintusi saa niitä liikaa. Eri lajien välisissä painotuksissa on kuitenkin selkeitä eroja. Esimerkiksi neitokakadun ruokavaliossa siemeniä kuuluisi olla noin 60 %, kun taas amatseilla niitä suositellaan olevan 20 %.

Voit saada linnun syömään tuoreruokia tarjoamalla niitä aamusta ja jättämällä kuivaruokat illemmalle.

Papukaijoiden siemensekoituksia löytyy luultavasti kaikista eläinkaupoista ja jopa joistain marketeista. Sekoitusten laaduissa on kuitenkin eroja. Yleensä halvimmissa siemensekoituksissa auringonkukan siementen osuus on liian suuri. Auringonkukan siemenet ovat kyllä hyödyllisiä, mutta samalla halpoja, joten sekoituksen hintaa saadaan laskettua käyttämällä niitä liikaa. Yksi perinteinen tapa testata siemenseoksen laatua on yrittää idättää sitä (kunhan siinä ei ole pellettejä seassa): hyvälaatuisen siemenseoksen voi saada itämään.

Monet harrastajat myös pakastavat siemensekoituksia. Tämän avulla on mahdollista pitää ylimääräiset ötökät paremmin kurissa. Hyönteisiä on kuitenkin löytynyt myös yleisimpien merkkien siemensekoituspusseista.

Pähkinät

Pähkinät eivät varsinaisesti ole siemeniä, mutta niitäkin löytyy monien papukaijoiden ruokavaliosta. Pähkinät ovat erittäin rasvaisia, joten niitä tulisi tarjota kohtuudella. Pähkinöitä ei kuitenkaan tarvitse välttää täysin, sillä niiden rasvat ovat hyödyllisiä linnun kannalta. Pähkinän avaaminen itsessään voi myös olla linnulle mielekästä tekemistä; eräskin lintu saattaa käyttää jopa tunnin kovan pähkinän avaamiseen.

Tuoreruoka

Tuoreruoka kuuluu kaikkien papukaijoiden ruokavalioon.

Tuoreruoka on papukaijoiden perusruokaa siinä missä siemenet, ja sitä tulisikin olla tarjolla yleensä päivittäin. Ihannetilanteessa tuoreruoaan pystyy vaihtamaan päivän aikana, jolloin illalla linnulla on tarjolla uudestaan tuoretta ruokaa. Tuoreruoka täytyy vaihtaa vähintään kerran päivässä, jotta se ei pilaantuisi (tosin kuumalla ilmalla ruoat voivat pilaantua nopeammin).

Monia hedelmiä ja vihanneksia löytyy jokaisesta kaupasta. Hedelmät sisältävät luonnostaan enemmän sokeria, joten tuoreruoaan pääpaino on hyvä olla vihanneksissa. Myös vihreä tuoreruoka on tarpeen monille lajeille, kuten lehtiä latvustossa syöville amatsonille. Lisäksi marjoissa on paljon hyödyllisiä ravinteita. Monia marjoja pystyykin keräämään Suomen luonnosta kesäisin ja tarjoamaan linnulle tuoreena.

Muutamia huomioita liittyen joihinkin tuoreruokiin:

- Papukaijat eivät maista chiliä samalla tavalla tulisena, kuin ihmiset. Chilin syöttäminen papukaijoille on yleensä suositeltavaa, sillä se sisältää hyödyllisiä ravinteita.
- Kuivattuja hedelmiä voi syöttää papukaijoille, kunhan niitä ei ole kuivattu rikin avulla.
- Ulkomaisia pakastemarjoja on luultavasti turvallisinta välttää.

Kattavaa listaa kaikista mahdollisista tuoreruoista ei tässä esitellä, mutta alla on esitelty muutamia esimerkkejä:

- Vihanneksia: porkkana, paprika, parsakaali, kurkku (tosin pitkälti vettä)
- Hedelmiä: omena, appelsiini, kiwi, mango, päärynä
- Marjoja: mansikka, mustikka, vadelma, viinimarjat
- Palkokasveja: herneet, chilit

Idut ja versot

Ituja voisi sanoa papukaijoiden ”superruoksi”, sillä ne sisältävät suuret määrät hyödyllisiä ravinteita ja ovat suositeltava lisä lemmikkipapukaijoiden ruokavalioon. Ne ovat käytännössä pieniä taimen alkuja ja niitä voi kasvattaa helposti kotona esimerkiksi erilaisista siemenistä. Idätys lisää niistä löytyviä vitamiineja ja muita ravinteita. Idätettäviä siemeniä voi ostaa yksittäin sekä joistain liikkeistä monipuolisempina idätysseoksina.

Yleensä – riippuen idätettävistä kasveista – siemeniä liotetaan vedessä määrätty aika (usein yön yli) ja huuhtelun jälkeen siirretään vettä läpäisevän tason päälle, jossa niitä huuhdellaan säännöllisesti. Tässä ne alkavat itää muutamassa päivässä. Kaupoista saa ostettua myös useita tasoja sisältäviä idätysastioita.

Verso on kasvin maanpäällinen osa. Monet versot ovatkin erityisen hyviä papukaijoille ja niitä voi kasvattaa itse tai ostaa kaupasta. Esimerkiksi herneenversoja ja auringonkukan versoja voi kasvattaa helposti itsekin. Versoja voi tarjota linnulle suoraan ruukusta, jolloin niiden syöminen voi olla linnulle myös mielekästä virikettä.

Pelletit ja puristetut ”ruokavaliot”

Muutama vuosi sitten pellettejä pidettiin lähes välttämättöminä papukaijoille, joten olet saattanut kuulla, että niitä on aivan pakko olla. Nykyisin tietämys on parantunut ja pellettejä ei aina pidetä välttämättöminä, jos linnulle pystyy tarjoamaan monipuolisen ruokavaliion. Useimmat harrastajat kuitenkin tarjoavat pellettejä linnuilleen ruokavaliion täydennyksenä.

Papukaijoja vuosikymmeniä kasvattanut E.B. Cravens arvelee pellettihysterian syntyneen osittain siksi, että eläinlääkärit näkivät liikaa pelkällä siemenruokavaliolla huonosti ravittuja papukaijoja ja alkoivat korostaa pellettien tärkeyttä [1]. Cravens ei kuitenkaan pidä pellettejä välttämättömänä papukaijoille. Hän kutsuu pellettejä tylsäksi ruoaksi, jonka syöminen ei vaadi niin paljoa työtä kuin esimerkiksi siementen syöminen. ”Keskikokoisen linnun” pelletit eivät myöskään ota huomioon esimerkiksi afrikkalaisen harmaapapukaijan, amerikkalaisen amatsonin tai australialaisen kakadun ruokavalioiden luonnollisia eroja.

Pelleteistä kannattaa muistaa kaksi asiaa:

- Pelletit yksin eivät riitä ruokavalioksi tai sen pohjaksi. Paras ruokavaliio jäljittelee lajityypillistä ruokavaliota ja pellettejä voi tarjota sen lisäksi.
- Pelletit eivät ole välttämättömiä. Jos omistaja paneutuu lajinsa ruokavaliioon huolella ja näkee sen eteen hieman enemmän vaivaa, hän voi tarjota linnulleen hyvän ruokavaliion ilman pellettejä.

Pellettejä ei kuitenkaan kannata hylätä täysin, vaan ne toimivat käteväenä ruokavaliion täydentäjänä ja tarvittaessa omistajien lyhyen matkan ajaksi kuivaruokana tuoreruoan sijaan.

Papukaijojen lisäravinteet

Papukaijan ravinteiden saantia ei voi korvata tarjoamalla sille erilaisia lisäravinteita, vaan pohjana pitäisi olla laadukas lajityypillinen ruokavaliio. Lisäravinteiden avulla voit kuitenkin pitää huolen, että lintusi saa riittävästi kalsiumia, D3-vitamiinia ja magnesiumia.

Lisäravinteet eivät riitä korvaamaan monipuolista ruokavaliota.

[1] EB Craven: Views on Pelleted Food Diets; www.parrots.org

Lemmikkinä elävä papukaija vaatii laadukkaan ruokavaliion, jotta se voisi hyvin ja eläisi mahdollisimman pitkään. Ruokavaliion tulisi jäljitellä mahdollisimman hyvin lajin luonnollista ruokavaliota.

- *Tarjoa päivittäin sopivassa suhteessa tuoreruokaa ja laadukasta siemensekoitusta.*
- *Pelletit voivat täydentää ruokavaliota, mutta sen ei tulisi pohjautua pelkästään pelletteihin.*
- *Älä tarjoa ihmisten ruokia liikaa, ja vältä täysin kaikkia roskaruokia.*

Seuraavassa luvussa esitellään papukaijojen vaatimaa perushoitoa ja ympäristön tekemistä turvallisiksi.

7 Perushoito ja turvallinen ympäristö

Vaikka papukaija voikin monessa mielessä olla haastava lemmikki, ei sen perushoito ole erityisen vaikeaa. Omistajana sinun kannattaa kuitenkin totuttautua tiettyihin rutiineihin, sillä hoitoa ei voi laiminlyödä. Kodista on myös tehtävä lintuturvallinen.

Kodeissamme on monia vaaroja linnulle, sekä lintu on vaaraksi monille kotoamme löytyville asioille. Jos tätä ei huomioida, seurauksena on luultavasti jatkuvaa linnun poishäätämistä ja ihmistä pelkäämään oppiva lintu. Kodista tulee tehdä linnulle sopiva ja turvallinen ympäristö.

Päivittäiset ja viikoittaiset rutiinit

Alla esitellyjä asioita joutuu tekemään säännöllisesti. Joidenkin asioiden kohdalla tiheys riippuu tilojen koosta ja lintujen määrästä.

Päivittäin: Ruokat ja juomat

Linnun vesi ja tuoreruoka tulee vaihtaa päivittäin. Kipossa oleva vesi kerää roskia ja monet linnut liottavat siellä ruokiaan. Juomapulloissa oleva vesi taas kerää enemmän bakteereita. Myös tuoreruoka pilaantuu niin nopeasti, että sen joutuu vaihtamaan päivittäin (tosin jotkin tuoreruoat voivat pilaantua nopeamminkin). Ruokakipot kannattaa myös pestä kuumalla vedellä joka kerta, kun ruokaa vaihtaa.

Päivittäin: Vapaana lentäminen

Papukaijan tulee saada ulkoilla häkkinsä ulkopuolella päivittäin. Ainoana poikkeuksena ovat isossa aviaariossa lajitoveriensä kanssa elävät yksilöt. Tosin näidenkin olisi hyvä päästä säännöllisesti lentämään hieman isompaan tilaan ja tutkimaan uusia paikkoja.

Säännöllinen ulkoilu häkin ulkopuolella on tärkeää niin fyysisen kuin psyykkisen hyvinvoinnin kannalta:

- Lentäminen kuluttaa paljon energiaa, pitäen linnun fyysisesti kunnossa ja ehkäisten ylipainoa.
- Häkki on ahdas ympäristö, johon lintu kyllästyy nopeasti. Sen täytyy päästä tutkimaan mielenkiintoisia paikkoja ja tekemään asioita, joita häkissä ei voi tai mahdu tekemään.

Viikoittain: Siivoaminen

Siivoamisen määrä riippuu lintujen määrästä sekä tilojen koosta. Joskus viikoittainen siivoaminen voi riittää, mutta joskus voi olla tarpeen siivota paikkoja useamman kerran viikossa. Eri-tyisesti häkin pohjamateriaalit tulee vaihtaa säännöllisesti, sillä niiden päälle kertyy ulostetta ja tuoreruoan tähteitä.

Häkkiä, orsia ja linnun muuta ympäristöä tulee muutenkin siivota säännöllisesti. Esimerkiksi häkin pinnoja ja orsia joutuu jynssäämään puhtaaksi ulosteista ja muusta roskasta. Häkin ulkopuolella kiipeilypuut ja muut telineet ja niiden ympäristö roskaantuvat helposti.

Linnun tulee päästä häkistään päivittäin vapaaksi.

Säännöllinen imuroiminen on tärkeää omistajankin hyvinvoinnin kannalta, sillä papukaijoista lähtee paljon pölyä. Monet harrastajat käyttävät kotonaan myös ilmanpuhdistimia.

Papukaijan terveydenhoito

Suomessa papukaijoja ei käytetä säännöllisesti lääkärin luona terveystarkastuksissa eikä niille anneta rokotteita kuten koirille. Ohessa muutamia perusasioita liittyen terveydenhoitoon.

Tarvittaessa: Kynsien hoito

Papukaijojen kynnet kasvavat jatkuvasti, joten ne täytyy pitää lyhyinä. Liian pitkät kynnet vaikeuttavat linnun liikkumista. Kynsien hoito on kuitenkin yksi monien lintuharrastajien pelkäämistä asioista. Perinteisten neuvojen mukaan lintu tulee säännöllisesti kaapata esimerkiksi pyyhkeeseen kynsien leikkuuta varten ja toivoa, että se joskus tottuisi tähän käsittelyyn.

Paras tapa pitää linnun kynnet lyhyinä on luoda niitä kuluttava ympäristö.

Lemmikistään välittävälle harrastajalle on kuitenkin raskasta katsoa säännöllisesti lemmikkinsä räpistelevän paniikissa vastaan. Pahimmillaan tilanne on linnun mielestä taistelua elämästä ja kuolemasta. Suomestakin löytyy tapauksia, joissa lintuja on kuollut, kun niitä on jouduttu pitämään väkisin kiinni hoitamista varten. Monesti kiinnipito on myös vaikeaa, kun voimakkaalla nokalla varustettu lintu pyristelee vastaan ja yrittää purra kiinnipitäjää. Linnun totuttaminen tällaiseen ei pitäisi olla linnunomistajan tavoitteena.

Ensisijainen tapa pitää papukaijan kynnet lyhyinä on ympäristö. Kun se sisältää riittävästi eri paksuisia luonnonorsia (lähtien ohuista aina liioitellun paksuihin), joita lintu käyttää säännöllisesti, voivat kynnet pysyä lyhyinä ilman erillistä hoitoa. Jatkuva papukaijan kynsien leikkuu ei olekaan yleensä tarpeen.

Joskus kynsiä voi kuitenkin joutua leikkaamaan. Kesyn papukaijan voi opettaa ojentamaan jalkansa pyynnöstä ja leikata tai viilata sen kynnet. Saksien tai viilan käyttö on makukysymys: molemmilla voidaan pitää kynnet lyhyinä. Jos linnun opettaminen ei ole mahdollista, voi linnun joutua ottamaan kiinni väkisin. Tällöin kannattaa käyttää apuna kokenutta harrastajaa tai eläinlääkärää. Väkisin kiinnipitämisestä ei pitäisi muodostua säännöllistä rutiinia, vaan kynsien kasvuun pitäisi pyrkiä puuttamaan ympäristön kautta.

Viikoittain: Kylpeminen tai suihkuttelu

Pysyäkseen kunnossa papukaijan sulkapuku vaatii säännöllistä kylpemistä. Pienemmälle papukaijalle sopiva ratkaisu voi olla häkissä oleva kylpyamme. Isompi papukaija kannattaa suihkuttaa suihkupullolla vähintään pari kertaa viikossa. Erityisen tärkeäksi tämä muodostuu talven kovien pakkasten aikana, jolloin ilma kuivuu. Tällöin myös ilmakehän kostuttimen käyttö on suositeltavaa.

Kesy papukaija on helppo viedä kylpyhuoneeseen ja suihkuttaa suihkupullolla. Jotkut linnut voivat pitää myös suihkusta, mutta usein vettä tulee liian suurina pisaroina ja liian suurella paineella. Lintu nauttii suihkusta, kun se pörhistelee höyheniään ja mahdollisesti levittelee siipiään. Varsinkin alussa kannattaa tähdätä hieman linnun yläpuolelle, jolloin sumu laskeutuu sen päälle.

Jotkut papukaijat saattavat alkuun pelätä suihkuttelua ja lähteä pulloa karkuun. Lintua ei pidä pakottaa suihkuun tai jahdata suihkupullon kanssa, vaan totuttaa siihen hiljalleen. Aloita totuttamalla lintu pulloon ja palkitseamalla pullon tuomisesta lähelle lukien samalla papukaijan eleitä, jottei se ahdistu. Kun pullon saa tuotua lähelle, voi lintua suihkauttaa kerran ja palkita tästä. Suihkuttelua voidaan lisätä hiljalleen linnun tottuessa siihen. Toisaalta monesti nopeimman tuloksen saa, jos lintu ottaa esimerkkiä muista linnuista, jos niitä on.

Linnun punnitseminen

Linnun säännöllinen punnitseminen on hyvä tapa, joka auttaa sen terveyden seurannassa. Pystyt sen avulla seuraamaan, syökö lintusi terveellisesti vai lähteekö sen paino mahdollisesti nousuun. Toisaalta painon äkillinen laskeminen voi viitata johonkin terveysongelmaan.

Sairas tai loukkaantunut lintu

Linnun sairastuttua ota yhteyttä eläinlääkäriin mahdollisimman nopeasti. Internetin keskustelupalstoilla vastauksen saaminen voi kestää liian kauan ja ne sopivat vain ei-kiireellisiin tapauksiin.

Lemmikkilinnut Kaijuri pitää nettisivuillaan yllä listaa lintuja hoitavista eläinlääkäreistä.

Joskus harrastuksessa tulee vastaan myös ikäviä asioita, kuten lemmikin sairastuminen. Saaliseläimenä lintu pyrkii salaamaan sairastumisensa viimeiseen asti, sillä luonnossa sairas eläin on helppo kohde saalistajalle. Selvien oireiden ilmetessä voikin olla kiire. Tällöin pitää ottaa nopeasti yhteyttä eläinlääkäriin. Internetin keskustelupalstat toimivat vain ei-kiireellisten tapausten kanssa!

Sairas lintu on yleensä apaattinen. Sille ei maistu ruoka tai juoma, vaan se istuu orrella pitkiä aikoja höyhenet pörröllä, mahdollisesti siivet roikkuen ja voi oksentaa (tätä ei kannata sekoittaa ruokkimiseen, jota aikuiset linnut tekevät joskus myös keskenään osana parin muodostusta). Villimpi lintu ei välttämättä enää pakenekaan ihmistä, vaan alistuu käsittelyyn. Jos lintu ei enää jaksa edes istua orrella, vaan istuu häkin pohjalla, voi olla jo kovakin kiire. Kannattaakin pitää eläinlääkäriin numero valmiina kännykässä, et tei sitä tarvitse etsiä, kun on kiire.

Läheskään kaikki pieneläinlääkärit eivät osaa hoitaa lemmikkilintuja, joten kannattaa selvittää lähin niitä hoitamaan kykenevä eläinlääkäri hyvissä ajoin. Eläinlääkäriin palvelut voivat olla kalliita, joten siihen tulisi varautua jo papukaijaa hankittaessa. Muutaman kymmenen euron hintainen undulaattikin tarvitsee hoitoa siinä missä usean tuhannen euron arvoinen ara. Eläinsojelulaissakin lukee: ”*Eläimen sairastuessa sen on saatava asianmukaista hoitoa.*”

Kotona annettavassa ensiavussa tärkeintä on pyrkiä ehkäisemään stressiä, sillä lepo ja hiljaisuus ovat tärkeää sairaalle linnulle. Kiinnittäminen voi aiheuttaa stressiä jopa kesylle linnulle ja linnun pyristellessä sairaana vastaan voivat ongelmat pahentua. Erityisesti jos linnulla on murtunut luita, pyristely pahentaa murtumia edelleen. On tärkeää, että omistaja pystyy itse toimimaan rauhassa.

[1] Pilvi Lassila: *Eksoottisten lemmikkieläinten terveyden- ja sairaudenhoito*; Helsingin yliopisto Eläinlääketieteellinen tiedekunta

Tässä ensiapu muutamaan yleiseen tilanteeseen:

Perushoito kaikkiin tilanteisiin

Linnun sairastuttua tai loukkaannuttua kannattaa eläinlääkärille soittamisen lisäksi tehdä seuraavat asiat:

- Eristä lintu muista linnuista pieneen matkahäkkiin, jotta se saa olla rauhassa ja muut linnut eivät pahenna tilannetta.
- Pidä matkahäkki lämpimänä esimerkiksi hehkulampun tai lämpölampun avulla, suositeltava lämpötila on noin 28-30 astetta lämpimimmässä kohdassa 1.
- Tarjoa linnulle vettä sekä esimerkiksi hedelmiä. Kipot tulisi sijoittaa niin, että lintu ylittää niihin helposti.

Muista itse toimia rauhallisesti sairaan linnun kanssa, jotta et pahentaisi sen tilaa.

Vertavuotavat haavat

Yleisin verenvuotoa aiheuttava onnettomuus tapahtuu linnun kynsiä leikattaessa, kun kynttä leikataan liian pitkälle ja osutaan verisuoneen. Toinen yleinen ongelma on sulan taittuminen niin, että sulan tyngästä alkaa vuotaa verta.

Paras vaihtoehto on apteekistakin saatava verenvuodon tyrehtyttävä. Jos tällaista ei ole saatavilla, myös perunajauho auttaa tyrehtyttämään vuotoa.

Seinään tai ikkunaan törmäminen

Säikähtänyt lintu saattaa törmätä seinään lentäessään paniikissa ympäri huonetta. Erityisen vaarallisia ovat ikkunat, jos lintu ei ymmärrä, ettei siitä pääse läpi. Seinään törmännyt lintu täytyy saada pimeään lepäämään. Käsitellessä on oltava erityisen varovainen, jotta mahdolliset murtoamat eivät pääse pahenemaan.

Myrkytys

Papukaija kokeilee uusia asioita nokallaan, joten se voi herkästi syödä samalla jotain myrkyllistä. Myrkkä syöneelle linnulle tulisi antaa hiilitablettia ja myrkytyksen aiheuttama asia kannattaa ottaa mukaan eläinlääkärille.

Lintuturvallinen koti

Normaali koti sisältää paljon erilaisia uhkia lemmikkinä eläville papukaijoille. Kaikkia mahdollisia uhkia ei ole mahdollista poistaa ympäristöstä, mutta tässä luvussa esitellään yleisimmät uhat.

- Jos lintu ei ole oppinut, että ikkunasta ei pääse läpi, voi se lentää kovaakin vauhtia sitä päin ja taittaa niskansa. Sille voi yrittää opettaa, että ikkunasta ei pääse läpi (esimerkiksi teippaamalla ikkunan ja hiljalleen vähentäen teippimäärää) tai ikkunan edessä voi pitää sälekaihtimia.
- Avoimesta ikkunasta lintu voi karata helposti. Ikkunoiden kanssa tulee olla tarkkana, sillä erityisesti kesäisin lintuja karkaa Suomessakin suuret määrät.
- Monet kodin kasveja voivat olla myrkyllisiä. Varmista aina linnun oleskelutilassa olevien kasvien myrkyttömyys!
- Linnut voivat jyrsiä suojaamattomia sähköjohtoja. Erityisesti vaaravyöhykkeessä ovat lintulampun johdot.

Keittiön vaarat

Keittiö on erityisen vaarallinen huone linnuille. Lintua ei kannata päästää keittiöön, jos siellä tehdään ruokaa, sillä se ei ymmärrä pysyä pois esimerkiksi kuumien lieden tai terävän veitsen läheltä.

Teflon-pannut voivat ylikuumetessaan olla hengenvaarallisia lemmikilinnulle.

Erityisen vaaran muodostavat teflon-pannut. Ylikuumetessaan teflonista vapautuu linnuille vaarallisia höyryjä (joidenkin lähteiden mukaan näitä vapautuu normaalissakin käytössä 2). Suomestakin löytyy esimerkkejä, joissa hellalle unohtunut teflonpannu on tappanut suurimman osan kotoa löytyvistä linnuista, jopa eri huoneissa olleista. Teflonia löytyy myös joistain vedenkeittimistä sekä esimerkiksi itseään puhdistavista uuneista.

Muita tyypillisiä keittiön vaaroja:

- Kaikki kuumat pinnat
- Veitset ja muut terävät ruoanlaitossa käytettävät välineet
- Tiskiallas, jos lintu luulee vaahtoa kiinteäksi laskeutumisalustaksi

Muut eläimet

Sekä muut linnut että muut lemmikit voivat aiheuttaa vaaran papukaijoille. Erityisesti territoriaalisesti käyttäytyvät lajit voivat käydä toisten lintujen kimppuun. Esimerkiksi pieni aratti on voinut hyökätä sinikelta-aran kimppuun.

Kissojen ja joidenkin koirarotujen metsästysvietti voi taas olla niin voimakas, että se nappaa edestä lentävän linnun kiinni, vaikka muuten olisikin hyvin koulutettu. Kissojen kynsissä on myös bakteereja, jotka voivat saada haavan tulehtumaan. Pienikin raapaisu voi olla kohtalokas linnulle.

Kotiturvallinen lintu?

Olet saattanut kuulla harrastajan neuvovan, että linnulle pitää opettaa, mikä siltä on kiellettyä. Lintu ei voi kuitenkaan koskaan ymmärtää, mikä on sen omaa ja mikä ei. Jatkuvalle häätämisellä ja ei:n toistuvalla huutamisella opetat lintusi vain pelkäämään sinua sekä ”kuumempien” lajien kanssa saatat provosoida aggressiivisuutta. Kodin kannalta turvallista lintua ei ole olemassa. Mielekkään tekemisen loppuessa lintu voi lähteä harhailemaan ympäri huoneistoa ja etsimään mielekästä tekemistä. Toisaalta, jos jokin riittävän mielekäs asia on helposti saatavilla – kuten kirjahyllyn kirjat tai kasvit – ne luultavimmin tuhotaan.

Tärkeintä on luoda ympäristö, jossa ”lintu voi onnistua” eli ympäristö, jossa linnulle on mielekästä tekemistä ja jossa ei-toivottava tekeminen on vaikeaa tai mahdotonta. Tämä vaatii kompromisseja myös ihmiseltä. Näin voit kuitenkin luoda ympäristön, jossa ristiriitatilanteita tulee vastaan harvoin, ja jossa lintusi voi elää pelkäämättä sinua tai muita ihmisiä.

[2] Robin Deutsch: *The Healthy Bird Cookbook: A Lifesaving Nutritional Guide and Recipe Collection*; 2004, TFH Publications

Näkökulma: Elämää ilman ei:tä

Yksi lemmikkilintuharrastajille perinteisesti annettuja ohjeita on ei:n opettaminen linnulle. Yleensä tämä on suositeltu opettamaan esimerkiksi häätämällä lintu pois kielletystä paikasta sanoen samalla painokkaasti ”Ei!”.

Oletuksena on ollut, että lintu voisi oppia, mikä on kiellettyä ja mikä sallittua. Tätä lintu ei voi kuitenkaan oppia, vaan se oppii tällaisista tilanteista (jos ihminen on riittävän järjestelmällinen), että tietyn asian tekeminen johtaa epämiellyttävään lopputulokseen. Tosin läheskään aina ihminen ei ole tämän kanssa järjestelmällinen, joten toiminta on linnun kannalta vain satunnaista pelottelua.

Entä jos ihminen ei satukaan olemaan paikalla? Monet harrastajat ovat turhautuneet, kun linnut kerta toisensa jälkeen tekevät jotain ”kiellettyä” kaikesta ei:n huutamisesta huolimatta. Monesti tämä on johdannut myös siihen, että linnut ovat oppineet pelkäämään ihmistä, joka kerta toisensa jälkeen syöksyy pelottavasti lintuja kohti.

Rauhallisen yhteiselon kannalta paras vaihtoehto olisi, Susan Friedmanin sanoja lainaten, luoda ympäristö, jossa lintu voi onnistua. Miettimällä asioita linnun kannalta voimme luoda ympäristön, jossa sillä ei tule tarvetta tehdä asioita, joita emme siltä toivo. Näin meidän ei tarvitse pelotella lintua säännöllisesti sen tehdessä jotain, mitä emme sen toivo tekevän.

Seuraavilla asioilla voit helposti vähentää linnun tarvetta tehdä jotain, mitä et toivo sen tekevän:

- Tarjoa papukaijallesi jatkuvasti riittävästi mielenkiintoisia virikkeitä sekä häkin sisällä ja ulkopuolella
- Tarjoa papukaijalle ajanviettopaikkoja, jotka ovat parempia kuin ei-toivotut paikat; erityisesti korkeus on tärkeä tekijä
- Luo ympäristö, jossa lintu ”voi onnistua”: tee sallitusta toiminnasta riittävän helppoa ja ei-toivotusta riittävän vaikeaa tai mahdotonta
- Vahvista toivottua toimintaa
- Varo vahvistamasta vahingossa ei-toivottua toimintaa

Tämä voi vaatia ihmiseltäkin pieniä kompromissejä: et ehkä voi pitää kirjoja hyllyssä aivan linnun häkin vieressä, ainakaan ilman lasiovia. Vankeudessa eläminen on kuitenkin iso, ei vapaaehtoinen kompromissi linnun kannalta. Paras olisikin, jos se voisi viettää elämänsä ilman, että ihminen säännöllisesti esittäytyy pelottavana asiana. Pienellä miettimisellä voit helposti luoda ympäristön, joka on ihmisen kannalta miellyttävä ja linnun kannalta toimiva. Ympäristön, jossa ei-toivottujen asioiden tekeminen on vaikeampaa ja linnulla riittää sallittua tekemistä.

Jos lintu joskus kuitenkin tekee jotain ei-toivottavaa, voit hakea sen nätisti omaan leikkipaikkaansa. Älä koskaan palkitse lintua heti ei-toivotun tekemisen lopettamisen jälkeen, jotta et vahingossa vahvistaisi tätä toimintaa. Voit myös opettaa lintusi lentämään luoksesi pyynnöstä. Vaaratilanteissa taas mikä tahansa riittävän kova rääkäisy voi riittää lopettamaan vaarallisen toiminnan.

Linnun hoito ei ole erityisen haastavaa, mutta muutamat perusasiat tulee hallita. On tärkeää myös tehdä kodista turvallinen linnun kannalta. Kannattaa varautua seuraaviin perushoito-toimenpiteisiin:

- *Ruokinta, siivoaminen, suihkuttelu*
- *Lennättäminen vapaana*
- *Tarvittaessa kynsien hoito*
- *Kodin turvalliseksi tekeminen*

Virikkeellistäminen on valitettavan usein kevyesti ohitettu aihepiiri, mutta on erittäin tärkeää vankeudessa elävän eläimen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Tätä aihepiiriä käsitellään seuraavassa luvussa.

8 Papukaijan virikkeellistäminen

Olet varmasti kuullut papukaijan tarvitsevan leluja, jottei se tylsistyisi. Virikkeellistämisen taustoista ei kuitenkaan ole usein tämän syvällisemmin kirjoitettu lintuaiheisissa kirjoissa. Tämä luku antaa paremman käsityksen virikkeellistämisen taustoista ja erilaisista vaihtoehtoista, jolloin sinulla on paremmat valmiudet tarjota linnullesi kokonaisvaltaisesti hyvä koti.

Mikä tahansa lemmikkinä elävä papukaija vaatii enemmän virikkeitä, kuin vain pari lelua häkissä. Tämä koskee niin pientä undulaattia, kuin isoa araakin. Eri lajeilla on joitain eroja niille sopivissa virikkeissä, joista tärkein on tietenkin linnun ja lelujen koon suhde. Tämän lisäksi esimerkiksi linnun tyyppillinen ruokailu luonnossa vaikuttaa sille sopiviin virikkeisiin.

Virikkeellistämisen merkitys linnulle

Luonnossa papukaijalta kuluu suuri osa päivästä ravinnon hankkimiseen. On arvioitu, että luonnossa elävällä papukaijalla voisi mennä jopa 90 % valveaoloajasta ravinnon hankintaan sekä toisen sukimiseen ¹. Monet lajit voivat lentää kilometrejä päivässä ravinnon perässä, vaihtuen aluetta riippuen vuodenajasta ja ravinnon saatavuudesta. Osan ajasta ne saattavat käyttää esimerkiksi sukimiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Entä kotonamme? Papukaija voi kiivetä orrelta ruoka-astioiden ääreen ja syödä ateriansa nopeasti. Tämän jälkeen jää paljon joutoaikaa, joka sen on täytettävä jollain tavalla. Tilanne on pahimmillaan täysin erilainen, kuin mihin lintu on sopeutunut. On hyvä muistaa Friedmanin kommentti: ”*Eläimet on rakennettu toimimaan, ei olemaan paikoillaan.*”

Helena Telkänranta on kirjoittanut virikkeellistamisestä suomeksi kirjassaan ”Pienlemmikkien virikeopas”, joka on hyödyllistä luettavaa, vaikka käsitteleekin useita eri lajeja. Virikkeellistämisen selitetään eläimen käyttäytymistarpeiden kautta: jonkin asian tekemisestä on muodostunut eläimen selviämisen kannalta edullista, joten sitä enemmän luonnossa tehneet yksilöt ovat selvinneet paremmin. Näistä asioista on muodostunut asioita, joiden tekeminen jo itsessään tuottaa eläimelle mielihyvän tunnetta. Puhutaan käyttäytymistarpeista. Virikkeillä siis parannetaan papukaijan elämänlaatua luomalla sille useammin mielihyvää tuottavia tilanteita.

Papukaijalla on myös tarve toteuttaa näitä käyttäytymistarpeita elipä se viidakossa tai olohuoneessamme. Jos esimerkiksi ravinnon hankkimiseen liittyvien käyttäytymismallien toteuttaminen estetään pitämällä papukaijaa virikkeettömässä häkissä, tilanteesta syntyy linnulle stressiä aiheuttava ristiriita: se haluaisi tehdä jotain, muttei pysty. Tällainen tilanne voi pitkällä tähtäimellä johtaa esimerkiksi huutamiseen, stereotyyppiseen käyttäytymiseen, apaattisuuteen tai höyhen-ten nyppimiseen. Ennen kaikkea se johtaa linnun hyvinvoinnin heikkenemiseen.

Peili ei ole papukaijalle soveltuva virike. Jos lintu vaikuttaa yksinäiseltä, sille kannattaa hankkia seuraksi toinen lintu.

Stereotyyppinen käyttäytyminen tarkoittaa sitä, että eläin toistaa tiettyä merkityksetöntä liikerataa kerta toisensa jälkeen pitkiä aikoja. Papukaija voi esimerkiksi kiertää häkissä ympyrää katon ja orren välillä.

[1] Birchall A 1990 *Who's a clever parrot, then?*; *New Scientist*, February 24: 38-43

Erilaiset viriketyypit

Jos virikkeellistäminen on niin tärkeää papukaijan hyvinvoinnin kannalta, mitä erilaisia virikkeitä voisit tarjota sille? Tässä esitellään viisi erilaista virikkeellistämistapaa: perinteiset lelut, ruokalelut, ympäristön vaihtelevuus, seura ja koulutus.

”Perinteiset” papukaijan lelut

Lelujen tarkoitus on täyttää tyhjiötä, joka linnulle syntyy, kun sillä ei kulu perusasioihin kauaa aikaa. Tällöin voi miettiä leluja myös siitä näkökulmasta, mahdollistavatko ne eläimelle sellaisten toimintamallien harjoittamisen, joita se luonnossa harjoittaisi. Vaikka papukaijan ei aina tarvitsekaan avata kovaa kuorta saadakseen siemeniä, voi se silti pyrkiä toteuttamaan näitä toimintamalleja jyrssiessään jalassaan pitämäänsä puupalikkaa.

Ajan kanssa voit huomata, millaisista leluista papukaijasi pitää; vaihtelua voi löytyä jopa saman lajin eri yksilöiden välillä. Siinä missä yksi käyttää aikaansa tuhoten puupalikoita, toinen voi pyrkiä avaamaan leluissa olevia solmuja ja joku voi tyytyä pyörittelemään jotain osaa lelusta nokassaan. Tällöin kannattaakin suosia sellaisia leluja, joista lintu vaikuttaa pitävän. Tärkeintä on kuitenkin tarjota sille mielekästä tekemistä ja pitää se kiireisenä. Kannattaa myös huomioida linnun koko leluja valittaessa: pieni papukaija ei välttämättä saa mitään irti isolle papukaijalle tarkoitetuista suurista palikoista, ja toisaalta iso papukaija silppuaa pienemmälle suunnatun lelun hetkessä.

Erilaisia papukaijoille tarjottavia leluja on paljon erilaisia:

- Katosta roikkuvat palikkalelut, joita voi jyrsiä. Materiaalina näissä on yleensä puu, naru, nahka, metalli tai akryyli.
- Katosta roikkuvat kellot ja muut hajoamattomat akryyliset tai metalliset lelut.
- Köysilelut, tikkaat, spiraalit ja keinut, jotka tuovat vaihtelua ympäristöön.
- Jalassa pidettävät lelut, joita voi jyrsiä.

Tällaisten lelujen ongelma on se, että lintu saattaa kyllästyä niihin nopeasti. Leluja kannattaakin kierrättää aktiivisesti, jotta mielenkiinto säilyy. Lintujen kouluttamisen ammattilainen Barbara Heidenreich kertoi seminaarissaan vaihtavansa yhden lelun aina laittaessaan lintuaan häkkiin.

Kuvassa kultaposkiamatsoni yrittää saada pähkinää ulos koiran purulelusta.

Papukaija voi kyllästyä ”perinteisiin” leluihin nopeastikin.

Seura on papukaijan kaltaiselle sosiaaliselle eläimelle aina tärkeä asia.

Ruoan käyttö virikkeellistämässä

Ruoan käyttö virikkeellistämässä on ollut pinnalla lemmikkipapukaijojen omistajien keskuudessa viime aikoina. Tavoitteena on antaa papukaijalle mahdollisuus tehdä töitä ruokansa eteen, aivan kuten luonnossakin. Näin sille jää vähemmän aikaa, joka pitäisi pystyä täyttämään muilla aktiviteeteilla. Tämä onkin erittäin hyvä virikkeellistämistapa.

Yksinkertaisimmillaan voit vaihtaa ruoan tarjoilutapaa. Jos neitokakadu syö luonnossa siemeniä maasta, miksi se ei voisi tehdä näin kotonammekin? Jos häkin pohjalla on hiekkaa, voi sekaan heittää siemeniä, joita lintu voi etsiä. Toisaalta jos se on tottunut syömään oksista roikkuvia hedelmiä, voi tuoreruokaa ripustaa roikkumaan häkkiin. Molemmat esimerkit muistuttavat lintujen luonnollista ruoan hankkimista.

Ruoalla virikkeellistämistä varten löytyy myös paljon erilaisia leluja, joita voi ostaa tai tehdä itse. Yksinkertaisimmillaan ruokalelu voi olla esimerkiksi puupalikka, johon on porattu reikiä, joista voi kaivaa pähkinän paloja. Monimutkaisempia ovat esimerkiksi erilaiset pyörät, joissa lintu joutuu tekemään erilaisia asioita päästäkseen ruokaan käsiksi.

Ympäristön vaihtelevuus

Pieni häkki ei mahdollista linnulle monipuolista ympäristöä linnun ollessa häkissä.

Jo yksistään ympäristön vaihtelevuus on linnun hyvinvoinnin kannalta hyvä asia. Eläimillä voidaan nähdä olevan perinnöllinen tarve tutkia ympäristöään, sillä tämä auttaa löytämään esimerkiksi ruokaa tai pesäpaikkoja. Vaihteleva ympäristö tarjoaa paljon mielenkiintoisempia paikkoja tutkittavaksi.

Onkin helppo ymmärtää, että pieni häkki muutamalla orrella ei tällaista mahdollisuutta tarjoa. Tilava häkki mahdollistaa hieman paremmin erilaisten asioiden rakentamisen ja mahdollistaa myös tavallisten ja ruokalelujen laittamisen eri puolille häkkiä.

Kotona voit tarjota papukaijalle mahdollisuuksia viettää aikaa eri paikoissa tai jopa eri huoneissa. Rakentamalla erilaisia mielenkiintoisia laskeutumipaikkoja ja kiipeilytelineitä voit pitää linnun kiireisenä ja samalla irtaimistosi säilyy ehjänä. Eri paikoissa sijaitseviin telineisiin voi laittaa helposti myös ruokaleluja, joten lintu voi kiertää näitä etsien herkkuja.

Seuran virikkeellistävä vaikutus

Lelujen ja ruokailun lisäksi myös sosiaaliset suhteet ovat merkittävä osa papukaijojen elämää ja voidaankin nähdä osana virikkeellistämistä ja vaikuttavan myös hyvinvointiin. Lelujen lisäksi yksinäinen lintu tarvitsee seuraa ihmisistä. Yleisenä nyrkkisääntönä on, että linnun tulisi päästä häkistä ulos päivittäin vähintään 3 tunniksi. Yksin elävän linnun kohdalla tällöin olisi myös oltava mahdollisuus ihmisen seuraan.

Ihmistä parempi vaihtoehto seuraksi on kuitenkin yleensä lajitoveri, sillä monet luonnossa elävistä linnuista elävät valtaosan elämästään puolisonsa kanssa tai viettävät aikaa parvissa. Harvat lajit ovat yksin niin pitkiä aikoja, kuin esimerkiksi omistajan työpäivän ajan.

Koulutus virikkeenä

Eräässä tutkimuksessa makakeja koulutettiin positiiviseen vahvistamiseen pohjautuvilla koulutusmenetelmillä [2]. Tämän ansioista niiden stereotyyppinen käyttäytyminen vähentyi, vaikka koulutetut asiat eivät suoraan liittyneetkään tähän käyttäytymisongelmaan. Kouluttaminen siis vaikutti lisänneen näiden kädellisten eläinten hyvinvointia, eikä ole mitään syytä olettaa, ettei sama toimisi papukaijojen kanssa.

Koulutus antaa papukaijalle mahdollisuuden työskennellä ruokansa eteen, aivan kuten se tekisi luonnossakin. Se joutuu käyttämään aivojansa ymmärtääkseen, mitä sen pitää tehdä saadakseen esimerkiksi seuraavan herkkupalan. Kannattaakin miettiä, jos käyttäisit osan linnun kanssa viettämästäsi ajasta kouluttamiseen. Voit aloittaa elämää helpottavilla asioilla, kuten kädelle astuminen, luokse lentäminen, kohteen seuraaminen ja esimerkiksi kynsien leikkuu. Tämän lisäksi voit opettaa hauskoja temppeja, kuten esineen noutamisen.

Lelujen tekeminen itse

Tekemällä itse papukaijasi leluja voit tarjota sille enemmän tekemistä ilman, että leluihin kuluisi suuria summia rahaa. Lelujen tekeminen ei myöskään ole kovin vaativaa, jos saha ja porakone pysyvät kädessä. Alkuun pääsetkin pelkästään näillä työkaluilla ja muutamalla perustarvikkeella:

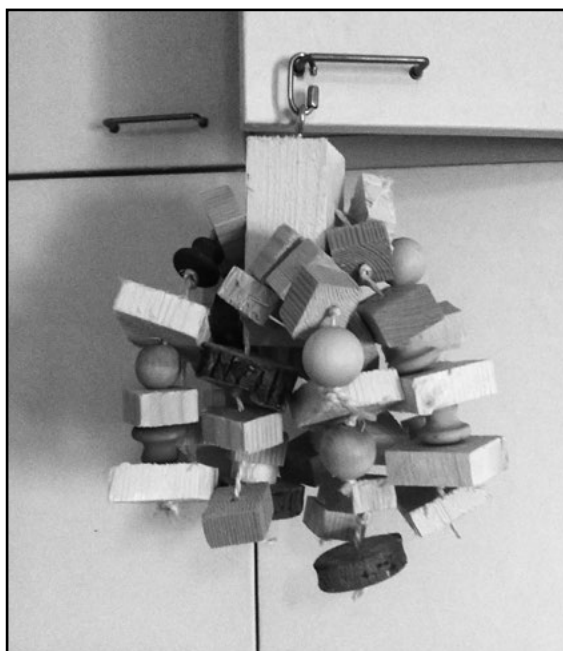
- Käsittelemätöntä puutavaraa (joko kaupasta tai luonnosta)
- Käsittelemätöntä sisälmarua
- Lelun kiinnitystarvikkeet häkin kattoon

Tässä ohjeet pariin helppoon itse tehtävään leluun esimerkkinä:

Katosta roikkuva palikkalelu

Kaupasta ostettujen veroisia palikkaleluja on helppo tehdä myös itse. Leluja joutuu muutenkin korjailemaan säännöllisesti, sillä linnut jyrsvivät palikoita irti. Voit halutessasi myös värjätä palikoita elintarvikeväreillä tai marjoilla.

1. Sahaa puutavaraa pieniksi palikoiksi ja poraa niihin reiät keskelle.
2. Sahaa puusta pätkä, johon kiinnität palikat ja poraa siihen pari reikää.
3. Laita sisälmaru pidemmän pätkän läpi ja kerää siihen palikoita. Kannattaa tehdä jokaisen palikan jälkeen solmu, jolloin kaikki palikat eivät putoa häkin pohjalle yhden solmun avaamisen jälkeen.
4. Lisää palikoita oman mielesi mukaan.
5. Kiinnitä pitkän palikan päähän umpinainen koukku ja kiinnitä esimerkiksi pikakiinnityslukon avulla häkin kattoon.

Palikkaleluja on helppo tehdä myös itse.

Koulutus on tehokasta virikkeellistämistä. Lintu ei itse ymmärrä, opetatko sille hauskaa temppeja vai jotain hyödyllistä asiaa.

[2] Kristine Coleman, Adriane Maier: *The use of positive reinforcement training to reduce stereotypic behavior in rhesus macaques; Applied Animal Behaviour Science, volume 124, 2010*

Yksinkertainen ruokalelu

Esimerkin ruokalelu on mahdollisimman yksinkertainen, mutta tarjoaa silti linnulle mielekästä tekemistä. Lelun voi tehdä minuuteissa ja hajonneen tilalle toi tehdä uuden lelun nopeasti.

1. Saha puusta sopivan mittainen pätkä.
2. Poraa puuhun sopivan kokoisia reikiä riippuen siitä, mitä aiot laittaa niiden sisään (kuten maapähkinän paloja tai kuorellisia maapähkinöitä).
3. Kiinnitä lelu häkin kattoon.

Siemensolmu

Sanomalehdestä tehtävän siemensolmun voi laittaa pienemmille papukaijoille esimerkiksi oksan päähän ja antaa isoille papukaijoille sellaisenaan.

1. Levitä pari sanomalehtipaperia lattialle ja levitä päälle siemeniä.
2. Kieritä sanomalehti siementen ympärille ja kieritä sitä itsensä ympäri.
3. Laita syntynyt pätkä solmuun ja tarjoile linnulle.

Kotoa löytyvä tuhottava materiaali

Kotoa löytyy yleensä paljon pakkausmateriaalia, jota voit käyttää hyvin lintujesi kanssa. Esimerkiksi vessapaperirullan voi ripustaa roikkumaan tai antaa sellaisenaan linnulle tuhottavaksi. Sen voi myös täyttää paperilla ja piilottaa sekaan pieniä herkkupaloja, joita lintu voi sieltä kaivaa esille.

Monet erilaiset pahvilaatikot voivat olla mielekästä tuhottavaa linnuille. Tosin kannattaa välttää niin suuria laatikoita, joita lintu voisi pitää pesänä.

Leluturvallisuus

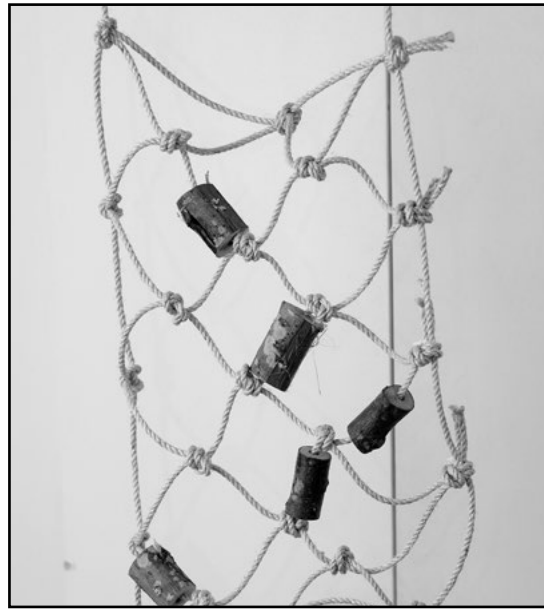
Vaaralliset lelut voivat pahimmillaan olla hengenvaarallisia.

Ympäristöstä ei voi koskaan tehdä täysin turvallista papukaijan kannalta ja sama pätee leluihin. Aina joskus tulee vastaan yllättäviä onnettomuuksia, joita ei olisi voinut ennakoida ja joiden todennäköisyys on pieni. On kuitenkin joitain turvallisuuteen liittyviä asioita, jotka tulee huomioida, olivat lelut sitten itse tehtyjä tai ostettuja.

- Materiaalien on oltava linnun kannalta turvallisia. Esimerkiksi tarjottavan puun tulee olla täysin käsittelemätöntä.
- Kynsi voi kiilautua helposti ketjuihin ja lenkkeihin. Ketjujen tulisikin olla riittävän suuria, jotta siihen ei voi jäädä helposti kiinni.
- Linnun nokka voi jäädä kiinni avainrenkaaseen, sillä papukaijalla riittää nokassaan riittävästi voimaa renkaan avaamiseksi.
- Jalka tai kynsi voi jäädä kiinni rispaantuneeseen naruun.

Erilaiset onnettomuudet, kuten kynnen kiilautuminen ketjun lenkkiin, voivat olla kohtalokkaita, jos omistaja ei satu olemaan vieressä huomaamassa. Lintu voi jäädä roikkumaan ylösalaisin ja vahingoittaa itseään räpistellessään paniikissa.

1.

2. Esimerkkejä itse tehtävistä leluista.

3.

4.

1. Paksun pahviputken sisään piilotetut maapähkinöitä sisältävät paperirullat.
2. Kiipeilyverkko, jossa puupalikoita herkkujen piilottamista varten.
3. Itse tehdyt tikkaat.
4. Kuivattuja hedelmiä puupalikoiden välissä (varmistaa, ettei kuivaamisessa ole käytetty rikkiä eikä hedelmiin ole lisätty sokeria).

Virikkeellistäminen on erittäin tärkeää linnun hyvinvoinnin kannalta: virikkeiden puute voi aiheuttaa stressiä ja johtaa käyttäytymisongelmiin. Toisaalta virikkeet tarjoavat linnulle mahdollisuuden tehdä mielihyvää aikaansaavia asioita parantaen niiden elämänlaatua. Erilaisia virikkeellistämistapoja on useita:

- Perinteiset lelut ja ruokalelut
- Vaihteleva ympäristö
- Seura
- Koulutus

Virikkeellistäminen on valitettavan usein kevyesti ohitettu aihepiiri, mutta on erittäin tärkeää vankeudessa elävän eläimen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Tätä aihepiiriä käsitellään seuraavassa luvussa.

9 Käyttäytyminen ja koulutus

Eläinten kouluttaminen tai käyttäytymisen ymmärtäminen ei ole rakettitiedettä, vaikka joskus siihen liittyvät keskustelut tältä vaikuttaisivatkin. Todellisuudessa tähän liittyvät asiat pohjautuvat yksinkertaisiin periaatteisiin, joita soveltamalla käytäntöön voidaan muokata eläimen käyttäytymistä sen hyvinvointi huomioiden. Ymmärtämällä perusteet papukaijan käyttäytymisestä ja koulutuksesta voit välttää ongelmatilanteita ja tarvittaessa ratkoa niitä huomioiden lintusi hyvinvoinnin.

”Papukaijan koulutuksen perusteet” on suomenkielinen kirja papukaijoiden käyttäytymisestä ja koulutuksesta.

Aihepiirin perusteet eivät kuitenkaan mahdu yhteen lukuun. Ennen papukaijan hankkimista kannattaakin lukea ainakin yksi laadukas kirja aiheesta. Suositteluja kirjoista löytyy oppaan lopun liitteestä. Suo Tämä luku kuitenkin esittelee eettisen papukaijoiden kohtelun tärkeimmät periaatteet.

Eettisen eläinten käsittelyn ja kouluttamisen tärkein periaate voidaan muotoilla seuraavasti:

Valitse aina positiivisin, vähiten tungetteleva menetelmä, jolla pääset riittävään lopputulokseen.

On olemassa useita tärkeitä syitä soveltaa tätä periaatetta eläinten kanssa toimittaessa ja niitä koulutettaessa. Tässä muutama tärkein:

- Humaanein vaihtoehto on valita aina menetelmä, joka ei tuota tarpeetonta stressiä, pelkoa tai kipua eläimelle.
- Motivoimalla papukaijaa toimimaan ja antamalla sille mahdollisuuksia valita parannetaan merkittävästi sen elämänlaatua.
- Tungettelevilla ja voimankäyttöön pohjautuvilla menetelmillä on usein merkittäviä haittavaikutuksia.
- Välttämällä voimankäyttöä luot papukaijaasi luottamukseen perustuvan suhteen, jolloin se viettää mielellään aikaa kanssasi.

Näiden periaatteiden pohjalta voit huomata, ettei tehokkuus ole ainoa kriteeri, kun valitaan menetelmiä esimerkiksi käyttäytymisongelman ratkaisemiseen. Ratkaisuun käytettävän menetelmän täytyy olla riittävän tehokas, mutta sen valinnassa tulee tarkastella myös eettisiä näkökulmia.

Vanhat keinot eivät ole parempia, kuin pussillinen uusia

Lemmikkilintuharrastuksessa on vuosikymmenet kiertänyt harrastajalta toiselle erilaisia ohjeita ja nyrkkisääntöjä liittyen kouluttamiseen. Vaikka osaan näistä pohjautuu jonkinlainen oletus eläimen oppimisesta, ne tarkastelevat vaikutuksia yleensä vain lyhyellä aikavälillä eivätkä huomioi eläimen hyvinvointia.

Vaikka monet näistä ”uusista” periaatteista ovat rantautuneet Suomeen lemmikkilintuharrastajien keskuuteen vasta viime vuosina, ei tämä tarkoita, että kyseessä olisi uusi trendi, joka menee nopeasti ohi. Esitellyt periaatteet ovat olleet johtavilla ammattieläinlääntekouluttajilla käytössä jo

Eläinten oppimista ja kouluttamista on tutkittu vuosikymmeniä ja tätä tietoa on sovellettu pitkään myös käytäntöön.

vuosikymmeniä. Ne pohjautuvat edellisen vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla havaittuihin periaatteisiin, jotka on testattu sekä tieteellisesti että käytännössä lukemattomia kertoja.

Seuraavassa muutama yleinen harrastajalta toiselle kiertänyt myytti, joiden nykyisin pystymme sanomaan olevan jossain mielessä väärä tai ongelmallisia.

”Papukaijalle pitää näyttää, kuka on pomo”

Ihmisellä vaikuttaa olevan tarve nähdä tuttuja hierarkioita oman yhteiskuntansa ulkopuolellakin. Papukaijoiden käyttäytymistä on virheellisesti selitetty sillä, että ne yrittäisivät kotonamme päästä parven johtavaan asemaan; ovathan ne parvieläimiä. Todellisuudessa luonnossa elävillä papukaijoilla ei ole havaittu parviahierarkioita ¹. Näin ollen tämä ei riitä selittämään papukaijoiden käyttäytymistä kotonammekaan.

Papukaijaparvissa ei ole luonnossa havaittu valtahierarkioita.

Yleensä valtataisteluksi tulkittavat tilanteet johtuvat papukaijan pelon aiheuttamasta aggressiivisuudesta tai oppimiseen liittyvästä ongelmasta. Voi olla, että omistaja tulkitsee käyttäytymisen ”jääräpäiseksi”, vaikka papukaija ei edes tiedä, mitä sen pitäisi tehdä tai ei koe asiaa tekemisen arvoisena. Molemmat ovat tilanteita, joihin voidaan puuttua ilman voimankäyttöä.

Ei tarvitse pelätä, että papukaija alkaisi ”pomottaa” ihmistä, koska on tätä korkeammalla. Luonnossa yksilöiden sijainti puussa voi vaihdella päivittäin eikä korkeus tarkoita papukaijalle korkeampaa sijaintia ”arvoasteikossa”. Linnun turvallisuudentunteen kannalta on hyvä, jos sillä on riittävän korkeita paikkoja, joissa viettää aikaa; mielellään orsia, jotka ovat ihmistä korkeammalla.

”Papukaijalle ei koskaan saa antaa periksi”

Toinen yleinen väärinkäsitys on se, että papukaijan kanssa pitäisi olla jääräpäinen tai se oppii manipuloimaan ihmistä. Olet ehkä saattanut lukea vanhan ohjeen, jonka mukaan lintu, joka ei halua mennä häkkiin, pitää ottaa väkisin pyyhkeellä kiinni ja laittaa sinne, jottei se oppisi, että pakenemisesta on hyötyä. Tällaiset menetelmät ovat kuitenkin kohtuuttoman stressaavia linnun kannalta ja ennen pitkään johtavat ihmisen pelkäämiseen ja/tai aggressiivisuuteen. Ne harvoin myöskään opettavat mitään, sillä syy-seuraus-suhde ei ole linnun kannalta riittävän selkeä.

Sen sijaan, että pyrkisit ”laittamaan kovan kovaa vastaan”, ymmärtämällä eläinten kouluttamisen periaatteita saat asiat toimimaan haluamallasi tavalla helpommin: saat linnun itse tekemään, mitä haluat sen tekevän. Esimerkiksi linnun voi opettaa kiipeämään häkkiin pyynnöstä. Jääräpäisyyden suosittelu pohjautuu yleensä siihen, ettei ihminen osaa kouluttaa lintujaan kunnolla eikä tunne muita menetelmiä, kuin voimankäytön. Parhaaseen tulokseen pääsee kuitenkin jousittamalla itse ja motivoimalla papukaijan tekemään omistajan toiveiden mukaan.

[1] Martin, Steve: *Height Dominance; PsittaScene, vol 13.3, August 2001*

Luovuttaminen ja lannistuminen ei ole kesyyntymistä.

”Papukaija kesyyntyy, kun sitä pidetään pyyhkeessä väkisin kiinni”

Vanha menetelmä kesyyttää papukaija on ollut pitää sitä väkisin kiinni, joko pyyhkeessä tai esimerkiksi valjaissa. Ajan mittaan lintu kyllä lopettaa vastaan pyristelemisen tällä menetelmällä. Tämä luultavasti selittää sen käytön suosimista: kyseessä on ihmisen kannalta suhteellisen yksinkertainen menetelmä. Muita lievempiä variaatioita tästä ovat siipisulkien tyvistäminen tai käsien laittaminen lintuhäkkiin, jotta lintu tottuisi niihin.

Näillä kaikilla menetelmillä on yksi yhteinen tekijä: linnulle ei anneta mahdollisuutta paeta siltä pelottavaa asiaa. Pyyhkeeseen kääritty, väkisin vastaan pyristelevä lintu luulee taistelevansa henkensä edestä. Kyseessä on siis eläimen kannalta äärimmäisen stressaava menetelmä, joka heikentää sen hyvinvointia merkittävästi!

Aikaa myöten lintu lannistuu ja luovuttaa. Kyseessä ei siis ole kesyyttäminen, vaan eläimen lannistaminen: se altistuu kerta toisensa jälkeen pelottavalle asialle ilman mahdollisuutta paeta. Tällaisten menetelmien säännöllisen käytön tuloksena on apaattinen ja luovuttanut papukaija. Se ehkä istuu paikoillaan siinä, mihin sen laittaa (mukaan lukien ihmisen käsi), koska on oppinut, ettei se voi vaikuttaa ympäristöönsä, vaan pelottavat asiat tapahtuvat siitä itsestään huolimatta.

”Papukaijalle on opetettava, ettei ihmistä saa purra”

Pureminen on nurkkaan ahdistetun papukaijan viimeinen puolustautumiskeino. Älä siis aja lintuasi tällaiseen tilanteeseen.

Aikaisemmin papukaijojen omistajat ovat esitelleet arpiaan ylpeinä. Ison papukaijan ostajalle on sanottu, että hänen on totuttava purtavana olemiseen. Yleensä tämä johtuu käsittelystä, joka ei huomioi linnun suhtautumista. Tätä puutetta on paikattu puremista seuraavalla ”välittömällä palautteella”, jonka on oletettu opettavan, ettei ihmistä saisi purra. Todellisuudessa esimerkiksi nokan kopauttaminen puremisen jälkeen voi tehdä ihmisestä entistä pelottavamman. Tällöin myös kynnys purra ihmistä voi laskea.

Paras vaihtoehto on olla antamatta papukaijalle syytä purra ihmistä. Luonnossa papukaijojen välisissä kiistoissa pureminen on suhteellisen harvinaista², joten suora pureminen on usein merkki siitä, että linnun elekieli on jätetty huomioimatta. Lukemalla linnun elekieltä ja antamalla sille syyn toimia toivotulla tavalla voit luoda ympäristön, jossa linnullesi ei muodostu syytä purra sinua. Karrikoidusti voidaan sanoa, että osaavan papukaijan omistajan tunnistaa siitä, ettei hänellä ole papukaijan puremien aiheuttamia arpia.

Luo syy toimia, älä pakota

Linnun ja ihmisen kannalta parhaaseen lopputulokseen päästään, kun koulutus pohjautuu toivotun toiminnan positiiviseen vahvistamiseen eli kansankielellä palkitsemiseen. Omistajan vastuulla on luoda ympäristö ja linnun toiminnan seuraukset niin, että sillä on syy toimia toivotulla tavalla. Tämä lisää myös linnun valinnanvapautta: se voi valita toimivansa tietyllä tavalla ja saa jotain hyvää (herkkuja, rapsutuksia, huomiota jne.), tai olla toimimatta, ja mitään ei tapahdu. Valinnanvapaus on erittäin tärkeä tekijä vankeudessa elävien eläinten hyvinvoinnin kannalta.

Palkitsemiseen pohjautuvalla koulutuksella et luo eläintä, joka olisi ”hemmoteltu pilalle”. Yleensä pääset päinvastaiseen tulokseen: saat eläimen, joka toimii varmasti ja nopeasti. Ymmärtämällä eläintenkoulutuksen perusteet sinun ei tarvitse olla houkuttelemassa lintua jatkuvasti herkuilla, vaan voit esimerkiksi palkita sitä satunnaisesti kädelle astumisesta. Oikein käytettynä tällainen satunnainen palkitseminen pitää yllä toivottua käyttäytymistä tehokkaasti.

Käytännössä voit opettaa kaikki tarvittavat asiat käyttäen positiivista vahvistamista. Oheisessa taulukossa on muutama esimerkki vanhoista menetelmistä, jotka ovat linnun kannalta jopa erittäin stressaavia tai aiheuttavat muita ongelmia, ja toisessa sarakkeessa parempi tapa opettaa asia.

Tarkemmat ohjeet ja lisää esimerkkejä erilaisten asioiden tekemisestä ja opettamisesta vapaaehtoisesti voit kysellä muilta asiaan perehtyneiltä harrastajilta tai opiskella itsenäisesti. Tärkein periaate kuitenkin on, että luodaan linnulle syy tehdä jokin toivottu asia ja palkitaan se tästä.

Opetettava asia	”Perinteinen” menetelmä	Parempi menetelmä
Kädelle astuminen	Painetaan kädelle linnun rintaa, jotta sen on pakko astua kädelle. Usein seurauksena on ollut kättä välttelevä tai pureva lintu.	Koulutetaan kädelle astuminen houkuttelemalla lintu herkun tai kohteen perässä kädelle ja häivytetään tämä houkutin nopeasti pois. Jatketaan palkitsemalla kouluttamista, kunnes lintu astuu välittömästi kädelle pyydettyä, jonka jälkeen voidaan siirtyä satunnaisempaan palkitsemiseen. Kädelle astumisesta voidaan siirtyä nopeasti myös luokse lentämiseen.
Häkkiin meno	Yritetään estää lintua pakenemasta esimerkiksi asettamalla oma vartalo estämään pakoreitin Jahdataan lintua tai pidetään väkisin kiinni. Tuloksena on herkästi ihmistä tai ainakin häkkiin laittamista pelkäävä lintu.	Pidetään huoli, että häkissä vietetty aika on linnun kannalta mahdollisimman miellyttävää ja opetetaan lintu kiipeämään häkkiin pyynnöstä. Pienellä opettelulla lintu voi lentää häkkiin huoneen toiselta puolelta.
Kynsien leikkaus	Pidetään lintua väkisin kiinni ja toistetaan, jotta se joskus ”oppisi” olemaan pyristelemättä vastaan. Tekee usein kynsisaksista tai pyyhkeestä itsestään pelkoa aiheuttavan asian.	Ensisijaisesti luodaan ympäristö, jossa liikkuminen kuluttaa kynsiä. Tarvittaessa voidaan opettaa lintu ojentamaan jalka vapaaehtoisesti kynsien leikkuuta varten.
Valjaiden pukeminen	Pidetään lintua väkisin kiinni ja toistetaan, jotta se joskus ”oppisi” olemaan pyristelemättä vastaan. Tekee usein jo valjaista itsestään pelkoa aiheuttavan asian.	Opetetaan valjaiden pukeminen vaihteelta hitaasti etenemällä ja pitämättä lintua väkisin kiinni. Samalla palkitaan lintua etenemisestä. Myös valjaissa olemisen tulisi olla linnulle miellyttävä asia.

Taulukko: ”Perinteiset” pakkoon pohjautuvat menetelmät vastaan vapaaehtoisuuteen pohjautuvat menetelmät.

Valinnanvapauden merkitys linnulle

Valinnanvapaus ja mahdollisuus vaikuttaa ympäristössä tapahtuviin asioihin on tutkimuksissakin havaittu merkittäväksi eläimen hyvinvointiin vaikuttavaksi asiaksi. ³ Tämä on tärkeä periaate toimiessamme ja eläessämme lemmikkipapukaijan kanssa. Valinnanvapaus voi tarkoittaa sitä, että papukaija voi valita, haluaako osallistua koulutustapahtumaan vai poistuu tilanteesta. Jos se ei koe tilannetta mielekkäänä tai kokee sen ahdistavana, ei oppiminenkaan tule sujumaan hyvin. Tilanne ei myöskään rakenna luottamusta, vaan yleensä opettaa välttämään tällaisia tilanteita.

Toisaalta valinnanvapaus tarkoittaa sitä, että lintu itse saa päättää, tekeekö se jotain siltä pyydettyä asiaa, kuten astuu kädelle tai antaa laittaa häkkiin. Jos näissä tilanteissa ei anneta mahdollisuutta valita (esimerkiksi estetään pakeneminen vartalolla), oppii lintu yleensä välttelemään näitä tilanteita kokonaan. Jos siis yrität saada papukaijaasi väkisin häkkiin, voi se oppia lentämään karkuun aina, kun tulkitsee tilanteen sellaiseksi, että sitä ollaan laittamassa häkkiin.

Voit palkitsemisen ja ympäristön suunnittelun avulla muuttaa nämä tilanteet sellaisiksi, että lemmikkipapukaijasi tekee haluamasi asiat vapaaehtoisesti. Kysymys ei ole siitä, ettet voisi laittaa papukaijaa tarvittaessa häkkiin. Se antaa laittaa itsensä häkkiin vapaaehtoisesti tai jopa menee pyynnöstä sinne, jos asiat on opetettu oikein. Yleensä nämä menetelmät ovat myös merkittävästi helpompia omistajan kannalta pitkällä tähtäimellä.

Linnun ”lukeminen”

Linnun elekielen lukeminen on ehkä tärkeimpiä taitoja, mitä lemmikkipapukaijan käsittelyyn liittyy, sillä sen avulla voit paremmin tarjota linnullesi valinnanvapauden monissa tilanteissa. ”Linnun lukemisella” tarkoitetaan sen elekielen tarkkailua, jonka avulla voit arvioida, miten lintu johonkin asiaan suhtautuu. Muutokset ovat joskus hyvinkin pieniä.

Mahdollisuus vaikuttaa ympäristön merkittäviin tapahtumiin ja erityisesti paeta pelottavia tilanteita on tärkeä tekijä eläimen hyvinvoinnin kannalta.

[3] Friedman, Susan: *He Said, She Said, Science Says; Good Bird™ Magazine Vol 1-1 Spring 2005*

Tarkkailemalla linnun elekieltä voimme arvioida sen suhtautumista erilaisiin asioihin.

Kaikkien papukaijalajien elekieli ei ole aivan samanlaista, joten opettele omalle lajillesi sekä omalle linnullesi tyypilliset eleet. Eroja voi löytyä jopa saman lajin yksilöiden välillä. Tässä kuitenkin muutamia suhteellisen yleisiä elekieleen liittyviä asioita:

Rentoutunut papukaija:

- On orrella matalahkossa asennossa
- Höyhenet ovat hieman pörröllään ympäri vartaloa

Jännittynyt papukaija (poista jännitystä aiheuttava asia tilanteesta):

- Korkea asento tai toisaalta erittäin matala, valmiina ponnistamaan lentoon
- Höyhenet vedetty tiukasti ihoa vasten
- Mahdollisesti nojaa pelkoa aiheuttavasta asiasta pois päin

Aggressiivinen papukaija (peräänny tilanteesta rauhallisesti):

- Usein matala ja tukeva asento
- Voi pyrkiä näyttämään mahdollisimman isolta, esimerkiksi levittää siipiään
- Huitoo nokallaan uhkaavasti

Kaikissa kuvissa on sama lintu, kultaposkiamatsoni ”Kalle”.

Vasemmalla: Kultaposkiamatsoni rentoutuneena. Höyhenet ovat pörröllään ja asento matala. Keskellä: Jännittynyt kultaposkiamatsoni. Huomaa, miten höyhenet on vedetty kehoa vasten. Oikealla: Kultaposkiamatsonin ”display”, johon sisältyy mm. pyrstön levittely. Tällöin lintu kantaa yleensä jättää rauhaan.

Tarkalla elekielen lukemisella voidaan välttää monia ongelmia. Jos olet kantamassa lintuasi häkkiä kohti ja huomaat sen nojautuvan häkistä pois päin jännittyneenä tai se jopa astuu askleen pois päin kädelläsi, voit tulkita tilanteen niin, ettei lintu haluaisi häkkiin sillä hetkellä. Jos tällainen elekieli jätetään toistuvasti huomioimatta, voit ajautua lyhyessä ajassa tilanteeseen, jossa lintu pakenee tulkitessaan tilanteen sellaiseksi, jossa se joutuu häkkiin. Toisaalta jos lintusi ilmaisee, ettei se halua astua kädelle, kunnioittamalla tätä elekieltä säästyt tulevaisuudessa monelta puremalta. Jos taas jätät elekielen huomioimatta, lintusi voi alkaa purra sinua ilman varoitusta.

Rangaistus ja pakottaminen tulevat ihmiseltä

Rangaistus ja pakottaminen ovat yleensä ihmisen kannalta helppoja vaihtoehtoja, joihin turvaututaan, kun ei tiedetä parempia menetelmiä. Ihminen voi olettaa, että koska hänen täytyy yhteiskunnassa tehdä (tai olla tekemättä) rangaistuksen uhalla joitain asioita, myös lemmikin on toimittava näin.

Rangaistuksen käyttämisellä (jos puhutaan tilanteista, joissa lintuun kohdistuu epämiellyttävä asia sen tehdessä jotain ei-toivottavaa) sekä pakottamisella on kuitenkin useita haittavaikutuksia, joiden takia sen käyttöä ei suositella:

- Koska epämiellyttävät asiat tulevat ihmiseltä, oppii papukaija nopeasti välttelemään tällaisia menetelmiä käyttäviä ihmisiä tai yleistää pelkonsa kaikkiin ihmisiin. Se voi tarvittaessa puolustautua myös aggressiivisesti.
- Aggressiivisten menetelmien käyttö tutkitusti lisää aggressiivisuutta eläimessä ⁴. Aina tämä ei kohdistu ihmisiin, vaan tällainen lintu voi käyttäytyä aggressiivisemmin myös muita lintuja kohtaan.
- Tungettelevien menetelmien käyttö poistaa eläimeltä vapauden valita ja heikentää sen hyvinvointia entisestään.
- Säännöllinen huono kohtelu saa aikaan kroonista stressiä, jolla on myös fyysisiä vaikutuksia. Se esimerkiksi heikentää immunitaattia ja todennäköisesti lyhentää elinikää.
- Jotta rangaistuksella saataisiin aikaan pysyvä muutos käyttäytymisessä (eli jotta kyseessä olisi tehokas menetelmä), jouduttaisiin käyttämään niin kovia otteita, että tätä ei voitaisi pitää eettisenä eläinten kohteluna ⁵.

Poikkeuksena ovat tietenkin jonkin toimijan hyvinvointiin välittömästi vaikuttavat tilanteet, jolloin on toimittava nopeasti. Kipeälle papukaijalle ei tietenkään voi kouluttaa matkahäkkin menoa, vaan se on vietävä eläinlääkäriin mahdollisimman nopeasti. Mutta on hyvä miettiä, onko kyseessä välitön vaara: jos lintu ei halua päivän päätteeksi mennä häkkiin, jo yhdellä pyyhkeellä pyydystämällä voidaan saada aikaan pitkäaikaisia vaikutuksia ja tulevaisuudessa häkkiin menon yhteydessä esiintyviä ongelmia. Kiireettömien asioiden kohdalla on yleensä olemassa vaihtoehtoja; ne vain pitää löytää.

Käyttäytymisongelmat eivät johdu linnun ”valmistusvioleta”

Papukaijojen käyttäytymisongelmat johtuvat pääosin siitä, että lintu itse törmää johonkin ylitsempääsemättömään ongelmaan eläessään itselleen epäluonnollisessa ympäristössä. Aina käyttäytymisongelmat eivät edes ole linnulle ongelmia, vaan sen luonnollista ja odotettavaa käyttäytymistä sen kannalta ongelmallisessa tilanteessa. Tällöin ratkaisuna ei ole muuttaa lintua, vaan sen ympäristöä.

Esimerkiksi ihmistä pureva lintu on jo kohdannut aikaisemmin ongelman: jokin on aiheuttanut sille niin paljon pelkoa, että sen on täytynyt turvautua puremiseen. Tällöin ratkaisu ei ole yrittää opettaa, ettei ihmistä saisi purra, vaan poistaa pelkoa aiheuttava tekijä tilanteesta. Jos ihminen aiheuttaa pelkoa, on linnun opittava, että ihminen onkin hyvä asia, jota ei tarvitse pelätä. Linnun rankaiseminen opettaisi päinvastaista ja olisi epäeettistä, sillä se lisäisi jo pelokkaan eläimen ahdistusta.

Parhaiten käyttäytymisongelmilta välttyy, kun ymmärtää ja hyväksyy papukaijan papukaijana eikä yritä tehdä siitä jotain muuta. Myös ymmärtämällä eläinten oppimista voidaan päätellä, mitä eläin jostain tilanteesta oppii. Jos se esimerkiksi oppii, että ihmistä puremalla tai pakoon lentämällä välttää häkkiin joutumisen, se toimii näin. Käyttäen hieman harkintaa ongelmaan voi puuttua jo ennen sen muodostumista: tee häkkiin menemisestä hyvä asia ja pyri tekemään siellä vietetystä ajasta linnun kannalta mahdollisimman mukavaa.

Jos kuitenkin törmäät käyttäytymisongelmaan, muista, ettei se koskaan ole linnun syytä. Pyri aina löytämään ratkaisu, joka huomioi tai mieluiten edistää lintusi hyvinvointia siinä ympäristössä, jossa se elää.

”Väkivalta alkaa siitä, mihin osaaminen loppuu.”

Vanha sanonta.

Ihmiselle näkyvät käyttäytymisongelmat ovat monesti vain jäävuoren huippu tilanteessa, jossa linnun hyvinvointi on heikentynyt jo aikaisemmin.

[4] Friedman, Susan: *He Said, She Said, Science Says; Good Bird™ Magazine Vol 1-1 Spring 2005*

[5] Friedman, Susan; Martin, Steve & Brinker, Bobbi: *Behavior Analysis and Parrot Learning; 2006; Manual of Parrot Behavior (Blackwell Publishing)*

Kouluttaminen on hyvä tapa kesyttää lintua, kun se ei enää pelkää sinua. Tämä opettaa linnulle, että asioiden tekeminen kanssasi on mukavaa. Kuvassa kauluskaija opettelee luokse lentämistä.

Papukaijan kesyttäminen

On mahdoton sanoa, miten kauan papukaijan kesyttäminen kestää. Yksilön ja omistajan erojen takia kesyttäminen voi kestää päivistä aina kuukausiin ja ongelmatapauksissa pidempäänkin.

Papukaija ei automaattisesti tiedä, ettei ihminen ole uhka, vaan joskus se pitää kesyttää. Sopivaa kesyyttä ei voi määritellä, sillä jollekin voi riittää ihmistä olohuoneessa pelkäämättömät ja omaa elämäänsä elävät linnut, kun toinen haluaa puuhailia lintujensa kanssa enemmän; tämä on omistajan tavoitteista kiinni. Tavoitteista tai lajista huolimatta kesyttäminen pohjautuu samoihin periaatteisiin.

Älä pakota lintuasi ”kesyksi”

Kuten aikaisemmin todettiin, jatkuva altistaminen pelottaville asioille ilman pakenemismahdollisuutta saa aikaan luovuttamisen. Lintu oppii, ettei se pääse pakoon eikä jatkossakaan yritä tätä, vaikka tilaisuus olisi, vaan muuttuu apaattiseksi. Tämä on helppo tulkita kesyyntymiseksi, sillä lintu istuu myös kädellä, jos sen siihen laittaa. Lannistamiseen pohjautuva käsittely on linnun psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta haitallista ja johtaa huonosti voivaan eläimeen. On tärkeää, että lintu saa valita itse, haluaako olla ihmisen kanssa vuorovaikutuksessa vai perääntyä turvallisen välimatkan päähän.

Vältä seuraavia tyypillisiä virheitä:

- Pakoa estävien asioiden käyttö. Esimerkiksi häkki estää lintua pakenemasta, joten pyri alkuun olemaan sen kanssa vuorovaikutuksessa vain sen ollessa häkin ulkopuolella. Älä tunge käsiäsi häkkiin ja yritä kesyttää lintua siten.
- Liiallinen painostaminen. Jos yrität jatkuvasti päästä linnun lähelle, se voi pitää tätä pelottavana ja oppii pakenemaan sinua.
- Jatkuva linnun häätäminen pois ”kielletyistä” paikoista. Luo linnulle ympäristö, jossa tähän ei ole tarvetta, vaan jossa sillä riittää sallittua mielekästä tekemistä.

Anna lintusi kotiutua rauhassa

Alkuun villin linnun kannattaa antaa kotiutua häkissään jopa muutaman viikon ajan. Jos päästät linnun vapaaksi liian aikaisin, se voi vieraassa ympäristössä säikähtää ja pahimmillaan lentää suoraan seinää päin. Häkissä se saa tottua rauhassa uuden ympäristönsä ominaisuuksiin, kuten esineisiin ja ääniympäristöön. Se ei myöskään välttämättä halua palata häkkiin vapaaehtoisesti, jos ei ole vielä tottunut häkkiinsä turvapaikkana.

Linnun kotiuduttua voit päästää sen vapaaksi. Ennen tätä tee huoneesta lintuturvallinen: esimerkiksi vieraassa paikassa ikkuna voi osoittautua kohtalokkaaksi säikähtäneelle linnulle, vaikka edessä olisivat avoimena olevat sälekaihtimet; ne siis kannattaa sulkea. Päästä lintusi vapaaksi vain, kun tiedät, ettei ole kiire saada sitä takaisin häkkiin. Muuten voit joutua ottamaan sen kiinni, mikä vähentää linnun luottamusta sinuun.

Kesyntyminen on oppimista

Linnun kesyttäminen ei ole mystinen asia, vaan kyseessä on oppiminen: varovaisen saaliseläimen on opittava, ettei ihminen ole sille uhka. Puhutaan myös luottamuksen saamisesta. Kaikki tilanteet, joissa ihminen pelottaa lintua, hidastavat kesyntymistä: pois häätäminen, liiallinen linnun lähelle pyrkiminen, kiinnipitäminen jne. Luo linnullesi ympäristö, jossa sillä on riittävästi mielekästä tekemistä, ettet joudu häätämään sitä pois tekemästä ei-toivottavia asioita.

Pyri saamaan lintu tulemaan luoksesi: istu rauhassa linnun kanssa samassa huoneessa riittävän kaukana ja jätä pieniä herkkupaloja lähemmäs ja lähemmäs itseäsi. Ei kannata odottaa liikoja, vaan jättää nämä herkkupalat aina sen verran kauas sinusta, että lintusi uskaltaa hakea ne ilman miettimistä. Ajan myötä voit hivuttaa niitä lähes huomaamatta lähemmäs sinua. Näin saat lintusi tulemaan hiljalleen aivan viereesi vapaaehtoisesti.

Koulutuksella eteenpäin suhteessa

Kun lintusi vihdoin uskaltaa tulla lähellesi, voit alkaa opettaa sille, että ihminen ja sen kanssa puuhailu ovat hyviä asioita. Parhaiten tämä onnistuu opettamalla erilaisia asioita, kuten kädelle astuminen, kohteen seuraaminen ja muita hyödyllisiä toimia.

Monille linnuille kädelle astuminen voi olla iso askel, joten voit aloittaa helpommista asioista. Opetta lintusi esimerkiksi seuraamaan kohdetta. Tämä helpottaa muutenkin elämistä sen kanssa, sillä näin pystyt saamaan lintusi paikasta toiseen. Kun opetat lintua astumaan kädellesi, älä odota sen tulevan suoraan kädellesi ison herkkupalan perässä, vaan palkitse sitä pienistä askeleista oikeaan suuntaan: käden lähelle tuleminen, käden päälle nojaaminen, toinen jalka kädelle ja molemmat jalat kädelle.

Papukaija kesyntyä, kun sen ei tarvitse pelätä ihmistä; kyse on luottamuksen saamisesta.

Ymmärtämällä paremmin papukaijojen käyttäytymistä ja kouluttamista pystyt luomaan linnullesi ympäristön, jossa se voi elää ilman tarpeetonta stressiä. Vältty myös monilta omalta kannaltasikin epämiellyttäviltä käyttäytymisongelmilta ja voit luoda lintuusi luottamukseen perustuvan suhteen.

- Käytä lemmikkilintusi kanssa aina linnun kannalta mukavimpia menetelmiä, joilla pääset riittävään lopputulokseen.
- Vältä voiman tai pakotteiden käyttöä, ellei se ole pakollista jonkin tahon välittömän hyvinvoinnin varmistamiseksi.
- Kunnioita lintuasi yksilönä, jolla on oikeus elää ilman tarpeetonta stressiä tai pelkoa.

Ole kuitenkin tarkkana: liikkeellä on paljon vanhoihin menetelmiin pohjautuvaa tietoa, joka ei huomioi linnun hyvinvointia.

Viimeisessä luvussa tarkastellaan pesittämistä. Jos et koskaan ole suunnitellut pesittäväsi lintuja, ei tämä välttämättä ole tärkeä luku, mutta jos mietit asiaa yhtään, kannattaa se lukea.

10 Papukaijojen pesittäminen

Papukaijat eivät tarvitse pöttöä ja vain harvat lajit nukkuvat pöntössä normaalisti.

Tämä luku ei ole lähellekään kattava opas pesittämiseen liittyvistä seikoista, vaan tavoitteena on lähinnä herättää ajatuksia ja saada sinut harkitsemaan asiaa huolella.

Joillekin harrastajille pesittäminen on tärkeä osa harrastusta. Tämä on tietenkin hyvä asia, sillä näin vankeudessa syntyneitä poikasia riittää ostettavaksi. Pesittäminen vaatii kuitenkin paljon tietoa ja vastuuta. Tämä luku ei opeta sinulle, miten voisit pesittää lintujasi, mutta luettuasi tämän luvun pystyt miettimään aihetta hieman syvällisemmin. Jos ostat kaksi papukaijaa, sinun ei kuitenkaan tarvitse pesittää niitä, ellet itse sitä halua tehdä.

Papukaijoille ei tarvitse laittaa pönttöä, vaikka ne olisivat muodostaneet parin tai vaikuttavat kiintyneiltä toisiinsa. Pesimisviettä pystyy hillitsemään esimerkiksi ympäristön avulla niin, ettei linnulle välttämättä tule suurta tarvetta pesiä, vaikka sillä olisikin pari. Sillä on mahdollisuus voida hyvin, vaikka sitä ei pesittäisikään. Toisaalta myös munitut munat voi yleensä jättää keittämisen jälkeen linnuille haudottavaksi, jonka ne ajan kanssa yleensä lopettavat, kun munista ei kuoriudukaan mitään.

Ennen kuin harkitset pöntön laittamista

Ennen päätöstä alkaa pesittää lintujasi kannattaa harkita muutamia tärkeitä asioita huolellisesti. Ensinnäkin on hyvä kysyä itseltään: ”*Olisinko minä vastuuntuntoinen pesittäjä?*”. Tässäkin oppaassa on lueteltu joitain tärkeitä seikkoja, jotka kannattaa varmistaa ennen kuin ostat lintua. Olisitko itse taho, jolta kannattaa ostaa lintu?

Tässä muutamia muita tärkeitä kysymyksiä:

Miksi haluat pesittää papukaijoja?

Jos vastaus tähän kysymykseen on ”poikaset ovat söpöjä” tai muuta sellaista, kannattaa laittaa hanke jäihin. Tämä harvoin on vielä riittävän kestävä pohja pesittämisen kaltaiseen vastuuta vaativaan toimeen. Lisäksi poikasten on paras kasvaa pöntössä rauhassa ilman, että ihminen ottaa niitä käsiteltäväksi turhaan. Et siis luultavasti tule edes näkemään pieniä poikasia kovin usein.

Oletko valmis luopumaan poikasesta?

Emoilla on yksi tai kaksi poikasta, jotka ovat mielestäsi ihania, etkä haluaisi millään luopua niistä. Harvoin kuitenkaan kannattaa jättää kotiin omien emojen poikasia, ellei sinulla ole useampia pesiviä pareja ja tämä tukee suunnitelmallista toimintaasi. Oletko siis valmis luopumaan poikasista?

Oletko valmis etsimään poikasille hyvät kodit?

Sinulla on kolme poikasta myynnissä, mutta kahdessa kuukaudessa et ole vielä löytänyt hyvää kotia niille ja poikasetkin ovat jo reilusti luovutusikäisiä. Vastaasi tulee sympaattinen ja mukava ihminen, joka voisi ostaa sinulta kaksi koirasta heti, mutta vaikuttaa, ettei kyseisellä ihmisellä ole riittävästi tietoa linnuista ja hän ei vaikuta kovin sitoutuneelta tarjoamaan linnuille hyviä oloja.

Oletko valmis sanomaan ”ei”? Joskus kotien etsiminen voi olla vaikeaa ja vasta vuosien päästä voit saada riittävän hyvän maineen, jotta sinulla voi olla varauslistoja.

Oletko valmis sitoutumaan pesittämiseen?

Pesittäminen voi olla jännittävää ensimmäiset pari kertaa, mutta entä tämän jälkeen? Kun pari on alkanut pesiä, sitä on vaikeampi rajoittaa ja tilanne voi aiheuttaa emoille stressiä. Oletko valmis pesittämään paria pidemmänkin aikaa, yleensä vuosikausia?

Ennen kuin laitat pöntön

Jos päädyt pesittämään lintujasi, mieli tarkkaan seuraavia kysymyksiä ennen pöntön laittamista. Nämä ovat tärkeitä asioita, jotka liittyvät esimerkiksi poikasten tai emojen hyvinvointiin. Ja muista: älä kiirehdi! Ehdit kyllä pesittämään lintujasi tulevaisuudessa, mutta kiirehtimällä vaarannat vain lintujesi hengen.

Hätiköinti voi vaarantaa poikasten ja emojen hengen.

Opiskele paljon

Eräs suomalainen kasvattaja sanoi: ”Pesittäjän on oltava aina askel edellä.” Sinun tulee tarjota linnuille parhaat olosuhteet pesimistä varten ja sinun tulee olla varautunut ongelmiin. Aina tietoa ei edes löydy suomeksi, joten pystytkö opiskelemaan englanninkielisistä lähteistä?

Aivan liian usein tulee vastaan tilanteita, joissa pesittäjä kyselee ratkaisua johonkin ongelmaan, joka olisi voitu välttää helposti. Kyseinen henkilö ei ollut syystä tai toisesta opiskellut edes perusasioita. Älä itse ryhdy tällaiseksi varoittavaksi esimerkiksi.

Sopivatko lintusi pesitykseen?

Onko sinulta löytyvä pari oikeasti sellainen, jota kannattaa pesittää? Ovatko emot riittävän vanhoja ja kotiutuneet täysin? Onko tiedossa jotain mahdollisia ongelmia? Ovatko lintujen taustat tiedossa? Aina lemmikkeinä eläviä lintuja ei kannata pesittää. Kuuntele myös muiden harrastajien varoituksia aiheeseen liittyen.

Tutustu kasvattajiin

Kannattaa pyrkiä tutustumaan muihin kokeneisiin pesittäjiin ja kasvattajiin. He yleensä auttavat sinua mielellään alkuun, kunhan olet liikkeellä oikealla ja riittävän nöyrällä asenteella. Ja erityisesti haluat edistää lintujen hyvinvointia. Kokeneet kasvattajat voivat myös auttaa sinua tarvittaessa vaikeammassa ongelmatilanteissa.

Kun olet omistanut lintusi riittävän kauan ja sinulla on riittävästi tietoa siitä, mihin olet ryhtymässä, voit alkaa harkita pesittämistä. Tässä ei kuitenkaan kannata kiirehtiä, vaan harkitse asioita huolella, hanki paljon tietoa ja kannu vastuusi eettisestä kasvatustoiminnasta Suomessa.

Lukusuosituksia

Kirjoja

Tuutti, Jarmo: Papukaijan koulutuksen perusteet

Tämänkin oppaan kirjoittajan kirjoittama papukaijan omistajan perusteos käsittelee papukaijojen käyttäytymistä ja koulutusta monipuolisesti. Lisätietoa: papukaija.fi/koulutuskirja

Barbara Heidenreich: Good Bird! A Guide to Solving Behavior Problems In Companion Parrots & The Parrot Problem Solver. Finding Solutions to Aggressive Behavior

Varsinkin jälkimmäinen kirja on hyvää perusluettavaa jokaiselle papukaijan omistajalle ja opettaa linnuista muutakin, kuin niiden käyttäytymisongelmien ratkaisua.

Helena Telkänranta: Pienlemmikkien virikeopas

Kirja pienlemmikkien virikkeellistämisestä, käsittelee myös papukaijoja ja muita lemmikkilintuja.

Rebecca K. O'Connor: A Parrot for Life

Englanninkielinen yleisopas lemmikipapukaijoista.

Karen Pryor: Don't Shoot the Dog!

Oppimisen klassikkoteos. Hyvää luettavaa minkä tahansa lemmikin omistajalle, myös papukaijan. Muodostaa Heidenreichin Parrot Problem Solverin kanssa hyvän pohjan.

Internet

Lemmikkilinnut Kaijuli ry: www.kaijuli.fi

Lemmikkilinnut Kaijuli ry:n kotisivu, joka sisältää mm. artikkeleita ja muuta hyödyllistä materiaalia sekä aktiivisen keskustelufoorumia.

Papukaija.fi - Papukaija lemmikkinä: www.papukaija.fi

Tämän oppaan kirjoittajan oma kotisivu, joka sisältää paljon artikkeleita ja muuta materiaalia.

World Parrot Trust: www.parrots.org

World Parrot Trustin sivusto sisältää valtavan määrän tietoa papukaijoista, mm. asiantuntijoiden kirjoittamia laadukkaita artikkeleita.

BehaviorWorks by Susan Friedman: www.behaviorworks.org

Psykologian professorin ja aktiivisen lemmikkilintupiireissä toimivan käyttäytymistieteilijän oma sivusto sisältää mm. hänen kirjoittamansa laadukkaat papukaijojen käyttäytymistä käsittelevät artikkelit.

Millainen lemmikki papukaija on ja mitä se vaatii voidakseen hyvin? Tämä opas vastaa yleisellä tasolla näihin kysymyksiin ja antaa lukijalle hyvän pohjan luoda lemmikilleen ympäristö, jossa se voi hyvin. Opas pohjautuu parhaaseen nykytietämykseen ja käy useita eri aihepiirejä läpi.

Tämän oppaan lukeminen on suositeltavaa jokaiselle lemmikkipapukaijasta kiinnostuneelle, haaveili hän sitten pienestä undulaatista, suuresta arasta tai mistä tahansa siltä väliltä. Pääset miettimään, soveltuuko papukaija sinulle lemmikiksi, minkä lajin edustajan valitsisit, mistä tunnistaisit hyvä kasvattajan ja mitä sinun pitäisi huomioida, jotta lemmikisi voisi hyvin.

Opas on aktiivisen lemmikkilintuharrastajan ja Papukaija.fi-sivuston ylläpitäjän Jarmo Tuutin kirjoittama, ja sen asiasisältöä ovat kommentoineet monet Lemmikkilinnut Kaijuli ry:n aktiivit. Tämän avulla on syntynyt laadukas kokonaisuus, joka sisältää viimeisintä tietoa aiheesta.

”Jos harkitset linnun hankkimista lemmikiksesi, kannattaa aloittaa lukemalla tämä opas. Muualta et löydä näin kattavaa tietopakettia aiheesta suomeksi.”

Tiina Torikka, puheenjohtaja
Lemmikkilinnut Kaijuli ry

Lemmikkilinnut
KAIJULI ry

Lemmikkilinnut Kaijuli ry - www.kaijuli.fi

Papukaija lemmikkinä - www.papukaija.fi